

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

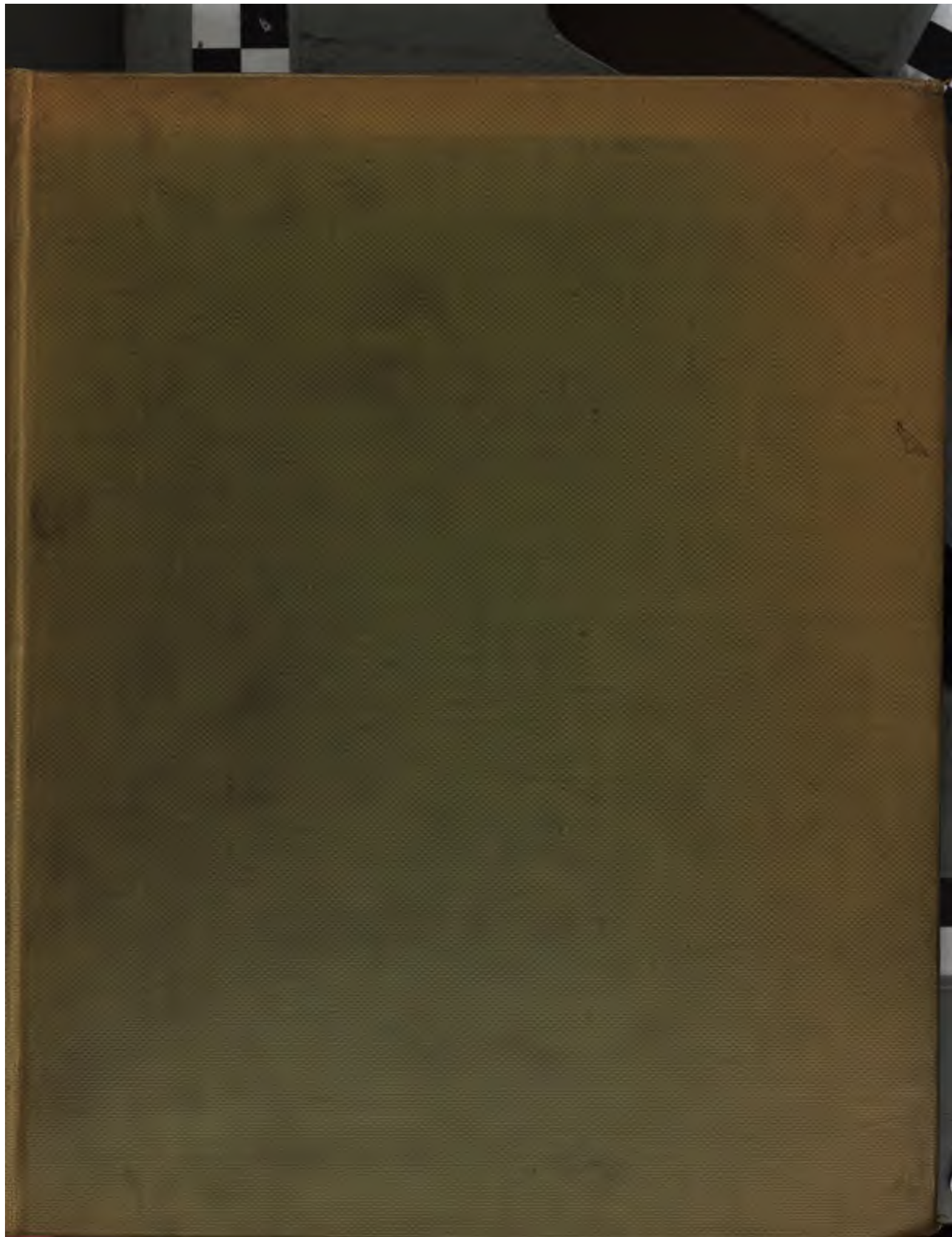
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

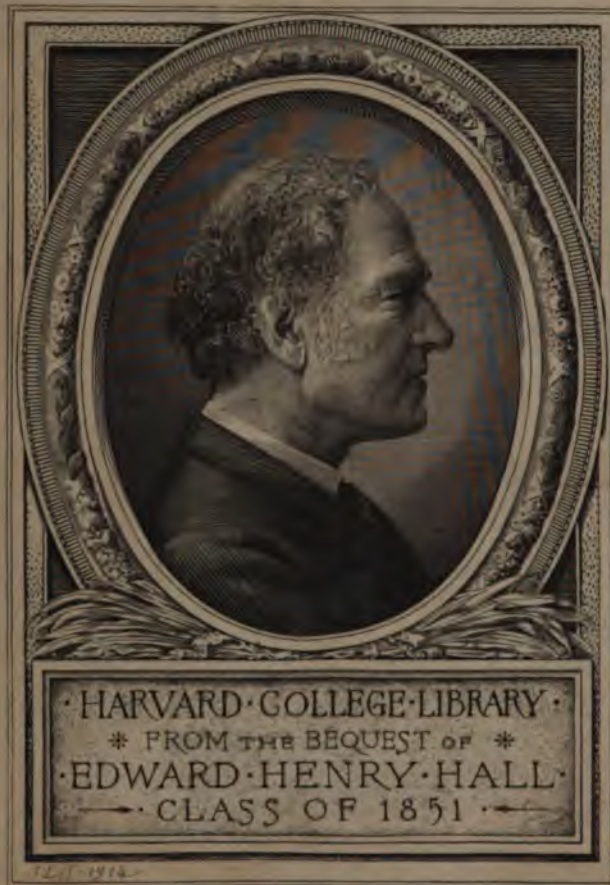
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

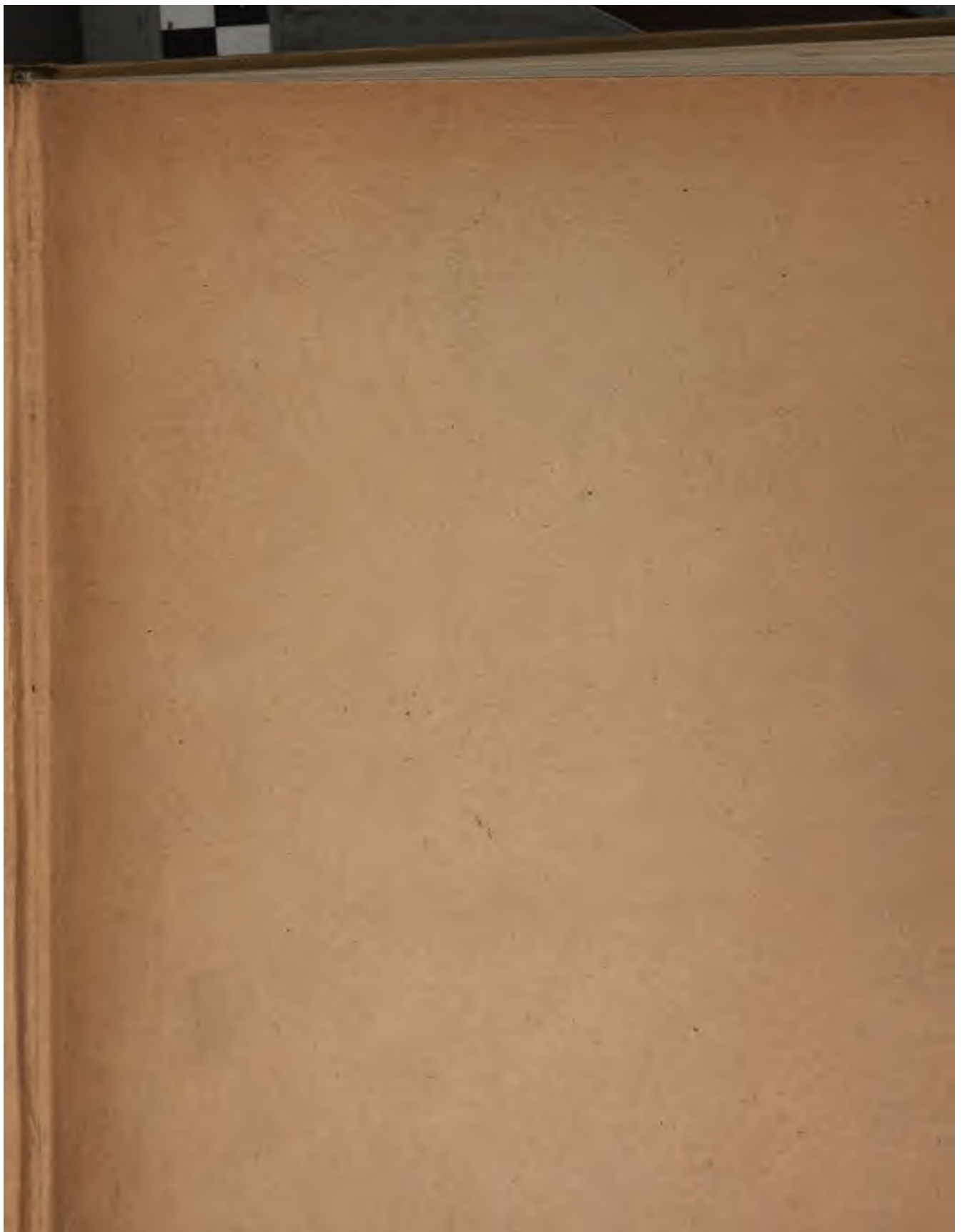
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

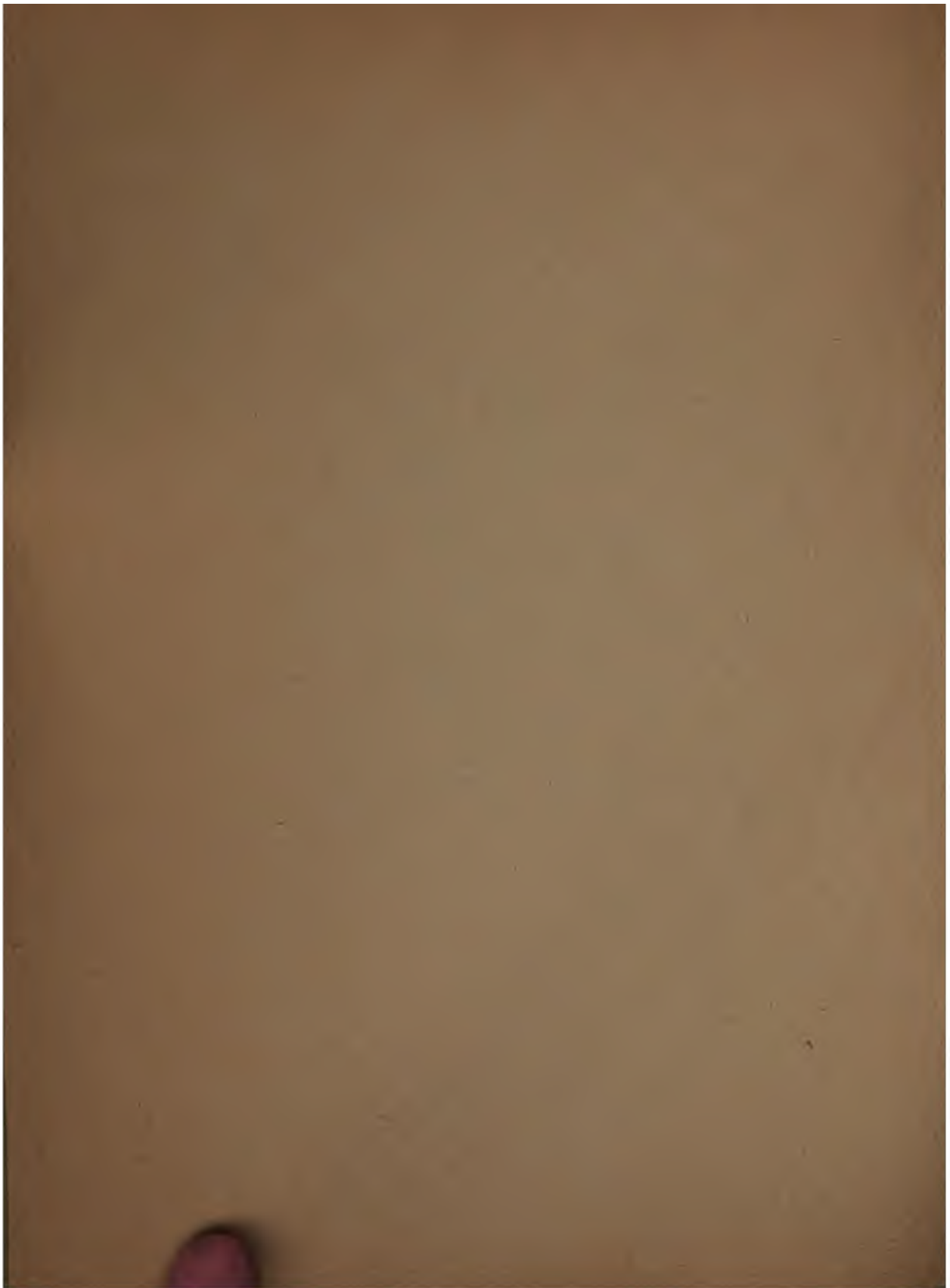
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B 5570.62

DE BOEKDRUKKERS
BOEKVERKOOPEERS EN UITGEVERS
IN ANTWERPEN

SEDERT DE UITVINDING DER BOEKDRUKKUNST
TOT OP ONZE DAGEN

ALFABETISCH GERANGSCHIKT EN VAN GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKENINGEN VOORZIEN
OPGELUISTERD DOOR EEN AANTAL PORTRETTEN EN DRUKKERSMERKEN

DOOR FRANS OLTHOFF
DER STADSBIBLIOTHEEK VAN ANTWERPEN

Antwerpen

DRUKKERIJ J.-E. BUSCHMANN, RIJNPOORTVEST

1891

BOEKHANDEL MAE RUIEF, ANTWERPEN

AAN DE WELÉDELE HEEREN

ARTHUR VAN DEN NEST

SCHEPENE DER STAD ANTWERPEN

VOORZITTER VAN HET COMITEIT VOOR HET UITGEVEN VAN WERKEN OVER ANTWERPEN'S
GESCHIEDENIS EN KUNST, enz. enz.

MAX SUREMONT

LID VAN HET COMITEIT DER STEDELIJKE BOEKERIJEN

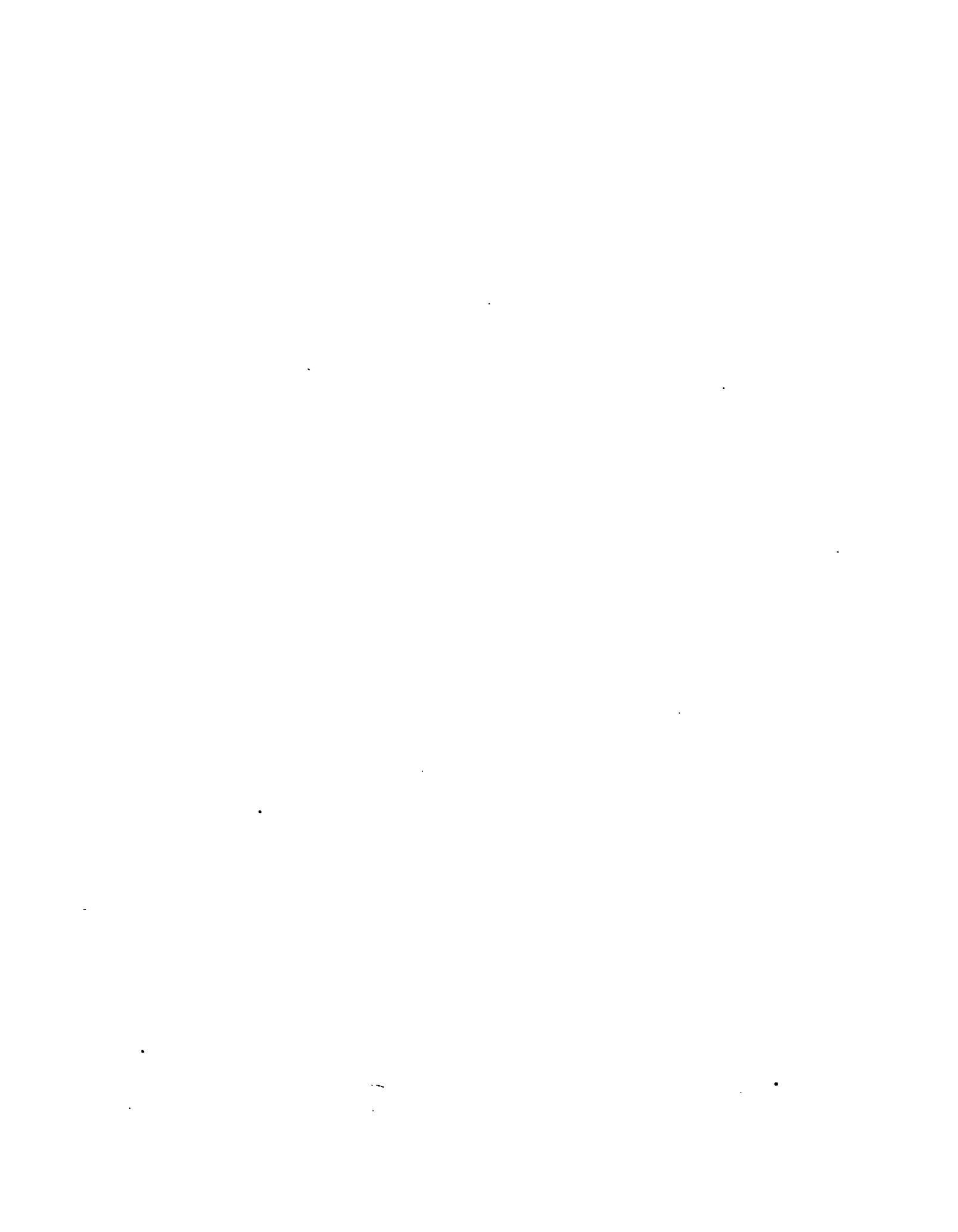
en aan de nagedachtenis van mijnen lieven Dichter

JAN VAN BEERS

wordt dit werk uit erkentenis en hoogachting opgedragen door den

SCHRIJVER

F. O.

DE BOEKDRUKKERS
BOEKVERKOOPERS EN UITGEVERS
IN ANTWERPEN

DE BOEKDRUKKERS
BOEKVERKOOPEERS EN UITGEVERS
IN ANTWERPEN

SEDERT DE UITVINDING DER BOEKDRUKKUNST
TOT OP ONZE DAGEN

ALFABETISCH GERANGSCHIKT EN VAN GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKENINGEN VOORZIEN

OPGELUISTERD DOOR EEN AANTAL PORTRETTEN EN DRUKKERSMERKEN

DOOR FRANS OLTHOFF

DER STADSBIBLIOTHEEK VAN ANTWERPEN

Antwerpen

DRUKKERIJ J.-E. BUSCHMANN, RIJNPOORTVEST

—
1891

BOEKHANDEL MAX RUEF, ANTWERPEN

✓ B 5570.62

E. H. Hall fund ✓

Hier als inleiding eene geschiedkundige beschrijving te geven der Boekdrukkunst in Antwerpen of te willen bewijzen door wien deze edele kunst in onze stad is ingevoerd geworden, zou ten minste overbodig wezen. Immers meermalen werden hierover hevige pennetwisten gevoerd tusschen geleerden, die het dan nog bij veronderstellingen en gissingen hebben moeten laten. Wij zullen nochtans een vluchtigen oogslag werpen op de bedrijvigheid der Boekdrukkunst in onze stad, gedurende de xv^e en de xvi^e eeuw.

De eerste en voornaamste mannen, die in de Annalen onzer Boekdrukkunst voorkomen zijn zeker Matthijs Van der Goës (1472-1491), Geeraard Leeu (1484-1493), Diederik Martens van Aelst (1493-1497 en 1502-1512), Govaert Back (1492-1510), Hillen van Hoogstraeten (1495-1558), Hendrik de Lettersnider (1496-15..), Roeland Van den Dorpe (1497-1500), Adriaen van Liesvelt (1499-....), Adriaen van Berchen (1500-1535), Eckert van Homberg (15..), Jan Dingesche, alias de Lettersnider (15..), Nicolaes De Graeve (1500-1535), Hans De Laet (1525-1566) en zoovele andere, minder om hunne kunst gekend ; maar door ons in dit werk opgenomen, ten einde hunne namen uit het vergeetboek te houden.

De meeste dezer boekdrukkers en boekverkoopers waren gehuisvest in de Cammers-(Brouwers)straet, thans genaamd Kammenstraat (*rue des Peignes*) en in de nabij gelegen straten ; zoodat zij om zoo te zeggen in denzelfden omtrek geschaard leefden. Zelfs de stielen, die van de Boekdrukkunst min of meer afhankelijk waren, zooals : lettergieters, graveerders, boekbinders, enz. trachtten ook eene huisvesting te vinden in de nabijheid der Cammerstraet of der Lombaerden Vest.

Van 1480 breidden en handel en nijverheid zich in Antwerpen altijd meer en meer uit en wiesen tot het punt, dat onze stad van 1550 tot 1565 de eerste handelplaats der wereld was. Onnoodig is het hier ook de beschrijving der bedrijvigheid, welke in hare haven en straten heerschte, uit Guicciardini of Schiller nogmaals afteschrijven, het volsta hier te zeggen

dat de boekdrukkerij en de boekhandel hier met den algemeenen handel gelijken tred hielden. Was Antwerpen niet eene der steden waar de Boekdrukkunst het eerst werd uitgeoefend, zij was niettegenstaande de stad waar reeds in het begin der xv^e eeuw de beroemdste mannen hunne edele kunst oefenden. Zoo zegt Dr Campbell, dat in het begin der xv^e eeuw op de 65 drukkers, welke in twee-en-twintig Nederlandsche steden werkzaam waren, Antwerpen er 13 of het vijfde gedeelte van in zijne muren telde.

Wat eigenlijk de invloed der kerkhervorming op onze drukkunst te weeg bracht, is hier ook moeilijk te beschrijven en zou ons overigens te ver leiden. De slachtoffers nochtans, die onder Keizer Karel en Philip II hier te Antwerpen vielen, om reden van Luthersche boeken gedrukt of verkocht te hebben, zijn nog al talrijk. Twee ervan, de genaamde Jacob van Liesvelt en Frans Fraet, werden op de Groote Markt onthoofd, andere lieten hun leven op het Steen of werden in vrijheid gesteld, het lichaam beladen met ziekte of melaatsheid en stierven korts daarna; andere nog werden uit het Markgraafschap ten eeuwigden dage of voor eene reeks van jaren gebannen.

Van al deze bijzonderheden vindt men in ons werk de akten of andere stukken aangeekend, voor zoover wij ze hebben kunnen opsporen.

Het *Archievenblad van Antwerpen*, uitgegeven door den Archivaris P. Génard, alsook eene verzameling van stukken rakende Antwerpsche drukkers en boekverkoopers, herkomstig uit de veiling Van Straelen-Moons-Van Leries en thans te Brussel berustende, brachten ons menigmaal op het spoor van het bestaan van dezen of genen drukker of boekverkooper (wiens naam om zoo te zeggen tot hiertoe onbekend bleef), of ook op datums van overlijdens, ballingschap of vertrek uit Antwerpen. Dit zette ons aan tot verdere opzoekingen en deed ons weldra ontdekken, dat op menig werk, zonder jaartal verschenen, de eene of de andere weet-al een jaartal gezet heeft, b. v. (1566), een jaar wanneer de drukker reeds tien jaar overleden was. Dit treffen wij niet alleen aan in verkoop-catalogussen, maar zelfs in die van openbare bibliotheken hier en elders.

Het zij ons hier toegelaten onzen bijzonderen dank te betuigen aan de heeren Th. J. Arnold, Conservateur der Universiteits-Bibliotheek te Gent; E. Spanoghe, rustend Leeraar te Contich; H. Sermon, Lid der Koninklijke Vlaamsche Academie; Max Roose, Conservator van het Museum Plantijn-Moretus; Ridder Gustaaf van Havre, Voorzitter der Antwerpsche Bibliophilen; P. Génard, Archivaris van Antwerpen; C. J. Hansen, Bibliothecaris van Antwerpen, enz., die door hunne geleerdheid en dienstvaardigheid ons behulpzaam geweest zijn.

A

AARSEN, P. J. VAN. Boekdrukker en boekverkooper. — Woonplaats *Beurzestraet*. Werkzaam van 1846 tot 1878. Zijne zaak ging over aan Van Os-De Wolf. Zie aldaar.

AEL, J. F. VAN. Boekdrukker en boekverkooper. — Woonplaats *Keizerstraet n° 1254*, later *n° 1340*. Hij begon zijne zaak in 1806, ofschoon hij slechts zijn getuigschrift bekwam in 1813.

Hij drukte verscheidene werken, waaronder eenigen in de latijnsche taal. Na zijn overlijden, 1857, ging de zaak over aan zijn zoon,

AEL, JOANNES-CORNELIUS, VAN. Boekdrukker en boekverkooper. Werkzaam van 1857 tot 1873. — Woonplaats *Keizerstraat n° 52*.

AEL-SCHOOF, FREDERIK-JOANNES, VAN. Boekdrukker en boekverkooper, zoon van J. C. V. A. Hij volgde zijn vader op in 1873, en is heden nog werkzaam. — Woonplaats *Keizerstraat n° 52*.

AELSENS of ALSSENS, HENDRIK. Boekdrukker en boekverkooper. Hij leerde bij Frans Aertsens, omtrent den jare 1524, en verkreeg zijn getuigschrift van « *gesworen drucker* » in 1570. — Woonplaats *in de St-Jansstraet, (bij tschuttersput), In den Chryzman*.

AERTSENS of AERTSIUS. Boekdrukker; waarschijnlijk FRANS AERTSENS, hooger vermeld. Werkzaam in de 1^e helft der XVIe eeuw. Hij komt voor in het getuigschrift van H. Aelsens, ofschoon hij niet te vinden is in de Liggeren van St-Lucasgilde.

AERTSENS of AERTSSENS, ARTSEN, ARTSENS, ARSEN, HENDRIK I, GASPARDZ. Geboren in 1586, alhier overleden in 1658. Boekdrukker en boekverkooper. — Woonplaats *In de Cammerstraet, In de witte Lelie*. Hij gebruikte verscheidene drukkersmerken waarvan de heer ridder van Havre in zijn werk: *Marques typographiques des imprimeurs Anversois*, er een 14 tal van mededeelt. Ook drukte H. A. in vennootschap met G. Van Wolschaeten.

AANT. Wij zochten tevergeefs in de Liggeren van St-Lucasgilde het jaar zijner ontvangst als vrijmeester, maar vonden hem slechts als Deken (boekdrukker) in het jaar 1631-1632 opgegeven.

AERTSENS, HENDRIK II. Zoon van Hendrik I. Boekdrukker en boekverkooper. Geboren in 1622, overleden te Brussel in 1663. Aangenomen in de St-Lucasgilde in 1640. Hij bewoonde het huis zijns vaders, in de *Cammerstraet, In de witte Lelie*. Zijne weduwe hertrouwde in 1665, met Lucas De Potter, boekverkooper. Zie Ridder van Havre: *Marques typographiques*.

AERTSENS, HENDRIK III. Zoon van Hendrik II. Boekdrukker en boekverkooper. Geboren te Antwerpen in 1661, over-

- leden in 1741. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1686.
- In 1688 vinden wij hem woonachtig in de *Corte Nieuwstraat*, en in 1697 op de *Eiermarkt*, In den *Parnassus-Bergh* (by *H. Aertsens, Gazettier*).
- AANT. Hij was de drukker en uitgever van de *Antwerpsche Posttydingen*, verkregen bij octrooi van 12 Jan. 1695. Dit nieuwsblad was slechts eene vervanging van Verdussen's *Extraordinaire Posttydingen*, hetwelk dezen laatste had overgenomen van Abraham Verhoeven, in vervanging van zijne *Tydinghen*. Na Aertsens werd het de eigendom van J. & F. Van Soest, die het de benaming gaven van *Gazette van Antwerpen*. Zie verder over dezen «*Gazettier*»: K. L. Torfs, *Periodische drukpers*, blz. 5.
- AERTSENS, ANTONIUS. Boekverkooper. Zoon van Hendrik I. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1648-1649.
- ALLEBÉ. Boekdrukker. *Bonapartstraat* n° 702 (*Schoenmarkt*). Hij was ook de uitgever van het *Journal du commerce d'Anvers*, een half-weekblad in-4°, gesticht in 1802. Het hield zich uitsluitelijk met handelszaken bezig, tot dat het in 1810, bij prefectoraal decreet, in een nieuwsblad herschapen werd. (Zie verder *Delrue*).
- ALLEGRE. Boekdrukker. (*Drukker van het Departement der beide Nethen*). *Paerdenmarkt*. Werkzaam op het einde der xviii^e en in het begin der xix^e eeuw.
- ANCELLE, F. M. Boekdrukker en boekverkooper. Geboren te St-Pierre sur Devaux, dep. Calvados, in Frankrijk.
- Hij kwam naar Antwerpen in 1799 en vestigde zich in 1815 als boekdrukker en boekverkooper op de *Kaes-ruy* n° 690, alwaar wij hem in 1859 nog werkzaam vinden.
- ANCXT, MARIA. «*Gesworen boeckprintresse*» Weduwe van Jacob Van Liesvelt. Zij zette de zaak, na den dood van haar echtgenoot, (1545) met veel ijver voort onder de firma: *Maria Ancxt, W^e van Jacob Van Liesvelt*. Zij was nog werkzaam in 1564.
- ANDRIES, *de printere*. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1506.
- AANT. Deze Andries de printere is ongetwijfeld Adriaen Van Berghen. Zie aldaar.
- ARDENBERGH of ARDENBURCH, GABRIEL, VAN. Boekverkooper en boekbinder. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1586.
- Van Ardenbergh of Ardenburch wordt vermeld tusschen de «*huerlingen*» der kerkfabriek van O.-L.-V. in eene rekening van 1610-1612. *Aanteekeningen* der Liggeren van St-Lucasgilde.
- ASSE of ASCHE, ASSCHE, NICOLAES, VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1557.
- ASSCHE, Jos., JAN, VAN. Boekverkooper, werkzaam in de 1^e helft der xix^e eeuw. — Woonplaats *Groote Markt* n° 717 (wijknummer).

DRUKKERSMERK VAN G. BACK.

B

BACK, GOVAERT (GODFRIDUS). Boekdrukker. Hij werd als « vrijmeester boeckprinter en boeckbinder » in St-Lucasgilde aangenomen in 1493, het jaar na zijn huwelijk met Catlyne Van der Meer, weduwe van wijlen Matthys Van der Goes, boeckprinter. (Schepenbrief van 19 November 1492).,

AANT. Dit merkwaardige stuk stelt een einde aan alle veronderstellingen, als zou G. Back reeds in 1485 gedrukt hebben. De eerste drukken die van zijne pers kwamen, dagteekenen van 1493, ofschoon Dr Campbell van Leyden, in zijn gekend werk : *Annales de la typographie neerlandaise au XVe siècle*, verkeerdelijk een werk opgeeft, verschenen omstreeks 1490.

Om een oogslag te werpen op de buitengewone werkzaamheid dezes drukkers, vermelden wij slechts dat er van de jaren 1493-1500 niet minder dan een 60 tal wiegedrukken (incunables) van zijne pers kwamen : ook wordt hem de eer toegekend, na Geeraerd Leeu, den meesten luister aan onze Antwerpsche drukkunst bijgebracht te hebben.

G. Back bewoonde een huis in de *Cammerstraet*, hetwelk voor uithangbord droeg *In 't Voghelhuys*, waaraan hij ook zijn drukkersmerk ontleend heeft, hetwelk eene vogelkooi verbeeld. Hij stierf in 1511, na gedurende eene lange reeks van jaren zijne kunst met ijver en nauwgezetheid te hebben uitgeoefend.

Zie aangaande dezen drukker : P. C. Van der Meersch, J. W. Holtrop, en het *Bullet. des Bibliophiles belges*, t. II, blz. 236-249, t. III, blz. 54-62, enz.

BACKER, C. DE. Boekdrukker-uitgever. — Woonplaats *Zirkstraat* n° 35. Werkzaam van 1845 tot 1870. Na zijnen dood zette zijne echtgenoot de zaak voort onder de firma :

BACKER, W^e. DE. Boekdrukker-uitgever. Zij is heden nog werkzaam. — Woonplaats *Zirkstraat* n° 35.

Deze beide firmas bezorgden een aantal prachtige werken waaronder wij de volgende niet mogen onvermeld laten : *Codex Diplomaticus Rubenianus*, publiés par Ch. Ruelens. in-4°.

Wapenboek der Antwerpsche Gemeente-instellingen, door P. Génard. in-4°, fransch en vlaamsch.

Rubens-bulletijn, uitgegeven door de Rubens-Commissie, in-8°, enz. enz.

BACKX, JOANNES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1714.

BACX of BACKX, BAX, ANDREAS I. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1588-89, overleden in 1621-1622.

In 1586 drukte hij voor rekening van P. Bellerus het volgende werk :

Don Alonso de Ercilla. La Arancana. Anvers en casa de P. Bellerio. Excudebat Andreas Bax. 1586. in-12°.

BACX of BACKX, BAX, ANDREUS II. Zoon van Andreas I. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1613.

BACX, ANDREUS III. (de jonghe). Boekdrukker, hij woonde *Int Hèylich Geeststrate*, en werd aangenomen in St-Lucasgilde in 1651. Overleden in 1665-1666.

BAERTS, CORNELIUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1677-1678.

BAGGERMAN, FELIC. Boekhandelaar-uitgever, werkzaam omstreeks 1870. Hij woonde op de *Kaersui* n° 12, en was de opvolger van J. De Koninck.

Gedeeltelijk werd door hem het werk *De Liggeren van St-Lucasgilde* uitgegeven.

BALLOO, ANTONIUS, ook A. DE B. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1591. Hij woonde *Op ons lief Vrouwen Kerckhof, In den gulden Sampson*, alwaar hij in (1595) het volgende zeldzame werkje drukte :

Histoires... des choses les plus mémorables, advenues depuis l'an xvc jusqu'à l'an présent. A Anvers chez Anthoine de Ballo, au Sampson d'or, sur le Cémentière nostre-Dame, (1595), in-16°.

BARIUS, NICOLAES. Boekdrukker of boekverkooper. Wij vonden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

Hij drukte het werk :

Psalmorum Davidis et aliorum prophetarum, libri quinque, Theod. Bezaill. Vezelis auctore. Antverpiæ Apud Nicolaum Barium. 1580, in-8°.

AAANT. Daar er van dezen drukker geene andere werken schijnen gekend te zijn en hij ook niet in de Liggeren van St-Lucasgilde voorkomt, veronderstelt men dat hij niet te Antwerpen werkte, maar dat hij de naam dezer stad gebruikte om meer aftrek in zijne uitgaven te bekomen. N. Barius wordt echter voor eenen Antwepschen drukker genomen.

Kan de naam Barius ook voor geen duiknaam gehouden worden ?

BARTHOLEYNS, WOUTER. Boekdrukker (ghesworen boeckprintere). Hij woonde aanvankelijk *In die Sleutelstraete*, later, in 1555, *In dye Valckstrate, naest die gulden Fonteyne*. Van dezen drukker zijn er zeer weinige werken bekend.

BATMAN, JOANNES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1534, als « vrijmeester intmakere » (inktmaker). Wij vinden hem woonachtig in 1542, in de *St-Anthonisstraete*, en in 1545 *In den Rooden Borgh, binnen die Cammerpoorte*, alwaar hij het volgende werk drukte : *Novum testamentum illustratum*. Antverpiæ, excudebat Joannes Batman, 1545, in-8°. Hij overleed ten jare 1567.

BAUHUYSEN of BOUHUYSEN, JAN, VAN. Boekdrukker of boekverkooper.

In eenen brief van Margaretha van Parma aan Jac. Hessel, raadsheer des konings, gedagteekend van 28 Aug. 1567, wordt hij tegelijk met G. Van Diest, Joannes Van Schille en Willem Van Parijs, als medeplichtige aan het drukken van zekere figuren, kwetsende de Spaansche Inkwisitie, vermeld.

Zie *Bullet. du Biblioph. belge*, t. II, bl. 253 en *Archievenblad van Antwerpen*, dl. I, bl. 289, dl. II, bl. 417 en dl. XI, bl. 375.

BAUWEL of BOUWEL, J. Boekdrukker en uitgever van *De Noordstar*, tijdschrift voor letteren, kunsten en wetenschappen, 6 dln. in-8°, 1840-1841. Hij was werkzaam in de 1^e helft der XIXe eeuw.

BEELAERT of BELLERE, BELLERUS, JOANNES I. LUCASZ. Geboren te Luik in 1526, alhier overleden in 1595. Hij

verkreeg het poortrecht in 1553 en werd als vrijmeester boekverkooper in St-Lucasgilde aangenomen in 1559. Hij woonde aanvankelijk in de *Cammerstracte*, *In den Salm*, betrok in 1559 het huis genaamd *In den Valck*, gelegen in dezelfde straat; later het huis *In den gulden Arent*, alwaar hij in 1564 werkzaam was. Hij drukte menig muziekwerk in vennootschap met P. Phalesius.

Peeter Beelaert, wordt niet alleenlijk als een der bijzonderste drukkers van zijnen tijd, maar ook als een verdienstelijk taalkundige erkend. Zijne weduwe zette eerst de zaak voort onder de firma :

BEELAERT of BELLERUS, W^e van JOANNES, en later onder de firma :

BEELAERT of BELLERUS, W^e ende erfgenamen van JOANNES.

D. O. M.

JOANNI BELLERO bibliopolæ
Antverpiensis Balistariorum
Junioris Collegii S. Georgii
quondam Decano

ELISABETH COMMERS coniunx
hæredesq. hæc marito opt.
hi parenti chariss. sibi suisq.
Poss. Obit ille 15 Octob. 1595.
æt. 69 hæc 3 Septemb.
1616 ætat. 86.

Deum
iustitiæ
animabus requiem lector precare.

Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen,
dl. I, bl. 47.

BEELAERT of BELLERUS, BALTHAZAR, JOANNESZ. Boekdrukker, geb. in 1564. Hij verliet Antwerpen om zich te Douai te vestigen. Wij kunnen niet met zekerheid vaststellen of B., B. hier ter stede drukte, daar hij reeds op 26 jarigen ouderdom zijne geboortestad verliet.

BEELAERT of BELLERUS, GASPARD, JANSZ. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1610. Hij volgde zijne ouders in den boekhandel op en woonde in het huis *De gulden Arent*, gelegen in de *Cammerstræet*.

BEELAERT of BELLER, BELLERE, BELLERUS, LUCAS II, zoon van Lucas I, of zoon van Lucas Bellerus van Luik. Boekdrukker. Hij woonde *In de Pandstræet*, en huurde van de kerkfabriek van O.-L.-V. in de jaren 1587-1588 en werd als boekverkooper in St-Lucasgilde aangenomen in 1576.

De HH. R^r van Havre, noch A. Govaerts, vermelden hem. Wij kennen slechts één werk bij dezen drukker van de pers gekomen; het draagt voor titel :

Theatrum mundi minoris, sive humanæ calamitatis. Occanus. ex Gallico in latinum Sermonem versum, interprete F. Laurentio Cupæro Carmelitano Mont. Gerardi.
Antverpiæ, apud Lucam Bellerum,
1589 in-12°.

BELLERUS of BELERE, LUCAS III. Boekverkooper, waarschijnlijk een zoon van Lucas II. Hij komt voor in de Liggeren van St-Lucasgilde (1607) onder de benaming van « meesterszoon ». Wij von-

den nergens melding, noch eenig spoor zijner werkzaamheid in Antwerpen.

BEELAERT of **BELLERUS**, **PEETER I**, **LUCASZ.** en broeder van Joannes I, gestorven in 1600. Boekdrukker. Als vrijmeester boekverkooper in St-Lucasgilde aangenomen in 1574. Hij woonde *In de Cammerstraet, In den scilt van Bourgognen*. Zijne weduwe bleef nog eenige jaren onder de volgende firma werkzaam :

BEELAERT of **BELLERUS**, **W^e** ende erfgenamen van **PEETER**. — Woonplaats *In de Cammerstraet, In den scilt van Bourgognen*.

BEELAERT of **BELLERUS**, **PETER II**, zoon van **PETER I**, en broeder van den voorgaande. Hij werd als boekverkooper in de St-Lucasgilde aangenomen in 1614. — Woonplaats *In de Cammerstraet, In de scilt van Bourgognen*.

BEELAERT of **BELLERUS**, **PEETER III**. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1643-1644. In 1654 vinden wij hem woonachtig *op de Melkmarkt, In de gulde Trallie*; in 1665 *op de Melkmarkt, In den gulden Schoen* en in 1676 *op de Grootte Markt, In de roode Zee*.

Nota der Liggeren, « Peeter Bellerus, boekverkooper, geboren te Antwerpen, werd poorter dezer stad den 6 October 1651; hieruit blijkt dat hij om zekere redenen zijn poorterschap verloren had. »

AANT. Deze redenen liggen hierin, dat hij gedurende de jaren 1645-1651 te Douai werkzaam was geweest.

BEELAERT of **BELLERUS**, **JOANNES**, **PEETERSZ.** Boekdrukker. Aangenomen in St-Lucasgilde als « boekverkooper » in 1609. Hij werkte ook met zijn broeder Peeter onder de firma: Peeter en Joannes Bellerus. Hij overleed ten jare 1636.

BEER, **J. B. DE.** Boekdrukker, werkzaam in het begin der xix^e eeuw (1836-62). — Woonplaats *Pieter en Paulusstraet*.

BEERTS, (**VADER**) **F. J.** Boekhandelaar-Uitgever. Hij vestigde zich den 15 October 1837, als boekverkooper en boekbinder op den *Kleine Kauwenberg* tot het jaar 1846. Na dit tijdstip als Boekhandelaar-Uitgever in de *Wolstraat* alwaar hij heden nog werkzaam is.

F. J. B. is de uitgever van een aantal werken waaronder de puike uitgave van het latijnsche werk :

De imitatione Christi, libri quatuor metricè expressi opera P. L. Van Kessel Sac. R.C. Antverpiæ, **F. J. Beerts**, Bibliopola-Edidit. 1868 in-8°.

Alsook van het tijdschrift :

Nederduitsch overzicht. Geschied- en letterkundig tijdschrift. 1853-1856 in-8°.

BEERTS, **LODEWIJK**, **J. A.** Zoon van den voorgaande. Boekdrukker, boekverkooper en uitgever, opvolger van **Ph. Ville**, in 1867. Hij woonde aanvankelijk op de *Oude Beurs* n° 21, (1867-73). thans op de *Oude Koornmarkt* n° 26.

Tusschen de werken die van zijne pers kwamen, kunnen wij in het bijzonder vermelden, de prachttuitgave van : **Jan Van Beers' Gedichten**, 1873, 2 d^e in-8°.

J. A. L. Beerts, bedient zich van het volgende drukkersmerk :

BEERTS, FRANS, zoon van F. J. Boekhandelaar. Hij begon zijne zaak den 1 Juli 1880 en vestigde zich op de *Kathelijne vest* n° 64, alwaar hij heden nog werkzaam is.

BERBIE, GERARDUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in de St-Lucasgilde in 1754. Hij was deken der Gilde in 1789 en woonde op dit tijdstip in de *Israëlietstraet, by de Borze*.

BERGH, WILLEM, VAN DEN, ook MONTANUS, DUMONT. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1538.

Op het werk *Novum Testamentum, 1542, mensis Julii*, in-16°, bevindt zich zijn drukkersmerk, hetwelk op weinige zijner werken voorkomt. Hij woonde in de *Cammerstraete, In den rooden Borch*.

BERGHE of BERGIANI, JOANNES. (VAN of VAN DEN ?). Boekdrukker. Woonplaats *by de Borze*.

Hij wordt niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

BERGHEN of BERCHEN, ADRIAEN, VAN DEN. Deze boekdrukker woonde in 1500 *Aen die Marct*, (grootte Markt) *Indie grote gulden Mortier*, in 1504 *naest den grooten Mortier*; in 1507 op de *Coremarct, achter der stadthuys, In de Jacht*, eindelijk in 1510-1534 op de *Camerpoort Brugge, achter onser liever vrouwen Kerckhof, Int gulde Missael*. Ook gebruikte hij soms de aanduiding *In die Cammerstrate, In 't gulden Missael*. Zie verder op het woord: JUXTA en ANDRIES de printere.

Adriaen Van Berghen, beschuldigd van verboden boeken verkocht te hebben en hulp te hebben verleend aan de Lutheranen, werd gevangen genomen en in de staatsgevangenis het Steen opgesloten, middelerwijl er eene gerechtelijke huiszoeking te zijnent geschiedde. Er werden inderdaad verboden boeken, in een pak te zamen gebonden, in zijnen winkel gevonden. Onze drukker trachtte zich te verontschuldigen en beweerde dat gemelde boeken door den eenen of anderen vijand gedurende zijne ziekte in zijnen winkel opzettelijk moesten verstoopt zijn geworden. Dit kon echter niet baten. Hij werd, na een langdurig proces, den 3 Januari 1535, veroordeeld: *om binnen den derden dage, vuyten Merchgreescape van Antwerpen gebannen (te worden) ende (te) doen een pelgrimage tot Nicossien in Cypers ende, nae de brieven daeraff gesonden, nyet weder innecomen by en hebbe des Heeren ende der stadt gemoede, op syn hoodt*. 3 Januari 1536 n. s. *Archievenblad van Antwerpen*, d. VII, bl. 290 enz.

BEYS, GILIS of EGIDIUS. CORNELIUSZ. Boekdrukker en boekverkooper. Geboren te Breda. Hij huwde in 1572, Magdalena Plantyn, Christoffels dochter. Van 1567 tot 1577, beheerde hij te Parijs de zaak zijns schoonvaders, tot hij in dit zelfde

jaar in gemelde stad eenen boekhandel voor eigen rekening oprichtte. In 1590 kwam hij zich te Antwerpen vestigen; verkreeg er het poortrecht in 1591 en werd nog in ditzelfde jaar als vrijmeester in St-Lucasgilde aangenomen. Hij woonde eerst in de *Cammerstraet*, later, in 1592, in de *Huydevettersstraet*, *In de witte Lelie*. G. B. keerde weldra terug naar Parijs, alwaar hij in 1595 overleed.

BIBANTIUS, WILLEM. Boekverkooper, niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij was werkzaam in 1654.

BIESTKENS, NICOLAAS. Boekdrukker, geboren te Diest, alhier werkzaam in 1577.

AANT. In 1571 drukte er ook een N. B. te Amsterdam. Is dit dezelfde?

BINCKEN, HUIBERT. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1753, deken gekozen in 1782. Hij woonde op de *Kattevest achter de Krygsschool*, *In den naem Jesus*, ook op de *Kattevest*, *In den gulden kop* en van 1765-1768 op de *Cathelyne-vest* (vroeger *Kattevest*), *In 't verguld Zwaard*, alwaar hij het volgende werk drukte:

Zielespys ofte Christelycke Leeringe. Door P. Verheyen, plebaen der Cathedrale van Antwerpen. 't Antwerpen, by Hubertus Bincken, op de *Cathelyne-vest*, in 't verguld Zwaard, 1765-1768. 5 dln in-8°.

BINCKEN, WILLEM, JOSEPH. HUIBERTSZ. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1786. Hij

was eerst werkzaam in het huis zijns vaders op de *Kattevest*, van daar verhuisde hij naar de *lange Nieuwstraet*, *over de St-Nicolaes kapel*. In de laatste jaren hield hij zich hoofdzakelijk bezig met den oud-boekhandel.

BINNAERT, MARTINUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1634-1635. Hij bewoonde van 1627-1630 een huis gelegen *by de Borse*, later het huis *In de Bonte Koey*, in de *Hooghstraet* en eindelijk in 1647 in de *Cammerstraet*, *In den gulden Arent*.

Zie over hem een artikel van den heer P. Génard, in het tijdschrift *Revue d'Anvers*, n° 4 en 5.

AANT. Bij Martinus Binnaert, verscheen gedurende eene reeks van jaren een nieuwsblad genaamd: *Ordinarissen Postilioen, te Antwerpen by Martinus Binnart, in de Hooghstrate, regt tegen over de Clyne Peeter Potstraet, in de Bonte Koey, met gratie ende privilegie.*

« Van dit blad » zegt K. L. Torfs, « 't welk tweemaal ter week verscheen, op een formaat in-4° van twee bladzijden, en vier kolommen, zagen wij bij de heeren Carton en Smolderen vier nummers van 1637, 1638, 1644 en 1648. Deze twee laatsten waren gedrukt *in de Cammer, In den Gulden Arent*, en nog steeds in gothische letters. Marten Binnaert is voor de vader der *Bulletins* en der *advertentiën* te achten. Van de eerste zagen wij eene *Blyde Tydinghe van St-Omer* (1658); van de laatste vonden wij het oudste specimen in het nummer 1648. »

Mart. B. bezorgde ook eene fransche vertaling van zijnen *Ordinarissen Postilioen* getiteld: *Le Postillon ordinaire*, waarvan de heer K. L. Torfs, slechts één nummer, gedagteekend van den 18 juli 1644, te zien kreeg.

BINNAERT, PEETER. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1660-1661.

DRUKKERSMERK VAN A. BIRCKMAN.

BIRCKMAN of **BIRICKMAN**, (latijn, **BIRCKEMANUS**), **ARNOLDUS I. FRANCISCUSZ.** Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Amersfoort; woonachtig in de *Cammerstraete, In de vette Hinne*. Hij was reeds werkzaam in 1533 en overleed ten jare 1548. J. Grapheus, G. Coppins Van Diest en C. De Bonte, drukten veel voor zijne rekening. Na zijnen dood werd de zaak voortgezet onder de volgende firma :

BIRCKMAN, ERFGEN. VAN ARNOLDUS, waartusschen zijne beide zonen Frans en Arnoldus II. begrepen waren. Zij bewoonden hetzelfde huis.

BIRCKMAN, ARNOLDUS II. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1559. Woonplaats in de *Cammerstrate, In de vette Hinne*. J. De Laet, Plantyn en A. Tavernier, drukten voor zijne rekening. Hij overleed in 1568, waarna zijne zaak voortgezet werd door de erfgenam. van

BIRCKMAN, ARNOLDUS.

BIRCKMAN, FRANS, gezegd van Keulen, broeder van den voorgaande. Hij had zich te Keulen als Boekdrukker gevestigd, en drukte aldaar een aantal nederlandsche werken.

BLOEMEN, GEERAERD, VAN. Boekverkooper, woonachtig *In de Nieuwe Berg Calvari, bezuyden het Stadthuys*. Hij was werkzaam in 1720.

BOCK, JAN-FRANS, DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1775. Hij

bekwam het Dekenschap in 1782. Woonplaats, *Over de Meir*.

BODIUS, HERMAN. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam in 1527. Niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

BODT, JACOB, DE. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1660. Hij was woonachtig, in 1670-1682, *Int Clapdorp, In St-Christoffel*.

BOGHAERDE, PEETER, VAN DEN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1558-1559.

BOLLAERT, ROELAND. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1527. Op het werk, *Cosmographicus liber Petri Apiani mathematici.... Excusum Antverpiæ, impensis Rolandi Bollaert... 1529 in 4°*, bevindt zich zijn drukkersmerk. *Grapheus* drukte bovengemeld werk voor zijne rekening.

BOMBERGEN, CORNELIUS en CAROLUS, VAN. Zonen van Daniel V. B., dewelke in het begin der xvi^e eeuw te Venetië drukte, kwamen omstreeks 1500 naar Antwerpen terug om in vennootschap met den vermaarden Christoffel Plantijn, gedurende de jaren 1563-1567, een aantal werken in het licht te geven.

Zie : De Decker. *Eenige Antwerpsche drukkers in den vreemde.*

BONTE, GREGORIUS, DE. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1559, ofschoon hij reeds werkzaam was in 1538.

AANT. *G. De Bonte*, geboren in het land van Waes, had zich alhier als boekverkooper gevestigd en huwde in 1543 *Mejuf. Ida Ghoosens*, waardoor hij in 1551 eigenaar werd van het huis genaamd *De scill van Basel*, gelegen op de *Cammerpoortbrugge*, alwaar hij als « gesworen boeckprinter en boeckvercooper » werkzaam was. Na den dood zijner echtgenoot werd hij priester en monnik van O.-L.-V. Kerk te Antwerpen.

BONTE, PIETER, DE. Boekdrukker (?) werkzaam in 1544. Niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

BORCKX, JOANNES. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1713-1715, overleden in 1719. Hij woonde *Aent groen Kerckhof van Onze L. Vrouwe, In de Son.*

BOREMÈRE. Boekdrukker (?), werkzaam in 1585. Medegedeeld door F. Verachter.

BORREKENS, MATHEUS. Boekverkooper en Plaatsnijder. In 1637 bezorgde hij de uitgave van het 1e deel van het werk: *Trophées tant sacrés que prophanes de la Duché de Brabant par Butkens*, 1637 in-fol.

BOSSELAER, JACOB. Boekdrukker of boekverkooper. Bij hem verscheen het volgende werk :

Tprofyt der vrouwen, in het welke geleert wort de remedie tegen alle gebreken der

vrouwen, weduwen, meyskens ende allen anderen persoonen. T'Hantwerpen, by Jacob Bosselaer, 1608, kl. in-8°.

BOUCHERIJ, JAN. Geboren te Gent in 1846. Hij vestigde zich te Antwerpen als boekhandelaar, boekdrukker en uitgever den 1^e Juli 1883. Woonplaats op den hoek van den *Lange Gang* en *Hopland*. Hij is de uitgever van het *Allemandsblad*, hetwelk gedrukt wordt te Gent, en van het maandelijks tijdschrift *De Vlaamsche Kunstbode*, waarvan hij sedert den dood van den heer Cosijn, in 1883, de ijverige hoofdsteller is.

J. B. schreef ook een aantal geschiedkundige en letterkundige werken van groote verdiensten. Hij is tevens leeraar aan het College St- Norbertus te Antwerpen.

BOUTHALS of BOUTTATS, BUYTTAS, JACOB. Boekdrukker.

AANT. « *Jacobus Buyttas (Bouttats) heeft by Gonsael van Heilen gedaen syne leerjaeren in het boeckdrucken, ende daer naer noch vier jaeren leertyt gedaen by Joannes van Soest, volgens desselvs verclaren, dato 20 october 1787, alhier gesien, soo dat 't selve tot contentement van de dekens wordt aengenomen ende gestelt per memorie.* » Nota der Liggeren van St-Lucasgilde, waarin hij later niet als vrijmeester vermeld wordt. Wij kennen ook geene werken bij hem van de pers gekomen.

BRABER, VROUWE HANS, DE. Boekdrukker. Zij woonde in 1580 in *Deverichstraet*, (*Everdijstraat*) *In den Bybel.*

Is zij niet dezelfde als de W^e Hans, Braeckvelt, in 1584 woonachtig in de *Huydevettersstraet*, *In den gulden Bybel* ?

- BRAECKEL of BRAKEL, ARNOUT I, VAN.** Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Antwerpen in 1606, overleden in 1675. Woonachtig op de *Wyngaert-brugh*, In de *Wyngaert-poort*, ten jare 1645-1658.
- BRAECKEL, JAN, of VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1657-1658.
- BRAECKEL of BRAKEL, ARNOUT II, VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1664. Overleden in 1671-72.
- BRAECKEL, THOMAS, VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1675-1676.
- BRAECKVELT, HANS, (JAN).** Boekdrukker. Wij vinden hem nergens vermeld dan bij Ridder van Havre. Zijne echtgenoot zette de zaak voort onder de firma :
- BRAECKVELT of BRAKVELT (BRABER ?), W^e VAN HANS.** Zij woonde in de *Huydevettersstraat*, In den *gulden Bybel*, alwaar wij haar in 1584 werkzaam vinden.
- BRAECKVELT of BRACKVELT, PAULUS, VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1579. Hij woonde reeds in de jaren 1583-85, in de *Huydevettersstraat*, In den *gulden Bybel*, en is waarschijnlijk de zoon of broeder van Hans Br. Ook komt hij voor in eene rekening van St-Lucasgilde onder den naam van Paulus De BRABER : van daar de veronderstelling dat bovengemelde Hans BRAECKVELT, ook onder dezen naam gekend was, en zijne W^e onder den naam van Vrouwe BRABER in de *Everdystraet*, ten jare 1580 drukte.
- BRAEU, NICOLAES.** Boekverkooper, woonachtig in de *Korte Beggynestraet*, In 't *schryfboek*. 1685-1693.
- BRAEY, T. G. DE.** Boekverkooper-Uitgever. Werkzaam in de 1e helft der xixe eeuw. Woonplaats, *Hoogstraat* n° 2502. In 1840, verscheen bij hem het volgende werk :
Documens pour servir à l'histoire monétaire des Pays-Bas, par F. Verachter, in-8°.
- BREDA, ARNOUT, VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1633-1634.
- BREDAEL, L., VAN.** Oud-boekverkooper, werkzaam in 1856-1865. Woonplaats, *H. Geeststraat* n° 3.
- BREYGEL, NICOLAES, HERMANZ.** Boekdrukker, geb. te Keulen. Hij werd poorter van Antwerpen in 1624 en aangenomen in St-Lucasgilde in 1623-1624.
- BROECK, MICHEL, VAN DEN.** Hij leerde het boekdrukken bij Nic. Van Leuven, « de printere » ten jare 1556. Wij vinden in latere jaren niets meer van hem vermeld.
- BROEL (BREEL), JAN, VAN.** Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1633-1634.
- BRUERS, ALEXANDER-ANT.** Boekdrukker en boekverkooper, opvolger van A. Everaerts. Aangenomen in St-Lucasgilde

in 1784. Hij woonde op de *Minderbroedersruy*, In *St-Ignatius*.

Op een werk, in 1803 bij hem gedrukt, vinden wij het volgende vermeld : *by de Minderbroedersruy*, In *d'engte van Grubelter*, (*Gibraltar*, thans afgebroken).

AANT. *Sieur Alexander Antonius Broers*, heeft den 1 Mei 1790, toelating bekomen om den eersten nacht van zijn huwelijk met « *Jouffrouwe Maria-Theresia-Coletta van der Straelen* » buiten deze stad te slapen, zonder verlies zijner poorterij. — Poortersboeken van Antwerpen. — Nota ontleend aan de Liggeren der St-Lucasgilde.

BRUERS of **BROERS**, **MICHEL**. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1767. Hij woonde insgelijks op de *Minderbroedersruy*, In *St-Ignatius*, en is waarschijnlijk de vader van den voorgaande.

BRUNEAU of **BRUNNEY**, **ROBERTUS**. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1602. In 1608 drukte hij het volgende werk :

Funus Illustrissimæ Virginis Albertinae Spinulae A Variis Adornatum. Curator Antonius Sanderus Antverp. Antverpiæ, Apud Robertum Bruneau. MD.C.IX. in-fol.

BRUYN, **CORNELIUS**, **DE**. Boekdrukker. Hij bezorgde in 1580 het volgende werk : *Responses de Messire Jehan Scheyfve, jadis Chancelier de Brabant, sur certaines (certaines ?) lettres du Cardinal de Granvelle. Anvers, par Corneill. De Bruyn, 1580, in-4°.*

Wij zochten hem vruchteloos in de Liggeren der St-Lucasgilde.

BUSCHMANN, **JOZEF-ERNEST**, geboren te Sept-Fontaines (Luxemburg), op 13 September 1814. Hij was pas een jaar oud toen zijne ouders zich te Antwerpen kwamen vestigen. Op vijftienjarigen ouderdom werd hij naar Parijs gezonden om er zijne studiën te voltrekken, en werd er ten jare 1832 tot professor van Fransche letterkunde benoemd in het *Lycée national de France*. Korts daarna stichtte hij in de Fransche hoofdstad de *Revue du Nord*, een letterkundig tijdschrift.

In 1838 keerde hij naar Antwerpen terug waar hij achtereenvolgens *L'Écuille et la Besace*, geschiedkundig drama uit de xvie eeuw, in verzen ; *les Rameaux*, een bundel gedichten, en *P. P. Rubens*, eene levensbeschrijving van den grooten meester, liet verschijnen.

Ten jare 1842 stichtte hij zijne boek- en steendrukkerij, in het huis dat thans het nummer 22 draagt op de *Ossenmarkt*. In 1847 was hij hoofdsteller en drukker-uitgever der *Revue d'Anvers*. In 1845 bewerkte hij, met de medewerking van H. Mertens, bibliothecaris der stad Antwerpen, de *Annales Antverpienses*, die hij drukte en uitgaf. In

hetzelfde jaar verscheen de groote uitgave van Conscience's *Hugo van Craenhoven*, opgeluisterd met platen en eene titelplaat in kleurendruk, naar teekeningen van Ed. Dujardin, die als eene der eerste illustratiën in dien aard mag vermeld worden. Ook de andere werken van E. Ledeganck, P. F. van Kerckhoven, Felix Bogaerts, A. van Hasselt, Conscience en dezès geschiedenis van België zagen omstreeks het zelfde tijdstip bij Buschmann het licht, in verschillende formaten en allen met platen versierd.

- Gedurende negen jaar bekleede hij het ambt van leeraar van geschiedenis en oudheidkunde bij de Koninklijke Academie van Antwerpen, en werd ook benoemd tot bestuurder van het gemelde gesticht; hij legde er zich bijzonder op toe de klas van houtsnede te bevorderen, en tot dit einde richtte hij dien leergang in zijn eigen werkhuis in, om alzoo de jonge kunstenaars in de gelegenheid te stellen hun werken hunnen voordeele vruchten te zien dragen. Hij beoefende persoonlijk ook de houtgraving, onder de leiding van K. Brown, en leverde menige plaat die tot opluistering zijner uitgaven diende. In het Koninklijke Atheneum bekleede hij in het zelfde tijdvak, den zetel van leeraar van geschiedenis.

Hij overleed in 1853, slechts 39 jaar oud. Hoe kortstondig zijne loopbaan ook geweest zij, aanzienlijk was het aantal werken die hij ter perse legde. Bij de aankondiging van zijn overlijden gaf

als eene laatste hulde M. Alvin lezing van een zijner gedichten: *l'Art flamand*, in eene zitting der Academie van België, waarvan hij lid was.

Na het afsterven van J.-E. Buschmann zette zijne weduwe onder de zelfde firma de zaken voort, tot dat zij bijgestaan werd door hare beide zonen, Paul en Gustaaf, die op dit oogenblik als opvolgers hunner ouders opgetreden zijn. De weduwe Buschmann overleed den 10^{en} November 1890.

P. en G. Buschmann bedienen zich van het volgende puike drukkersmerk:

De drukkerij werd in 1854 overgebracht naar de *Israëlietstraat*, in het huis gelegen tegen de Handelsbeurs, en in 1871 naar de *Rijnpoortvest*. Tusschen de aanzienlijkste werken die van de persen der drukkerij J.-E. Buschmann kwamen, verdienen nog de volgende eene bijzondere melding:

Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen;

*Annales de l'Académie d'Archéologie ;
Annales de la Société de Médecine ;
Geschiedenis van Antwerpen, van L. Torfs ;
De Liggeren der St.-Lucasgilde ;
De Geschiedenissen van Geel en Hoboken ;
De Geschiedenis der Antwerpsche Schilder-
school ;*

*Het Feestalbum der St.-Lucasgilde, en tal
van geschiedkundige, letterkundige en
wetenschappelijke boeken.*

BUSSER, FRANS. Boekdrukker, aangenomen
in St-Lucasgilde in 1687.

BUTLER, FRANS. Boekdrukker, aangenomen
in St-Lucasgilde in 1687-1688.

BUYTEN, CORNELIUS, VAN. Boekverkooper,
werkzaam vóór het jaar 1570.

In gemeld jaar werd hij gevangen gezet
en beschuldigd van verboden boeken
te hebben verkocht, waaruit volgde
dat hij met zijne echtgenooten den 5^e Mei
1570 gebannen werd *duer dyen dat
zy verkocht hadde quade ende verbodene
boecken,...*

Archievenblad van Antwerpen. Dl. XII
bl. 472.

C

CAJU of CAIU, ANT. J. DU. Boekverkooper,
geboren te Dendermonde. Hij werd
poorter van Antwerpen in 1725, en
aangenomen in St-Lucasgilde in 1727-
1728. Woonplaats in de *Israëlietstraet*

*by de Borse (Beurs), over den Granaet-
Appel.*

CAJU & Co, J. DU. Boekdrukkers, werkzaam
in de 2^e helft der XIXe eeuw. Woon-
plaats *Kleine Pieter Potstraat, 1.*

CALUE of CALUWE, FRANS. Boekdruk-
ker, aangenomen in St-Lucasgilde in
1611.

CALVAERT of CALUAERT, LAMBRECHT.
Boekverkooper, aangenomen in St-Lu-
casgilde in 1579.

CAMBUS, SEBASTIAEN. Boekdrukker of
boekverkooper, werkzaam in 1678.
Medegedeeld door F. Verachter.

CAMP, JACOBUS, VAN. Boekdrukker en
boekverkooper. Hij werd in St-Lucas-
gilde aangenomen in 1766 en deken
gekozen in 1778. Woonplaats *aen de
Munt, in de Kloosterstraet*. Zijne wedu-
we zette de zaak voort onder de firma
W^e van Jacob van Camp. Zij was nog
werkzaam op het einde der XVIIIe eeuw.

CAMPO, JOAN. DEL. Zie Delcampo.

CANISIUS. Zie F. Le Chien.

CAPNA, FRANS, DE. Boekverkooper, aange-
nomen in St-Lucasgilde in 1674.

CARSTIAENSSENS, J. B. Boekdrukker,
aangenomen in St-Lucasgilde in 1772.
Hij had verschillende woningen : In

1773 vinden wij hem gehuisvest op of over de *Blauwhandsche Ruy*, In den zwarten *Arent*; in 1778 In het *Klapdorp*, In het *Wit Kruis*; later op de *Catte vest*, Onder den *Exjesuiten Toren*, en eindelijk in 1795, *Op de Steenhouwersvest*, by den *Oever*.

CARSTIAENSENS, P. J. Boekdrukker. Woonplaats in de *Rycke-beukelaer-straet*. Hij drukte in het jaar 1814 een bijtend vlugschrift tegen Napoleon I.

CASTRO, ALONSO DEL. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667-1668.

CATER, PIETER DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1599. Hij werkte in 1585 bij Nic. Soolmans.

CECILLIE, ROBRECHT. Boekdrukker, overleden in 1628-1629. In 1616 komt hij voor in de Liggeren van St-Lucasgilde als betaald hebbende in het losgeld voor Abr. Grapheus, den jonge, ofschoon hij vroeger niet als vrijmeester vermeld wordt.

CECILLIE of CECILLE, ROBRECHT II. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1642-1643. Hij is waarschijnlijk een zoon van Robrecht I. Wij kunnen niet vaststellen of deze beide drukkers voor hunne eigene rekening gewerkt hebben.

CENSEUR A LA VÉRITÉ, J. LE. Onder dezen duiknaam verscheen in 1698 het volgende werk :

(*De Bonnacorse*) *Le poëte sincère ou les veritez du siècle*. Anvers, chez Jacques Le Censevr à la vérité. 1698, in-12°.

CEUSTERS, WILLEM. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1584.

CHIEN of CANISIUS, FRANSOYS LE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1647-1648, overleden in 1653. Woonplaats in de *Cammerstraet*, In de twee *Oyevaers*.

CHRISTOFFELS, Wed.* (VAN REMUNDT). Boekdrukker. Zij wordt gehouden voor de weduwe van Chr. Van Remundt, en woonde omstreeks 1536-1546 op die *Lombaerde-veste*, in *Beerkensganck*. Zij drukte ook onder den zonderlingen naam van *bij de Weve*, *bij de Weewe*, enz. Zie ons opstel aangaande de Van Remundts in de *Vlaamsche School*, 1891, bl. 38.

CLAES of COLAS, NICOLAUS-GERARDUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1561. Hij was tijdelijk deelgenoot van S. Cock en woonde op de *Steenhouwersveste*, In de vier *Heemskinderen*. De drukken tijdens het vennootschap met S. C. verschenen, zijn zeer zeldzaam. Zie S. Cock.

Wij kennen geene werken door hem zelf uitgegeven.

CLAPHOUDER of CLAPHOUWER, MI-CHIEL. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1643-1644.

CLAUAERT of CLAVAERT, LAMBRECHT. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde, in 1579.

CLERCK, HENDRIK DE. Boekverkooper en boekbinder. In eene rekening der St-Lucasgilde van 1586, komt hij voor als boekverkooper.

CLEYNHOVEN, CHRISTOFFEL. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1524.

CLYPEUS, CORNELIUS. Boekverkooper, werkzaam in 1568. Woonplaats in de *Cammerstraet*, *In die Fonteyne*.

CNOBBAERT of KNOBBAERT, JAN, MICHIELSZ. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1590, overleden in 1637. Zijn vader was schepene der stad ten jare 1587-1588. Wij vinden hem in 1621 woonachtig in de *Koepstraet*, *In den witten Helm* en in 1622 *bij het Professie huys der Societeyt Jesu, In St-Peeter*.

In 1635 drukte hij zijn eerste en ook waarschijnlijk zijn eenigste muziekwerk voor titel dragende : **Gulde-Jaers Feest-dagen** of den schat der geestelycke Lof-sangen gemaect op elcken Feestdag van 't geheele Jaer. Door den Eerw. Heer J. S. v. W. Tot Antwerpen by Jan Cnobbaert, 1635. in-8°.

CNOBBAERT, Wed^e ende erfgenam. van Jan. Zij bewoonden het huis *In St-Peeter*. Ook drukte zij onder den afzonderlijken naam van Wed^e van Jan Cnobbaert. Zij overleed in 1671.

CNOBBAERT, KNOBBAERT, MICHIEL, JANSZ. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1628. Hij werd als boekverkooper in St-Lucasgilde aangenomen in 1652-1653. Na den dood zijner moeder, die in 1671 overleed, was hij werkzaam in het huis *In St-Peeter, bij het Professiehuys der Societeyt Jesu*.

CNOBBAERT, KNOBBAERT, PEETER. Boekverkooper. Woonplaats, *bij de Societeyt Jesus (In St-Peeter ?)* Hij drukte het zinnespel :

Tieranny van Eigenbaet in het eiland van Vrykeur, 1679, in-8°.

De familie Cnobbaert bezat een familie-kelder in de kerk van St-Michielsabdij, alwaar zij allen begraven werden.

Hier light begravē Miin heer
M MICHIEL CNOBBAERT
Schepen deser Stadt
Sterf A.° 1623 den 10 Febrvar
ende

IACOMINE DE ROY siin hvysvr.
Sterf A.° 1633 den 23 Meert
ende

IAN CNOBBAERT boeckvercooper
hvn beyder sone
Sterf A.° 1637 den 14 Septemb
ende

MARIE DE MAN siin hvysvr.
Sterf A.° 1671 den 10 Meert
Bidt voor de sielen.

Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen.
Dl. IV, bl. 69.

COCK of COCUS, COCIUS, SIMON DE. CORNELIUSZ. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1489, overleden in 1562. Hij werd in St-Lucasgilde als vrijmeester *printer-boeckvercooper* aangenomen in 1557. In eenen scabinalen brief van 1535, komt hij voor als *Simon Blyleven*, alias *de Cock*, *boeckprintere*. Hij woonde aanvankelijk in *die Bockstege*, alwaar hij in vennootschap met G. Claes het volgende werk drukte, hetwelk voor een der eerste hunner werken genomen wordt :

Aesopi fabulae ac diversorum elegantissimorum auctorum apologi, latine. Simon Cocus et Girardus Nicolaus, cives Antverpienses, commorantes in vico vulgariter nuncupato *die Bockstege* iuxta monasterium Sancti Augustini excudebant Anno M.CCCC.XXI, die XXVIII Novembris; impensis honesti viri Francisci Birckmanni bibliopola ac civis Coloniensis, in-4°. Wij vinden hem later (1533) gehuisvest, op *die Lombaerde Veste teghen die gulden Hand over*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : M. CORTENS of COSTENS. Zie aldaar.

COCK of COCCIUS, JOANNES. Boekdrukker en boekverkooper. Woonplaats *In Ons lieve vrouwen Pant*. Werkzaam in 1530.

COESAREM of CCESAR, MARTINUS. Zie M. DE KEYSER.

COECK VAN AELST, PEETER. Schilder, Bouwkundige, graveur en gezworen

printer van Zijne K. M. Hij werd te Aelst geboren den 4 Juli 1507 en overleed te Brussel den 6 December 1550, alwaar hij in Sint-Gaugericuskerk begraven werd. Hij was gehuwd geweest met *Maria Verhulst*, alias *Berremers* van Mechelen. P. Coeck werd als vrijmeester *schilder-printer*, in St-Lucasgilde aangenomen in 1527 en Deken gekozen in 1537-1538. Hij was ook de stichter der Armbus van gemelde gilde in 1538. G. VAN DIEST drukte veel voor zijne rekening.

COENRAET. Zie COINRAET.

COESMANS, COEUSEMANS, HANS (JAN), zoon van Joost. Boekverkooper, geboren te Leuven en overleden te Antwerpen den 21 September 1589, alwaar hij het poorterrecht verkreeg in 1582 en als vrijmeester *boeckvercooper* in St-Lucasgilde aangenomen werd in 1585-1586.

Dit jaar drukte hij of verscheen er bij hem een werk in strijd met het keizerlijk edikt, waarvoor hij gevangen genomen en veroordeeld werd in 1587. Zijne boeken werden aangeslagen en ten profijte zijner Majesteit verkocht. In 1581 woonde hij *by onser Vrouwe Kerckdeure aen de Zuytzyde, by thuyt van Neeringe*. Twee jaar later vinden wij hem woonachtig *Op onser Vrouwen Kerckhof, In de Fortuynne*.

COINRAET, COENRAET, SEVEREYN. Boekdrukker en boekverkooper. In eene

rekening van St-Lucasgilde van 1627-1628, vinden wij hem vermeld, echter vóór of na dit jaartal komt hij nergens meer voor.

COLLES, WILLEM. Boekverkooper, werkzaam in 1662-1666. Hij is de drukker van het volgende zeldzame werkje : *La femme industrielle*, comédie par M. Dorimono. Anvers, chez Guillaume Colles, 1662. kl.-8°.

COLPYN, ANDREAS-PAULUS. Boekdrukker. Woonplaats *op de Grootte Merct, In de Pauw*. Hij drukte ook in vennootschap met de wed. Thieullier, te beginnen van 1745 tot omstreeks 1766, onder de firma : Wed. Thieullier en Andreas Paulus Colpyn. Na zijnen dood zette zijne echtgenoot de zaak zelve voort.

COLPYN, Wed. van A. P. Boekdrukker. Woonplaats *op de Grootte Merct, In de Pauw*. Zij drukte later, in 1766, in vennootschap met P. J. Rymers. Zie aldaar.

CONART, J. Boekdrukker, werkzaam in de 1^e helft der XIXe eeuw. Woonplaats, *Melkmarkt*.

CONINCX, 's CONINCX, ARNOUT (ARNOLDUS). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1579. Woonplaats in 1582 in de *Camerstraet, In den rooden Leeuw, recht over het Kerckhofstraetken*, later in dezelfde straat, *In den witten Hond*.

Hij is de drukker van het zeldzame werkje :

De Psalmen Davids / in Nederduytschen dichte ghestelt : midsgaders de Compositien op de Psalmen / ende de Christelyke Lidekens. Soo de Christelyke Gemeeynte binnen Antwerpen ende Brussel / der Confessie van Ausborch toegbedaen synde / syn ghebruykende. Thantwerpen, by Aernout 's Coninck, 1582. Men vintse te coope inden rooden Leeuw inde Camerstraet. in-16°.

Wij vinden hem nog werkzaam in 1608.

CONINCX, COENINCX, HANS (JAN), bijgenaamd BRUYNENBAERT. (CRINITUS)? Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als vrijmeester printer in 1593. Woonplaats, *Lange Nieustrate*. Hij is waarschijnlijk een zoon van J. CRINITUS.

AANT. In 1619, zag H. Coninckx of De Coninck zich genoodzaakt onze stad te verlaten voor het drukken van eenen Almanak, waarin hij de « hatelijke schatting op het vleesch » bekribeld of in een slecht daglicht gesteld had. Zijnen Almanak werd verboden en de reeds in omloop zijnde exemplaren, werden op last van het Magistraat van Antwerpen en Brussel, opgezocht en aangeslagen.

CONNIX, 's CONNIX, CONNINCX, HENDRIK. Boekdrukker. In 1584 drukte hij het werk :

Les devins ou commentaire des principales sortes de devinations : écrit en latin par M. Gaspar Pencer, nouvellement tourné en francois par S. G. S. (Simon Goulard Senlisien) Anvers, 1584. in-8°.

Het schijnt dat hij slechts door dit ééne werkje bekend is, ofschoon het niet zeer zeldzaam is. Volgens F. Verachter was hij reeds werkzaam in 1554.

- COOLS, WILLEM. Hij was in 1574 als drukkersgezel werkzaam bij Jan Mollyns.
- COOMANS, COYMANS, FREDERIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1581.
- COPENS of COPPENS, COPENIUS, VAN DIEST, GILLIS. Boekdrukker. Hij drukte sedert 1539 meer dan twintig achtereenvolgende jaren. Zie VAN DIEST. Men leze ook over hem het artikel verschenen in het 5de dl. bl. 441 van den *Bull. du biblioph. belge.*
- COPPENS, IGNATIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1663.
- COPYN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1650.
- CORBACH, PAULUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1573. Wij kennen geen enkel werk bij dezen drukker van de pers gekomen.
- CORBET, ANT. THOM. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1654.
- CORDIER, JOANNES. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1574, en overleden in 1632.
- CORGNAET of COUNRAET, SANDER (ALEX.). Boek- en plaatverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1537.
- CORNELISSEN, JAN, alias HEYMERIUS. Boekdrukker of -verkooper, werkzaam in 1528. In gemeld jaar verscheen bij hem 't *Nieuwe Testament*. Antwerpen, bij Jan Cornelissen, Alias Heymerius. A.° 1528. Zie LE LONG, *Boekz. der Nederd. Bybels.* blz. 582.
- CORT, PIETER DE. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1764. Woonplaats *op de Lombaerdevest, In den Bybel.*
- CORT, J. P. DE, JOSEPHSZ. Boekdrukker en boekverkooper. Woonplaats *op de Lombaerde-Vest, In den Gulden Bybel.* Hij drukte reeds onder zijnen naam in 1772.
- CORT, JOSEPH L. DE. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1783. Woonplaats *op de Vlaschmerkt, In de Gulde Tralie.*
- CORT & ZOON, P. J. DE. Boekdruckers, werkzaam in 1802. Woonplaats *Lombaerde vest, In den Gulden Bijbel.*
- CORT, L. J. DE. Boekdrukker, boekverkooper en boekbinder. Werkzaam in het begin der xix^e eeuw (1836-65). Woonplaats *Paddegracht (Princesstraat).* Hij bezorgde de 2de uitgaaf van H. Conscience's *Wonderjaer, Les Gantois*, par G. De Cort, *De Leeuw van Vlaanderen*, door H. Conscience, 1^e uitgaaf, en andere verdienstelijke werken.

CORT, L. DE. Boekdrukker. Werkzaam in het begin der 2^e helft der xix^e eeuw. Woonplaats *Markgravenstraat, n° 9.*

Hij is de drukker van de *Volledige werken* van P. F. Van Kerckhoven, 13 dln, in-8°, en van een aantal andere werken.

CORT, F. J. DE. Boekdrukker. Woonplaats *op het Zand.* Hij was de drukker van *De Grondwet, dagblad voor algemeene belangen*, in-fol^o, gesticht in 1857. « Het werd ook later gedrukt, zegt K. L. Torfs (*Period. drukpers*), bij J. Van Ryswyck, *Zwartzusterstraat.* In 1865 gaf zij den laatsten snik in de armen van *De Koophandel.* »

CORT & Co, P. DE. Boekdrukker, zoon van L. J. Woonplaats *Schuttershofstraat, n° 53.* Deze firma werd gesticht in 1866 en bleef werkzaam tot in 187*, het jaar van het afsterven van P. D. C., waarna de weduwe de zaak voortzette onder de firma :

CORT & Co, WED. DE. Zij is heden nog werkzaam.

CORTENS of COSTENS, WED. MECHTILDE. Boekdrukker. Onder dezen naam zette zij de zaak van haren echtgenoot SIMON DE COCK, na dezes dood, voort, en was nog werkzaam tot in 1586.

CORVINUS, NICOL. Boekdrukker. Hij was werkzaam in 1535, en is slechts bekend door het volgende werk :

Interpretatio Chaldaica Pentateuchi seu quinca librorum Moysi, juxta translationem quam imprimendam iussit venerabilis Cardinalis Toletanus ; Mandato Leonis X. Pontificis maximi. Antverpiæ, excudebat typis Nicolai Corvini, 1535. kl. in-8°.

Op de laatste bladzijde bevindt zich zijn drukkersmerk, hetwelk niet vermeld wordt in het werk van Ridder van Havre.

AANT. Wij betwijfelen ten zeerste of N. Corvinus wel voor een Antwerpsche drukker mag gehouden worden.

COSTER, CEUSTERS, WILLEM. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1584.

CRABBENS, J. F. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als meester *boekbinder* in 1660. Woonplaats *op d'Eymerkt, Inde Boeck-Druckerye*, alwaar hij werkzaam was in 1671. Wij vinden hem later (1666-1669) woonachtig op *de Mere-Brugh, Inde Mere-Poort.*

CRAEN, JACOB DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1674.

CRAEN, JACOB DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1735.

CRAESBEECK, PIETER. Boekdrukker, alhier werkzaam in 1602 en in 1652 te Lisbonne.

CREMER, PAULUS DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1559.

CRINITUS, JOANNES. Boekdrukker. De heer ridder van Havre in zijn werk *Marques typographiques*, deelt het merk mede van dezen drukker. Hij was werkzaam in 1540, doch komt niet voor in de Liggere van St-Lucasgilde.

Cronicorum multiplicis historiae utriusque testamenti, Christiano Massao autore, libri viginti. Antverpiæ excudebat Joannes Crinitus, 1540, kl. in-fol.

D. Cæciliæ Cypriani opera. Antv. J. Crinitus, 1540, in-8°.

Hij is waarschijnlijk de vader van Hans Coninx, bijgenaamd *Bruynenbaert* of *Crinitus*.

CROES, THIELMANS, Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1564.

CROIX, POITTEVIN DE LA. Zie POITTEVIN.

CROM, CRUM, MATHEUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1542. Hij was reeds werkzaam in 1537 en woonde in de *Cammerstraete*, *In den Ketel*; in 1541 vinden wij hem woonachtig in de *Corte Cammerstraet*, *In het huys van Delft* en in 1557, *by die Ysere Waegheplaetse*, waarschijnlijk ook in de *Cammerstraet*. Hij bediende zich van het volgende drukkersmerk :

In 1543 drukte STEVEN MIERDMANS voor hem een werkje genaamd :

Der siecken troost ; onderwysinghe om ghewillichlyck te sterven..... Antwerpen, Matth Crom, 1543, in-8°, hetwelk in den Index van verboden boeken, verschenen bij Chr. Plantijn in 1570, voorkomt.

CRUYS, J. B. VAN DER. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1715. Wij vinden hem in 1724 woonachtig in de *Cammerstraet*, *In het Wyserken*, later in 1728 in dezelfde straat, *In de Schild van Keulen*. Van dezen drukker is er zeer weinig bekend. Zijne weduwe zette zijne zaak voort en was nog werkzaam in 1734.

CRUYS, WEDUWE VANDE(R), in de *Cammerstraet*.

CUZMAN, GILIELMUS. Boekdrukker. Wij vinden hem werkzaam in 1575-78, en kennen van hem het volgende werk : *Les Dialogues De Jan Loys Vives Traduits De Latin En François Pour l'exercice des deux langues. Ausquels est adioustee l'explication François des mots Latins plus rares et moins usages, par Gillis de Housteuille. Avec ample declaration et traduction des passages Grecs en Latin par P. de la Motte Le tout nouvellement reueu et corrigé. A Anvers Imprimé par Guillaume Cuzman. CXCIXLXXV. in-16°.*

D

DAMARY, MATHEUS. Boekverkooper; hij werd als vrijmeester in St-Lucasgilde aangenomen in 1560.

DEKEN, J. DE. Uitgever-bestuurder van het dagblad *De Koophandel*, gesticht in 1863, waarvan aanvankelijk de volksdichter *Jan Van Rijswijk* de voornaamste medewerker was.

Bureel : *Huikstraat*, later *Kathelijnevest* en heden *Oude Beurs*.

Zie K. L. TORFS, *Period. drukpers*, bl. 25.

DECKER, ALPH. DE. Boekverkooper (oude boekverkooper). Woonplaats *Nationalestraat, 29*. Opvolger van P. COCKX. Hij staakte zijne zaken in 1884.

DE LA CROIX. Zie POITTEVIN, LE.

DELCAMPO, JOANNES. Boekdrukker of boekverkooper. Hij moet werkzaam zijn geweest vóór 1684, daar zijne *erfgenamen* in gemeld jaar een werk in het licht gaven.

DELCAMPO, erfgenamen van JOANNES. Boekdrukker of verkooper. Zij gaven in 1684 het volgende werkje in het licht :

Predictions sur la destinée de plusieurs princes des Etats du monde. A Anvers, chez les héritiers de Jean del Campo, à l'Aigle d'or, 1684, in-12°.

DELRUE, E., later DELRUE, P. Boekdrukker-uitgever van het dagblad *Journal du Commerce d'Anvers*, van 1835 tot 1847. Buiten dit dagblad drukte deze firma ook eenige kleine werkjes van weinig belang. De drukkerij werd gesticht in 1820, als opvolger van CONART, en wordt heden nog voortgezet door de erfgenamen onder de laatst vermelde firma. Woonplaats *Twaelfmaendenstraat, n° 7*, bij de Handelsbeurs.

Zie aangaande het hooger gemeld dagblad K. L. Torfs, *Periodische drukpers*, bl. 11.

DESSCHEL, WOUTER VAN. Boekverkooper. Hij was werkzaam in 1543 ofschoon wij hem niet in de Liggeren van Sint-Lucasgilde vermeld vinden. Woonplaats *Op onser vrouwen Kerckhof, Int Meulengat*.

DIEREN & C°, J. P. VAN. Boekdrukkers-uitgevers van *Het Handelsblad der stad en provincie Antwerpen*. Als halfweekblad in 1843 gesticht en sedert 1848 tot op heden geregeld dagelijks verschijnende. Hoofdopsteller D. Renier Snieders.

Bureel : in den aanvang op de *Meirplaats*, later, tot heden in de *Coppenolstraat, n° 3*.

Buiten gemeld dagblad drukten en gaven zij verder uit : *De Huisvriend*, een nieuwsblad hetwelk tweemaal per week verschijnt en in 1866 gesticht werd ; *De Belgische Illustratie*, weekblad kl. in-f° ; een aantal boekwerken, waaronder wij in de eerste plaats vermelden, de *werken van Hendrik Conscience*, waarvan er door hen eenige meermalen

herdrukt en uitgegeven werden. Sedert 1887 ging de zaak, zonder verandering in de werkzaamheid te ondergaan, over aan de zonen :

DIEREN, J. & TH. VAN. Boekdruckers-uitgevers. *Coppenolstraat*, n° 3.

DIEST, DIELYN (GILLIS I.) VAN, HENDRIKSZ. Boekdrukker, geboren te Diest. Hij werd poorter van Antwerpen den 13^a September 1549 en als « vrijmeester printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1533.

AANT. Den 28^a Augustus 1567 werd Gillis van Diest met twee zijner ambtgenooten Parys en Bauhuysen, beschuldigd van zekere figuren, kwetsende de Spaansche Inkwisitie, gedrukt te hebben. Zij werden gevangen genomen en naar het Steen overgevoerd, maar daar er bij de huiszoeking niets te hunnen laste bevonden werd, werden zij terug in vrijheid gesteld.

Zie *Archievenblad*, Dl. XII, bl. 409.

N. B. Deze Gillis van Diest wordt gewoonlijk gehouden voor Gillis Coppens van Diest. Wij roepen de aandacht der boekkundigen hierop in met de vraag, of Gillis Coppens van Diest en Gillis van Diest geene twee verschillende personen kunnen geweest zijn die op hetzelfde tijdstip werkten ?

DIEST, GILLIS II. VAN. Boekdrukker, waarschijnlijk de zoon van den voorgaande. Hij werd als vrijmeester in St-Lucasgilde aangenomen in 1573 en woonde op dit tijdstip in de *Lange Ridderstraat*.

DIEST, ANTONY VAN. Boekdrukker, waarschijnlijk een broeder van den voorgaande. Hij werd onder de benaming van « meesterszoon » in St-Lucasgilde aangenomen in 1572.

DIEST, LAUREIS (LAURENTIUS), VAN. Boekverkooper. Hij werd als « vrijmeester boekbinder » in St-Lucasgilde aangenomen in 1624-1625. Eerst later in eene rekening van doodschulden van de jaren 1660-1661, komt hij voor als boekverkooper. Hij woonde in 1635 op de *St-Jansbrug*, *In de dry witte Haesewinden*, en in 1636 vinden wij hem woonachtig op de *Lombaerde veste*, *In de gulden Handt*.

DINGESCHE of DINGESSCHE, Jan, alias DE LETTERSNIDER. Boekdrukker. Deze drukker is de tweede die zich van den duiknaam *Lettersnider* bediende. Hij woonde omstreeks 1500 in de *Korte Gasthuysstraat*, *by die wilde Zee*.

Het werkje :

Een seer suverlic boeckken ghehete dat boeckken van devocien getrocken wt dat boec der bibelen gheheeten Cantica Canticoru *En hout in vele schoone leringhen* - Gheprent Tantwerpen bij die wilde Zee, By my Jan Lettersnider, (1500) in-4°, wordt meestal voor een wiegedruk (incunable) gehouden. Een exemplaar van gemeld werk verscheen ter veiling van R. de la Faille, te Antwerpen, 1878, onder het nummer 214 (fr. 360). J. D. bediende zich van het bijgaande drukkersmerk.

N. B. Is deze Jan, alias De Lettersnider, niet dezelfde als « Henneken (Hansken, Hans, Jan) de printere », aangenomen in St-Lucasgilde ten jare 1486?

DOCTER, MARTEN (MARTINUS). Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1633-1634.

DOESBORCH of DOESBORGH, JAN VAN. Boekdrukker. Hij was werkzaam in de 1ste helft der XVIe eeuw. De Nederlandsche werken van zijne pers verschenen zijn zeer klein in getal, wij kennen er slechts een drietal : 1° **Van Brabant, die excellentste Cronike.** 2° **Chyus der fortunen ende dat huys der doot** (veiling de la Faille, Antwerpen, 1878, fr. 135). 3° **Die Distructie van Crogen.**

J. V. D. drukte ook eenige Engelsche werken, waaronder vertalingen uit het Nederlandsch, die even als de drie eerstgenoemde zeer zeldzaam zijn en duur betaald worden. Hij woonde eerst *aen d'ysere Waghe* en later (1518-1530) *op de Lombaerde veste.*

DOREMAEL, ABRAHAM VAN. Boekdrukker. Hij drukte het werk : *Advis d'un affectionne au bien publique, à la Bourgeoisie d'Anvers.* Anvers, 1580, in-4°.

In 1577 werd hij als « vrijmeesterszoon » boekbinder in St-Lucasgilde aangenomen. Ook is er van hem, als boekdrukker, zeer weinig bekend.

DORPE, ROELAND VAN DEN. Boekdrukker. Het is niet met zekerheid te zeggen

of deze drukker vóór 1497 werkzaam geweest zij, ofschoon de heer Lambinet eene uitgave van **Die Cronicke van Brabant** aanhaalt, verschenen in 1494, doch die volgens Dr. Campbell zeer te betwijfelen valt. Zijn eerste werk **Die alder excellentste Cronike van Brabant** draagt voor jaartal 1497 en is voorzien van zijn drukkersmerk, verbeeldende den Ridder Roeland blazende op zijnen hoorn, hetwelk wij hier mededeelen.

De loopbaan van dezen meester is niet van langen duur geweest; hij stierf omstreeks het jaar 1500. De drukken (wiegedrukken) van zijne pers verschenen, mogen op een 12tal geschat worden. R. v. d. Dorpe woonde in den aanvang zijner werkzaamheid in de *Huydevettersstraet, bi onser vrouwen broeders*, later tot aan zijnen dood *Aen dysere waghe*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de volgende firma :

DORPE, WED. VAN ROELAND VAN DEN. Zij zette de zaak haars echtgenoots voort zonder de minste verandering aan de zelve te brengen. Ook bediende zij zich van hetzelfde merk, met dit verschil dat de figuur van den Ridder Roeland in tegenovergestelde richting staat. Zij drukte reeds in 1501 een werkje waardoor zij de nagedachtenis haars afgestorven echtgenoots vereerde : **Een seer salich... boeckken... Gheprent aen dyseren wage, bi die wed. Rolants van den Dorpe saliger gedachten, anno 1501.** in-8°.

DRUKKERSMERK VAN ROELAND VAN DEN DORPE.

DRIELE, JAN VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1498. Hij wordt vermeld tusschen de huurlingen (der *Pandstraat* ?) der kerkfabriek van O. L. V. in eene rekening van 1508-1509 onder de benaming « Liberier ».

DROES of DROIS, JAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1629.

DRUKKERIJ DER VRIJE DRUK-PERS.

Zij gaf het werkje uit :

Uytspraeken van den Eyer-boer. (1814).

AANT. Onder dezen duiknaam schuilt waarschijnlijk de drukker J. DE Vos, woonachtig omtrent dit tijdstip in 't *Clapdorp*.

DULEN, ANT. Boekverkooper. Hij komt voor in de Liggeren van St-Lucasgilde van het jaar 1733 als « boekdrukker, werkende met leerjongens » maar niet als « vrijmeester ».

DUMCEUS. Zie VAN DER HAEGHEN.

DUMONT, G. Zie VAN DEN BERGHE.

DUNEWALT of DUNWAL, HENDRIK I. VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667-1668.

DUNEWALT of DUNWAL, HENDRIK II. VAN. Boekdrukker. Hij werd in St-Lucasgilde aangenomen in 1679-1680, en woonde op de *Melck-merf*, *Inde dry Monicken*.

DURAND, LUDOVICUS-JOSEPH. Boekdrukker en boekverkooper. Hij was geboortig van Brussel en werd poorter van Antwerpen den 25 October 1782, en nog ditzelfde jaar als vrijmeester in St-Lucasgilde aangenomen.

DYN, MATHEUS VAN. Boekdrukker.

AANT. Volgens F. Verachter zou hij als vrijmeester in St-Lucasgilde aangenomen zijn geweest in 1685. Dit is eene dwaling, daar er in de Liggeren dezer Gilde geen Math. van Dyn, maar wel een Matthees Van Ryn in dit jaar voorkomt. Zie M. VAN RYN.

DYCK, JOANNES-MERCELIS VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1649.

E

ECKERT VAN HOMBERGH, HENDRIK. Boekdrukker. Volgens de heeren Dr Campbell, van Leiden, en Ridder van Havre, alhier, kwam H. E. v. H. zich in het begin van het jaar 1500 te Antwerpen vestigen, ofschoon hij nog dit zelfde jaar het II^{de} deel van den *Passionaet*, te Delft in het licht gaf. Hij betrok hier het huis *Den Haen*, gelegen in de *Corte Cammerstraet*, hetwelk hij den 26 October 1499 aankocht had van de wed. Pierets, geb. J. Keersmans (zie Ridder VAN HAVRE) en waaraan hij om zijne herkomst

DRUKKERSMERK VAN H. ECKERT VAN HOMBERGH

tè kennen te geven, ofwel om zijn vroeger uithangbord te behouden, de naam gaf : *Int huys van Delft*. Hij bediende zich van het bijgaande drukkersmerk.

Ofschoon H. E. Van Hombergh, slechts als meester boekdrukker onder den naam van Heynric Ecker in 1520 in St-Lucasgilde als vrijmeester aangenomen werd — althans in dit jaar komt er in de Liggeren van gemelde gilde een H. E. voor — kunnen wij toch geene werken door hem naar het jaar 1519 gedrukt, vermelden, en wordt dit jaar voor het laatste zijner werkzaamheid genomen.

EVERAERTS, JAN-PIETER-FRANS. Boekdrukker en boekverkooper. Onder dit laatste bedrijf vinden wij hem als meester in St-Lucasgilde ingeschreven in 1714-1715. Hij leerde bij F. Mulder.

EVERAERTS, JAN-BAPTIST. Hij leerde het boekdrukken bij ... Verdussen in 1719. Ditzelfde jaar werd hij als leerjongen in St-Lucasgilde aangenomen.

EVERAERTS, ALEXANDER-JOSEPHUS. Boekdrukker en boekverkooper. Hij werd als meester in St-Lucasgilde aangenomen in 1722, en woonde op dit tijdstip op de *Minderbroeders-Ruy, In St-Ignatius*. Hij was reeds werkzaam vóór 1700. A. J. Everaerts leerde bij J. Van Gaesbeeck.

Hij drukte een aantal godsdienstige werkjes, die hij meest allen zonder opgaaf van jaartal liet verschijnen.

EYCK, PHIL. VAN. Boekdrukker of boekverkooper. Wij vinden hem niet in de

Liggeren van St-Lucasgilde vermeld. Hij was werkzaam in 1663 en woonde *In de vier gekroonde Evangelisten*, alwaar hij ook in gemeld jaar het volgende zeldzame werk drukte :

Het geestelyck Jubilee van het jaer O. H. 1650, ofte vreugde van 't Berouw, door J. van Sambeek, S. J., t'Antwerpen, by Philips van Eyck, in de vier gekroonde Evangelisten, 1663. in-8°.

EYKEN, ADRIAEN VAN DEN. Als « meester-printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1513. Wij kennen geen enkel werk bij dezen drukker van de pers gekomen.

EYNHOVEN, CHRISTOFFEL. Boekdrukker of boekverkooper, als « meester printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1524.

F

FABRI, FABRY, GREGORIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1626. Woonplaats in de *Cammerstraat, In de Raep*. Zijn drukkersmerk bevindt zich onder andere op het werkje :

Den Schat des H. Scapuliers, t'Antwerpen, by Gregorius Fabri, in de Kammerstraat, in de Raep, 1628. in-12°.

FAES of FAUCX, DANIEL. Boekverkooper en boekbinder. Hij komt voor in eene rekening der St-Lucasgilde van het

jaer 1653-54. Woonplaats in de *Cammerstraet, In de Carre*. Hij verkreeg het poortrecht den 2 Juli 1627.

Hij overleed ten jare 1654, en werd in Antwerpen's Hoofdkerk begraven, alwaar een grafzerk berust met het volgende opschrift :

Hier leet begraven den
ersamen DANIEL FAES
boekvercooper sterf
den 19 January A.° 1654

ende
d'eerbare SARA DE WALE
syn wettighe huysvr.
sterf den 29 Mey

A.° 1661

Bidt voor de sielen.

Cathedrale kerk. *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, Dl. I, bl. 364.

FAEYTER, ADAM. Boekverkooper. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1582.

FERN, ARNOLDUS DE. Boekdrukker-uitgever van *Le Meeting, organe de la cité d'Anvers*, gesticht in 1863. Dit weekblad stierf weldra aan de gewoonlijke ziekte der politieke strijdblaadjes. A. De Fern woonde in de *Keiserstraet*.

FEVRE, NICOLAAS LE. Boekverkooper (?). Hij woonde in 1682 in het huis genaamd *In den Hert*, waarvan de ligging ons onbekend is ; ook vinden wij hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

FEVRE, PIETER LE. Boekverkooper (?). Hij woonde in 1681 *In den gulden Hamer*, alwaar hij in gemeld jaar het volgende, nog al zeldzame werkje drukte :

Remarques sur une lettre de M. Spon de la religion pretenduë reformée médecin à Lyon. A Anvers, chez Pierre le Fevre, au marteau d'or, 1681. in-12°.

Wij vonden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

FICKAERT of FICKAERTS, PAULUS, JANSZ. Boekverkooper. Geboren te Leuven. Hij werd poorter van Antwerpen in 1557, en overleed alhier omstr. 1588.

AANT. Beschuldigd van verboden boeken verkocht te hebben, verliet hij in het geheim de stad, waardoor hij den 5 Mei 1570, bij verstek veroordeeld werd : « *Pauwels Wickaert, alias langen Pauwels, boekvercooper, fugityff ende gebannen duerdien dat hy verbodene boecken verkocht hadde...*

Archievenblad, Dl. XII, bl. 439-472.

FICKAERT, HANS (JAN), PAUWELSZ. Boekverkooper. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1575.

Hij was waarschijnlijk een zoon van den voorgaande.

FICKAERT, FRANS I. Boekdrukker en boekverkooper. Hij woonde in 1614 *onder onser L. Vrouwen toren, aen de noordsyde, In den gulden Engel*, later *Opt Cleyen Kerckhoff en Melckmardt* (vermoedelijk dezelfde woning). Aangenomen in St-Lucasgilde in 1611 en overleden in 1626.

FUET, JOANNES, Boekverkooper. Werkzaam in 1605. Hij is de uitgever van het volgende werk :
Les œuvres de M. F. Rabelais. A Anvers, par Jean Fuet, 1605. kl. in-8°.

G

- GAESBEECK, FRANS I. VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1680. Hij overleed den 8ⁿ Augustus 1714. Woonplaats *op d'oude Korenmerckt, In den Acker-man.*
- GAESBEECK, FRANS II. VAN. Boekdrukker, overleden den 24ⁿ December 1752. Het is niet met juistheid op te geven wanneer deze meester in St-Lucasgilde aangenomen werd, daar er in de Liggere verwarring schijnt te bestaan tusschen Frans I. en Frans II.
- GAESBEECK, JACOBUS VAN. Zoon van FRANS I. Boekdrukker. Hij werd als meester in het « boeckdrukken ende boeckvercoopen » in St-Lucasgilde aangenomen in 1714-15. In 1719 woonde hij *op d'oude Korenmerckt, In den Acker-man*, en in 1730-38 vinden wij hem woonachtig in de *Cammerstraet over de Lombaerde-Vest, op den Vyshoeck*. Hij overleed in 1746.
- GAESBEECK, GASPARD VAN. Boekdrukker en boekverkooper. Hij werd als « meesterszoon boeckdrucker ende boeckvercooper » in St-Lucasgilde aangenomen in 1692-1693, en stierf als Deken dier zelfde Gilde in 1725-1726. Wij hebben van hem geen enkel drukwerk kunnen opsporen.
- AANT. Er moeten ook te Amsterdam en te Leiden, in de 2^e helft der xviii^e eeuw verschillende Gaesbeecken, als boekdruckers en boekhandelaers werkzaam geweest zijn.
- D. O. M.
 et parentibus suis
- FRAN.° VAN GAESBEECK typographo mortuo 8 Aug. 1714
 et
 BARBARÆ WIELANDTS conju.
 mortuæ 4 Janu 1704
 Poni Curarunt
 JACOBUS VAN GAESBEECK
 typ. obiit 17 Februarii 1746
 BARBARA VAN GAESBEECK
 obiit 25 Aprilis 1740
 FRANCISCUS VAN GAESBEECK
 typ. obiit 24 Xbris 1752
 et
 JOA. CHRIS. VAN GAESBEECK
 obiit 18 Aprilis 1736
 qui relicta librorum
 copia sine liberis
 obierunt.
- *Door druck hebben sy al geleest
 Bidt Godt
 Voor druck hun heyl nu geeft.*
- R. I. P.
Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen,
 Dl. 1, bl. 192.

GALLE of GALLÆUS, PHILIPPUS, ROELANTSZ. Plaatsnijder-drukker en uitgever van een aantal merkwaardige werken, waaronder wij, om zijne zeldzaamheid en puike uitvoering, het volgende werk vermelden :

Hortorum viridariumque elegantes et multiplices formae, ad Architectonicae artis normam affabre delineatae a Johanno Vredemanno Frisio. Antverpiæ, Philippus Gallæus, 1583. in-fol. obl.

Ph. Galle werd geboren te Haarlem in 1537. Hij kwam zich te Antwerpen vestigen en werd er in St-Lucasgilde aangenomen in 1570; hij verkreeg het poorterrecht in 1571, en stierf ten jare 1612.

« Nota, naer dat gebleken is by vier verscheyde attestatien, dat Philips Galle, Gerard Palme, en andere nyet vintbaer en syn, ende door dien de voirschreven personen vytter vierschaeren syn gegaen, sonder te betaelen der stadsrecht, belovende alsdoen 't gelt te brengen, d'welc sy nyet gedaen en hebben, soo worden dese uyt-gescript ter tyt 't selve betalen. Actum 23 february 1571 (1572, n. s.). Quod attestor (geteekend) Mansdalius. »

Poortersboeken der stad Antwerpen.

Hij werd met zijne echtgenoot, Catharina Roelants, in de Cathedrale kerk begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, Dl. 1, blz. 83.

Nota der *Liggeren*, Dl. 1, bl. 240.

GALLE of GALLÆUS, THEODORUS. Plaatsnijder-drukker, geboren te Antwerpen in 1561, aangenomen in St-Lucasgilde in 1594, Deken gekozen in 1609-1611, en overleden in 1633. Wij kunnen van hem slechts de volgende werken vermelden :

Illustrium quos Belgium habuit Pictorum effigies.... Antverpiæ, apud Theodorum Gallæum. z. j. in-8°.

Illustrium Galliaë Belgicæ scriptorum icones et elogias.... Antverpiæ, apud Theod. Gallæum, 1608. in-4°.

GALLE of GALLÆUS, JOANNES. Plaatsnijder, geboren te Antwerpen in 1600, aangenomen in St-Lucasgilde in 1627-1628, en overleden aldaar in 1676. Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, Dl. VI, bl. 57.

Wij kennen hem slechts door de twee volgende werken :

Pictores, statuarii, architecti, latomi, et quinque principum magnificorumq. virorum memoria æternæ inseruitis... Antverpiæ, apud Joannem Gallæum. z. j. in-4° obl.

Mundi lapis lydius sive emblemata moralia nobilissimi viri Domini Antonii a Burgondia quondam Archidiaconi Brugensis in quibus Vanitas per Veritatem falsi accusatur et vincitur. Antverpiæ, apud Joannem Gallæum (1666).

GALLET, GREGORIUS. Boekdrukker of boekverkooper. Wij kennen hem door het volgende werk :

La manière de se bien preparer à la mort, avec de très belles estampes, expliquées par M. De Chertablon. A Anvers, chez George Gallet, 1740. in-4°.

GEIL, JACOBUS VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1642.

GEUDENS, GEBROEDERS. Boekdruckers. Zij waren aanvankelijk (1861) werkzaam op de *St-Jorisvest*, n° 144. Later, omstreeks 1863-64 drukte er een der gebroeders voor zijne eigene rekening onder de firma :

GEUDENS, GERARDUS. Boekdrukker. Of-schoon zijne zaak meer op het gebied van handel uitgebreid was, drukte hij toch ook wel een klein getal werkjes, maar van weinig belang. G. Geudens overleed ten jare 1887, waarna zijne zaak zonder eenige verandering te ondergaan, door de erfgenamen voortgezet wordt. Woonplaats sedert 1868 tot heden, *Jodenstraat*, n° 15.

GERARDI, LEONARDUS-JACOBUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1692.

GERRITS, L. Boekdrukker. Zie KENNIS en GERRITS.

GHELEN, GEELLEN, GEELE, JAN I. VAN. Boekdrukker. Hij wordt niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij was reeds werkzaam in 1519 en woonde in de *Baghynenstrate*. In 1533, drukte hij op de *Lombaerdevest*, *In den witten Hasewindt*. (Ontleend aan J. B. V. d. Straelen.)

GHELEN, JAN II. VAN. Zoon van JAN I. Boekdrukker (gesworen boeckdrucker). Hij leerde eerst zijn vak bij zijn vader, later bij Michiel Van Hooghstraeten, en werd aangenomen in St-Lucasgilde

in 1544. Wij vinden hem in 1552 woonachtig op de *Lombaerde-veste*, *In den witten Hasewindt*.

GHELEN (DE JONGHE) JAN III. VAN. Zoon van JAN II. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1577. In 1581 woonde hij op de *Cammerpoortbrugge*, *In den Schilt van Basel*. Hij verliet Antwerpen in 1597 en vestigde zich te Maastricht, later, in 1604, te Rotterdam, en overleed aldaar in 1610 (?). Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma Wed. van Joannes Van Ghelen, volgens Dr Ledeboer, ook, Jan en wed. van Jan Van Ghelen.

Wij laten hier om zijne merkwaardigheid het woord aan Dr Ledeboer, zooals wij het in zijn werk : *De Boekdruckers.... in N. Nederland*, aantreffen.

GHEEL, GHEELEN, JAN III. VAN. « Gezwo- ren boekdrukker van Antwerpen, kreeg bij Raadsbesluit van den 16 September 1597 vergunning zich te Maastricht te vestigen, mits medebren- gende « certifi- catie van zijne reputatie ». Hij kreeg vrijstelling van op wacht te trekken en van inkwartiering, doch geen salaris, zoo als hij verzocht had. De stad mogt zich niet lang in het bezit van dien eersten opvolger van Bathenius ver- heugen. Hij kreeg in 1603 moeilijkheden met Mr Houbert Bouille, « Welsch Schoelmeister », die een *Vocabularium Welsch en Duytsch* gemaakt had, en aan den Magistraat had opgedragen. De drukker wendde zich bij rekwest

Drukkersmerk der van Ghelen's

tot den Raad, die echter, daar op het Vocabularium beslag was gelegd, besloot partij tegen partij te stellen, en de zaak naar den competenten regter te verwijzen. Jan Van Gheel had tevens te kennen gegeven, dat hij, uit gebrek aan werk, moest vertrekken en om assistentie verzocht. De Raad besloot, hem bij zijn vertrek twee pond groot te geven. » (Ledeboer, *De Boekdrukkers*, enz., bl. 62).

In de jaren 1606-1613 waren er ook te Rotterdam een Jan en Wed. van Jan van Ghelen werkzaam.

GHELEN, HIERONIMUS VAN. Zoon van JAN II. Boekdrukker, overleden in 1638-39, volgens eene rekening van doodschulden der St-Lucasgilde, waarin hij genoemd wordt Jeremias van Geel. Woonplaats *in de Cammerstraet, In de Raep*. Zijne weduwe drukte onder de firma :

GHELEN, WED. VAN JÉRÉMIE VAN. Zij woonde *in de Israelsche (Israeliet) straet, In den witten Hasewint, by de nieu Borse*.

GHELEN, JACOBUS VAN, HIERONIMUSZoon. Boekdrukker. Hij woonde in 1652 *op de Eyeren Markt, In den Voghel-Heyn*, alwaar hij werkzaam bleef tot op het einde der XVIIe eeuw.

GHELEN, PETER VAN. Boekdrukker, niet vermeld in A. A. Vorsterman-Van Oyen's werk *Les Van Ghelen, imprimeurs*. Hij komt ook niet voor in de

Liggeren van St-Lucasgilde. In 1618 drukte hij het volgend werk :

Het Leven Ons Heeren Jesu Christi, na de cotype tot Antwerpen, eerst gheprent int Huys van Delft. Ende nu by Peter van Ghelen, 1618. in-fol^o.

AANT. Hij is zeer waarschijnlijk dezelfde als die welke in 1614 te Rotterdam werkzaam was. Zie Ledeboer, *De Boekdrukkers... in N. Nederland*.

GHEENS (DE JONGHE), GHYSBRECHT. Boekdrukker of boekverkooper ; niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij gaf het volgende werk in het licht : *De dry boecken van de vier opperste Keyserrycken, te weten van Babilonien, Persen, Grieecken ende Roomen*, door Jan Sleidan. Thantwerpen, by Ghysbrecht Gheens, de jonghe, 1583. in-4°.

GHILISSE, HENDRIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1669.

GILIAMME, GILLEMANS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1536.

GOERLE, GOEREL, HENDRIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1540. Hij wordt vermeld tusschen de huurders der kerkfabriek van O. L. V. (in de *Pandstraat* ?) in eene rekening van 1542-1543.

GOES, MATHYS VAN DER. Boekdrukker, aangenomen in Sint-Lucasgilde als « meester printer » in 1487, overleden in 1491. Volgens een scabinalen brief

DRUKKERSMERK M. VAN DER GOES

van 19 November 1492, hertrouwde zijne weduwe met Godfridus Back. Zie aldaar.

Mathijs Van der Goes, schijnt de eerste drukker te zijn geweest die in onze stad zijne kunst invoerde, alhoewel het niet met zekerheid vast te stellen is in welk jaar hij het eerst zijne pers in werking bracht, daar het jaartal M.CCCC.LXXIJ (1472) waarin hij het werk *Tondalis Visioen* zou gedrukt hebben, door geleerde boekkundigen in twijfel wordt getrokken.

Of hunne beweringen gegrond zijn, durven wij ook betwijfelen, daar er tot heden nog geene voldoende bewijzen zijn geleverd geworden, om onzen M. Van der Goes de eer te betwisten, de eerste te zijn geweest die te Antwerpen de drukkunst invoerde.

De geleerde bibliothecaris van Leiden, Dr Campbell, geeft in zijn merkwaardig werk *Annales de la typographie néerlandaise au xve siècle*, eene lijst van niet minder dan 81 wiegedrukken (incunables) door onzen drukker geleverd, waaronder een 20 à 22 tal werken zonder opgave van jaartal, en die hij allen niet in handen kreeg, maar waarvan hij slechts het bestaan bij middel van verkoopcatalogussen en mededeelingen kon verzekeren.

Tusschen dit aantal drukken zonder vermelding van jaartal bevinden er zich ongetwijfeld die de tijdruimte van 1472-(1480)1482 zouden kunnen aanvullen, en bijgevolg de eer van M. Van der Goes als te Antwerpen gedrukt te

hebben vóór Th. Martens van Aalst, zouden staven.

Ook vinden wij in het werk van Dr Van der Meersch vermeld dat M. V. d. G. zeer waarschijnlijk herkomstig was van het stadje Goes in Zeeland. Dit is volgens ons eene al te lichtzinnige veronderstelling, daar er reeds van in het begin der xiv^e eeuw eene adellijke familie van dien naam in Antwerpen bestond.

M. Van der Goes was gehuisvest op den *hoek der Steenbouwersvest (en Kammerstraat)* en bediende zich van het bijgaande drukkersmerk.

GOETKINT, SUSANNA. Boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde in 1625.

GOIN of GOEINUS, GOIS, DES GOYS, ANTONIUS. Boekdrukker, niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij is waarschijnlijk herkomstig uit de provincie Henegauwen. Een werk, hetwelk hij in 1539 drukte, doet ons op dit tijdstip zijne woonplaats kennen: *Au chateau rouge en la Cammerstrate (In den rooden Borg, in de Cammerstraet)*. Hij woonde ook vóór of ná dit tijdstip op de *Lombaerdevest*.

Recueil de diverses histoires touchant les situations de toutes régions et pays contenuz es trois parties du monde... On les vend en Anvers, au chateau rouge, en la Cammerstrate. — Imprimer en Anvers, le dernier jour du mois d'avril, 1540, par Maistre Anthoine de Goys, pour

Pierre Brilman, libraire et citoyen d'Anvers. in-8°.

AANT. Volgens de *Bibliotheca belgica*, bl. B 81 (Bible), zou A. Des Gois of Goinus de opvolger geweest zijn van de Wed. van M. De Keyser (Lempereur) en A. Van der Haghen (De la Haye of Dumœus) de opvolger van A. Des Gois.

GOYVAERT *In de Pandt*. Zie G. VAN DER HAEGHEN.

GRAET, AUGUSTINUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1684, Deken gekozen in 1688. Wij vinden hem woonachtig in 1688 op de *Groote-Merckt*, *In de Sybael*, en in 1690 op de *Groote-Merckt*, *In St-Augustinus*.

GRANDE, HANS (JAN), DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1579.

GRANDVEAU (GRANDVAL ?) NICOLAAS. Boekdrukker of boekverkooper, niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Bij hem verscheen het volgende werk :
Le vice puni ou Cartouch. (Poëme). A Anvers chez Nicolas Grandveau, rue des Rats, à l'enseigne du Clavecin.

GRANGE, PETRUS. Boekdrukker en boekverkooper. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1706, Deken gekozen in 1711. Hij overleed in 1725. Wij vinden hem woonachtig op de *Groote-Merckt*, *In de dry Monikken*, in de jaren 1711-1725. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

GRANGE, WED. VAN PETRUS. Boekdrukker en boekverkooper. Woonplaats *op de Eyermerckt*, alwaar zij nog in 1733 werkzaam was.

GRANGE, JOAN., PETERSZ. Boekdrukker (stadsdrukker), aangenomen in Sint-Lucasgilde in 17** , Deken gekozen in 1752. Hij was nog werkzaam tot op het einde der XVIIIe eeuw.

GRAPHEUS, JOANNES, CORNELIUSZ. Boekdrukker, geboren te Aalst, omstreeks 1502. Hij was de broeder van Cornelius Grapheus, Secretaris van Antwerpen in 1520-1521 en 1540-1548. Joannes Grapheus werd als meester boekdrukker in St-Lucasgilde aangenomen in 1532 en werd poorter dezer stad in 1540. Hij woonde *op die Breede-straele*, *In de Penne*.

GRAVE of GRAVIUS, GREVE, NICOLAAS, DE. Boekdrukker. Volgens Mr Ed. Van Even (*Bulletin du Bibliophile belge*, t. IX, bl. 255) richtte N. De Grave te Antwerpen eene drukkerij op ten jare 1499. Hij woonde, in 1512, *In onser liever vrouwen pant, bi die Camerpoorte*, en was nog werkzaam in 1535. De *Dictionn. historique*, t. 1, Art. Boutilier, bl. 145, nota F. zegt dat hij reeds in 1500 het volgende, werk in het licht gaf :

Somme Ruprael, sprekende van alle rechten.... Antwerpen by Claes De Grave, 1500, in-8°, ofschoon dit werk niet vermeld wordt door Dr Campbell, van Leiden.

GRAVE of GRAVIUS, GREVE, HANS (JOANNES) DE. Boekdrukker, waarschijnlijk de zoon van NICOLAAS. Hij woonde in 1543 in *onser liever Vrouwen pant*. Een jaar later vinden wij hem woonachtig op de *Lombaerde veste*, In de *Maecht van Triecht*.

AANT. Volgens M. E. Van Even (*Bulletin du Bibliophile belge*, t. 1, bl. 295), zou er hier ook een Hendrik de Grave, als boekverkooper bestaan hebben; dit is eene dwaling, daar gemelde H. de Grave, in 1573, als « kaartspeel-makere » in de Liggeren van Sint-Lucasgilde vermeld wordt.

GRAVE, BARTHOLOMEUS, DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1547.

GRENTIUS, THEOPH.-HENDRIK. Boekdrukker, niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij was werkzaam in 1691. In gemeld jaar drukte hij het werk :

Thomas à Kempis, de imitatione Christi. 1691.

GUZMAN, WILLEM. Boekdrukker, niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Bij hem verscheen het volgende werk : *Le treziesme livre d'Amadis de Gaule*. Anvers, Guillaume Guzman, 1571, in-12°.

GYMNICUS, GYMNICK, JOANNES. Boekdrukker of boekverkooper. Woonplaats in de *Cammerstraet*, In den *Bruynenbaert*, alwaar het volgende werk bij hem verscheen :

Titus Livius. Dat is / de Roemsche historie oft Gesten / doer den alder-

welsprekensten en vernaempsten historicscriuere Titum Liviu..... Tantwerpen, An. 1541. in Augusto met Keyserlike Privilegie. - Ghedrukt by Jan Grapheus. Anno m.ccccc.xlj. Ende men vintse te coope inden Bruynenbaert ten huysen van Jan Gymnicus Tantwerpen inde Camerstrate. kl. in-fol.

In 1613 drukte er ook een Jan Gymnicus te Keulen.

GYMNICUS, ENGELBERTUS. Boekdrukker, geboren te Keulen en overleden te Antwerpen in 1697. Hij werd in St-Lucasgilde aangenomen in 1649 en Deken gekozen in 1656. In het jaar 1652 drukte hij in vennootschap met G. Lesteens, zijn schoonvader, dien hij opvolgde in hetzelfde huis, genaamd *In den gulden Pellicaen*, in de *Hoochstraet*. Hij werd poorter dezer stad in 1656.

GYMNICUS, GUILLELMUS, ENGELBERTSZ. Boekdrukker, geboren te Antwerpen in 1651, en aldaar overleden in 1694. Hij woonde in 1689 by *het Stadthuys*, op den *hoeck van de Manstrate (Maenstraet)*, In den *Heilig Geest*. Zijne weduwe Maria Cath. Sion, zette de zaak voort in hetzelfde huis onder de firma : GYMNICUS, WED. VAN GUILLELMUS.

GYMNICUS, JOSEPH, zoon van den voorgaande. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1696. Hij volgde zijn vader als boekdrukker en boekhandelaar op, en woonde in de *Hoochstraet*, In den *gulden Pellicaen*.

H

- HAEGEN of HAEGHEN, JAN VAN DER. Boekdrukker, werkzaam in 1541. Wij vinden hem niet vermeld in de Liggen van St-Lucasgilde.
- HAEGHEN, ANTONIUS VAN DER, ook DUMCEUS, DE LA HAYE. Boekdrukker. Hij bezorgde in 1541 eene uitgave van een *Nieuw Testament*, in-8°. Zie Le Long, *Boeckzael der Nederl. bybels*, bl. 583. Woonplaats *In onser Vrouwenpandt*.
- HAEGHEN, GODFRIED VAN DER, ook G. DUMCEUS en GOYVAERT *In de Pandt*. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als «vrymeester printere» in 1533. Hij is waarschijnlijk de broeder van den voorgaande. Woonplaats *In onser liever vrouwen pant*.
- HAEN, JOANNES DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1619.
- HAMILTON, TH. Boekdrukker-uitgever. Woonplaats *Sudermanstraat*. Drukker-uitgever van het letterkundig weekblad *Allema's Vriend*, uitgegeven met de medewerking der Violieren, letterkundige afdeeling der Sint-Lucasgilde, 1860...., in-4°. Hij gaf ook nog een tweetal andere weekblaadjes uit, die echter geen stand hielden.
- HASREY, JOANNES. Boekverkooper. In 1614 verscheen bij hem het volgende zeldzame werk :
Varias antique dades de España Africa y otras provincias por el Doctor Bernardo Aldrete Canonigo. En Amberes, a costa de Juan Hasrey, anno 1614, in-f°.
- HAZE, PHILIPPUS DE. Boekdrukker. In 1577 was hij werkzaam bij Jan Mollyns.
- HEENBERGHEN, PIETER VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1557.
- HEIRSTRAETEN, J.-B. Boekdrukker en uitgever van het maandblad *Mengelstoffen tot bevordering van onderwijs, taal en letterkunde*, 1824-1834, in-8°. In 1825 vinden wij hem woonachtig op *de Steenhouwersvest, by den Oever*, en van 1828-1834 op *de Lombaerdevest*. Zijne weduwe zette de zaak voort en drukte ook in vennootschap met Rysheuvels onder de firma : RYSHEUVELS EN DE WED. J.-B. HEIRSTRAETEN.
- HEIRSTRAETEN, DE WED. J.-B. Boekdrukker-boekverkooper, werkzaam in het begin der XIXe eeuw (1837). Woonplaats *Lombaerdevest, n° 902*.
- HELMAN, FREDERIK. Boekverkooper, werkzaam in 1663. Wij kennen hem door het volgende werk :
Remonstrances au roy des deputez des trois Etats de son Duché de Bourgogne.... Imprimé à Envers, pour Frederic Helman, 1663, kl. in-8°.

HELMANS, NICOLAAS. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam op het einde der xviiie eeuw. Woonplaats *by d'Eymerkt, In den gulden Leeuw*.

HENDRICSEN of HENRICK, HENDRICKS, HEYNDRIX, HENDRIK, HENDRIKSZ. Boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1572. In 1577 vinden wij hem woonachtig *op onser vrouwen Kerckhof*, ook *aen de noortzijde van onser Vrouwen Kercke, In de Leliebloem*, en in 1585 in dezelfde buurt *In 't Gulden Cruys*. Bij hem verscheen de zeldzame vlaamsche uitgave van het tooneelstuk *Celestina.... Een Tragie-comedie...*

Ook willen wij om zijne verdienste, het volgende werk hier vermelden, hetwelk bij hem in 1580 van de pers kwam :

De Zeevaert, oft conste van ter zee te varen, van den Excellenten Pilote M^{ter} Peeter de Medina Spaignaert... meth noch nieuwe onderwysinghe van Michiel Coignet. T'Hantwerpen by Hendrick Hendricsen op onser Vrouwen Kerckhof in de Lelie-bloeme, 1580. in-4°. H. H. was een der verdienstelijkste drukkers van zijnen tijd.

HENDRICK of HENDRIK DE LETTERSNIDER.
Zie LETTERSNIEDER.

HENNEKENS DE PRINTERE. Als « vrymeester printere » in St-Lucasgilde aangenomen in 1486. Zie DINGESCHE.

HENRICX of HEYNRICX, JACOBUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1577. In 1579 verscheen bij hem het werk :

La République des Suisses.... nouvellement mis en françois. A Anvers, par Jacques Henrycx, 1579, in-8°, hetwelk voor een zeldzame Antwerpsche druk gehouden wordt.

HENRICXSENS, HENRIC. (HENDRIK). Boekverkooper. Wij vinden hem niet vermeld in de Liggeren van Sint-Lucasgilde, maar wel in het *Archievenblad van Antwerpen*, dl. vii, bl. 159, dl. viii, bl. 159, in een vonnis overgedrukt uit de « Correctieboecken » van 1513-68, hetwelk wij hier in zijn geheel mededeelen :

Gecorrigeert by Heeren Clause van Lyere, Ridder, Scouteth, Burgemeesteren, Scepenen ende Raide van der stadt van Antwerpen, opten xxxen dach van Octobri anno xxvi.

Henric Henricxens, geboren van Berghen-Opten-Zoom, en Tanneken Zwolfs, van Bruessele, overmits dien dat zy alle beyde, sekere boeckkens diversschen lieden vercocht ende gedistribueert hebben, inhoudende insgelycx de ketterie ende leeringe van Martinus Luther, contrarie ende grootelic in versmadenissen vanden bevelen ende geboden van Onsen Allergenadichsten Heere den Keysere, daerof de Heere ende de Stadt oic wel geïnformeert zyn, selen porren, binnen sonneschyne, vuyter stadt ende vryheyte ende, binnen den derden

dage, vuten Mercgreescape van Antwerpen, ende doen de pelgrimagie nabescreven, te wetene : de voers. Henrick tOnser Liever Vrouwen te Boenen ende de voers. Tanneken tOnser Liever Vrouwen te Parys, ende, na de brieven, by elcken van hen, daeraff overgesonden, nuyet wederomme innecomen syen hebben ierst sHeeren ende der stad gemoeye, elck van hen op syn vorste lith. (1)

Correctieboek, 1513-68, fol. 30.)

(1) Op den bladrand : Dicta Anna Svolfis presentavit litteras peregrinationis Dominis den xxvii^m dach Junii anno xxvii^o ende hebben deselve geconsenteert inne te comene.

Littere peregrinationis dicti Henrici Henricxsens fuerunt presentate Dominis Marchioni et Magistratui xxi die mensis Novembris anno xxvi^o, sed non habet facultatem neque consensum Domini et Oppidi intrandi.

HERCULES, NICOLAAS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1619.

HERLEYN, J. Oude-boekverkooper, werkzaam in 1856. Woonplaats *Kammenstraat, n° 40.*

HERLEYN, PH. Oude-boekverkooper, werkzaam in het begin der xix^e eeuw. Woonplaats *Wisselstraat, n° 462* (wijknummer). Later op de *Handschoenmarkt, n° 10.*

HERTOGHE, JOOST DE. Boekverkooper. Woonplaats *aen de Kerckdore (van O. L. V. K.).*

HEUVEL, PAULUS VAN DEN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1584.

HEY, C. IGNATIUS VAN DER. Boekdrukker en boekverkooper. Woonachtig in 1730-1741 in de *Borsestraat.*

HEY, JOANNES VAN DER. Boekdrukker, werkzaam in 1732. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

HEY, WED. VAN C.-J. VAN DER. Boekdrukker. Van 1749-1762, vinden wij haar woonachtig op de *Meir, In den H. Geest.*

HEY, PEETER-LAMBRECHT VAN DER. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1769, Deken gekozen in 1777. Wij vinden hem reeds werkzaam in 1762 en woonachtig op de *Lombaerdevest, In Sint-Elias* en van 1777-1797 op de *Schoenmerckt (op den hoek der Schrijnwerkersstraat) In Sint-Elias.* Hij was de uitgever en drukker van den gekenden almanak *Gerieflijke nieuwaers-gift*, begonnen in 1762 en tot heden voortgezet door J. H. Van der Wielen, Lange Koepoortstraat, n° 30.

HEY, HENDRIK-PETRUS VAN DER. Boekdrukker (stadsdrukker) en boekverkooper. Hij is waarschijnlijk een zoon van den voorgaande. In 1827 woonde hij op de *Schoenmarkt, op den hoek der Schrijnwerkerstraat.*

HEY, H.-P. VAN DER. Boekdrukker en boekverkooper. Werkzaam in de eerste helft der xix^e eeuw. Woonplaats *Schoenmarkt.*

HEYDEN, JASPER. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam in 1580.

HEYMERICUS. Zie CORNELISSEN.

HEYLEN, GONZALES VAN. Boekdrukker, boekverkooper en plaatsnijder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1693. Hij drukte reeds in 1676 het werk :

Aritmetica, van nieu ghecorigeert, door C. Van Nieuode (Bern. Stockmans). t'Antwerpen, bij G. Van Heylen, 1676, in-8°. Woonplaats in de corte Gasthuysstraet, In den witten Enghel (1680).

HEYLIGHER, JOSEPH-HENDRIK. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1792. Woonplaats op de Groote Merckt, In de Pauw.

HILLEN, MICHEL VAN HOOGSTRAETEN, ook MICHEL VAN HOOGSTRAETEN. Boekdrukker. Volgens J. Vissers *Naamlijst van boeken....* zou er bij dezen drukker reeds in 1495 een werk van de pers zijn gekomen, namelijk :

Die Seure van Zeelandt. Antwerpen, by Michiel van Hoogstraten, 1495, in-4°. Ook te vinden in den catalogus Van Damme, N° 1989, alhoewel de heer Dr Campbell, in zijn merkwaardig werk : *Annales de la typographie nerlandaise au xve siècle*, hiervan geene melding maakt en slechts één enkel werk opgeeft, verschenen den 14e Mei

1500, hetwelk volgens hem nog zeer te betwijfelen valt.

Vruchteloos hebben wij het geboortejaar van dezen meester drukker, en het jaar zijner neerzetting hier te Antwerpen, trachten op te sporen.

De heer ridder van Havre in zijn belangrijk werk : *Marques typographiques des imprimeurs anversois* zegt, dat hij de zoon is van Jan en van Cath. Debauts, en zeer waarschijnlijk te Hoogstraten geboren, tusschen de jaren 1470-1485 (?). Hij werd burger van Antwerpen in 1508 en werd ingeschreven onder den naam van Michiel Hillen, Janszone. Hij bewoonde eerst een huis gelegen op den hoek der Lombaerdevest en later achter het O. L. V. Kerckhof, in de Cammerstraet, by die drie Kandleers, in eenen gang of straatje, thans afgebroken en versmolten in de nieuwe aangelegde Nationalestraat. (R^v H.)

In 1518 bewoonde hij in de Cammerstraet het huis *de Rape*, alwaar hij gedurende 28 jaren werkzaam bleef. In 1546, na den dood van zijn zoon Joannes, liet hij zijne zaak over aan zijn schoonzoon Jan Steelsius, gehuwd met zijne dochter Margaretha. Michiel Hillen van Hoogstraeten, overleed den 22ⁿ Juli 1558, en werd begraven in het klooster van het derde order van St-Franciscus. Hij bediende zich van een tiental drukkersmerken welke de heer ridder van Havre in zijn bovengemeld werk mededeelt en waarvan wij er hier een van laten volgen :

HILLEN (VAN HOECHSTRAETEN), JOANNES (JOANNES HOECHSTRATANUS), MICHIELSZ. Boekdrukker. Hij drukte onder zijnen naam in de drukkerij zijns vaders gedurende de jaren 1540-1543. Dit laatste het jaar zijns overlijdens. De werken vóór dit tijdstip onder zijnen naam verschenen zijn zeer zeldzaam; echter kunnen wij van hem een werk vermelden hetwelk hij reeds in 1526 met Adriaen Tilianus (Thielemans of Tielens?) drukte, het draagt voor titel :

Rerum gestarum a Brabantiae Ducibus Historia, nunc primum latine conscripta per Adrianum Barlandum.... Hadrianus Tilianus et Joannes Hoochstratanus. Antverpiæ excudebant, 1526, kl. in-8°. Hij bediende zich van de merken zijns vaders, waarvan wij er hier nog een laten volgen :

HOECK, SIMON VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1557.

HOEVEN, SERVAES VAN DER. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1579.

HOLLANDER, ADRIAEN D'. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1674.

HOLLANDER, GASPARD DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1658. Woonplaats *op de Meer, In de Kroon* (1670).

HOMBERGH. Zie ECKERT.

HONT, WILLEM. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1520.

Was deze een meester of drukkersgezel?
Wij kennen geene werken door hem gedrukt.

HONT, JAN DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1522. Wij kennen geene werken door hem gedrukt.

HOOGSTRAETEN, M. VAN. Zie **HILLEN M. VAN HOECHSTRAETEN.**

HOUWEEL of **HAUWELIJ, CRISTIAEN.** Boekdrukker of boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1575.

HUBERTI, ADRIAEN. Boekdrukker of boekverkooper. (Waarschijnlijk wel Adr. Huybrechts?) Hij was werkzaam in 1587-1604. In 1592 verscheen bij hem het volgende werk :

Theatrum crudelitatum Haereticorum nostri temporis. Antverpiæ, apud Adr. Huberti, anno 1592, in-4°. In 1604 verscheen er eene 2de uitgaaf van dit werk.

HUERNE, PEETER VAN. Boekverkooper. Hij werd den 5° Mei 1570 bij verstek veroordeeld om verboden boeken verkocht te hebben.

... *Peeter van Huerne, oick boeckvercoopere, fugitiiff ende gebannen duerdyen dat hy verbodene boecken vercocht hadde....*

Archievenblad, dl. XII, bl. 472.

Wij hebben niet kunnen opsporen waar hij zijne woonst bezat, ook in latere jaren hebben wij hem niet meer als in Antwerpen wonende, vermeld gevonden.

HUMBER, GREGORIUS. Boekdrukker of boekverkooper. Er is zeer weinig van hem bekend. In 1581 verscheen bij hem het volgende werk, hetwelk voor een zeer zeldzame Antwerpsche druk gehouden wordt :

Les œuvres de P. Virgile Maro, prince des poëtes latins... A Anvers, par Grégoire Humber, 1581.

HUYBRECHTS, ADRIAEN. Boekdrukker of boekverkooper. Wij vinden hem in 1587 woonachtig in de *Cammerstraete, In de vette Hinne.* In gemeld jaar verscheen bij hem het volgende werkje : *Het argument van het spel van Sinnen.... den vyfften April.... voor stadibuys vertoont....* 1587. in-4°.

HUYS, MARTINUS. Zie **HUYSSENS.**

HUYSMANS, JOANNES. Boekverkooper. Hij wordt vermeld tusschen de huurlingen (in de *Pandstraat*?) der kerkfabriek van O. L. V. in eene rekening van 1570-1573; zijne weduwe in 1573-1576; bijgevolg moet deze boekverkooper omstreeks 1573 gestorven zijn.

HUYSSENS, MARTINUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1562. Wij vinden hem woonachtig (1590-1614) op ons lief *Vrouwen Kerckhof aen de Noord-zyde, In den gulden Leeu, ook op 't Cleyn Kerckhoff en Melckmerdt.*

HUYSSENS, JOANNES. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1630,

overleden in 1652. Woonplaats *aen de de nieu Borse* (1636-1647), waarschijnlijk in de Israëlietstraat.

HUYSENS, JOANNES. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1660-61. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

HUYSENS, WED. VAN JAN. Boekverkooper. In 1715 vinden wij haar nog woonachtig in de *Israëlietstraat, by de Borse*, alwaar zij in gemeld jaar de volgende werkjes uitgaf :

De zeven hoofzonden..., *Belachelyck misverstant...*, *Don Ferdinand...*, allen werken van W. Ogier, van Antwerpen.

HUYSENS, LEONARDUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1673. Zijne zaak werd gesticht in 1686-87.

HUYSENS, FRANS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1712, overleden in 1716. Wij kennen hem slechts door het volgende werk :

Theatrum fungorum, oft het tooneel der campernoelien, door F. van Sterbeek, priester. Antwerpen, by Fr. Huysens, 1712, in-4°.

I

ISHOVEN, JOSEPH VAN. Boekdrukker, boekverkooper en uitgever van *De Vlaemsche Rederyker*, tijdschrift ter bevordering

van taal-, dicht- en letterkunde, 1843-1856, in-8°. In vennootschap met G. Van Merlen, was hij tevens uitgever van het maandschrift *De Vlaemsche Letterbode*; ook drukte hij een aantal schoolboeken. Hij overleed ten jare 1851, waarna zijne weduwe de zaak voort zette onder de firma :

ISHOVEN, WED. JOS. VAN. Boekdrukker, boekverkooper en uitgever. Zij was onder deze firma werkzaam sedert 1852 en woonde aanvankelijk in de *Markgravenstraat, n° 11*. In 1873 stichtte zij eenen bijwinkel op de *St-Jacobsmarkt, n° 12*. Thans wordt de zaak, gelegen *Van Straelenstraat, n° 8*, door de erfgenamen onder de oude firma WED. J. VAN ISHOVEN, voortgezet.

J

JACOB (MEESTER). Boekverkooper. Woonplaats (*na*) *by de Predikbeeren*. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1457, overleden in 1487-88.

(Nota der *Liggeren van St-Lucasgilde*, dl. 1, bl. 11. De heer Leo de Burbure, vraagt of deze niet dezelfde is als Jacob de Meester, schoonzoon van Lieven van Lathem en echtgenoot van Wine Bots, vermeld in een schepenbrief van 12 Januari 1479.)

JACOBS, PIETERSNONE. « Printere », aangenomen in St-Lucasgilde in 1530. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

JACOBS, JOSEPH. Boekverkooper en boekbinder, geboren te Antwerpen, den 15ⁿ Februari 1631, overleden den 18ⁿ Juli 1689, was tevens opzichter der Boekerij der stad Antwerpen. Hij werd aangenomen in St-Lucasgilde in 1655. In 1661... vinden wij hem woonachtig *In de Borse straet, boven op de Borse, ook op de Gallerye van de Borse*, later, in 1681... *In de Borse-straet, naest den hoeck van de lange Nieu-straet*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

JACOBS, WED. VAN JOSEPH. Zij was nog werkzaam in 1701. Woonplaats *Borse-straet*.

JACOBS, JOSEPH. Boekdrukker of boekverkooper. Woonachtig, in het jaar 1675, *in het Kipdorp, op den hoeck van de Paddegracht (Princesstraet)*.

JACOBS, J.-B. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1697. Hij woonde *op de Lombaerde vest, naest den hoeck van de Cammerstraet, In 't Huys van Neringhe* (1698).

Volgens den heer Th. J. Arnold zou een Jan Baptist Jacobsz. te Antwerpen gedrukt hebben, in 1642.

JACOBS, PEETER, JOSEPHSZ. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1703. Woonplaats *in de Corte Nieuwstraet, In den witten Leeuw*. Hij overleed in 1707-08. Reeds in 1709 drukte zijne weduwe onder de firma :

JACOBS, WED. VAN PETRUS. Boekdrukker. Zij bewoonde hetzelfde huis, alwaar wij haar nog werkzaam vinden in het jaar 1743.

JACOBS, PHILIPPUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1715.

JACOBS, J.-M. Boekdrukker en boekverkooper. Hij was werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw en woonachtig in de *Pieter-Pot-straet, n° 2930* (wijknummer).

JACOBS-JANSSENS. Boekdrukkers-uitgevers van *Le Philotechnique*, weekblad, groot in-4°, in 1839 gesticht, en in den aanvang van 1840 gestaakt. Woonplaats *Groote Markt*. Zie JANSSENS-JACOBS.

JACOBS, JOSEPH, ZON. Boekdrukker, werkzaam in het begin van de eerste helft der XIXe eeuw.

JANS, AUG. Boekdrukker, werkzaam omstreeks de jaren 1850-55. Woonplaats *Kaasstraat, n° 529* (wijknummer).

JANSSENS, OUTGHEERT. Boekdrukker. Volgens het *Archievenblad van Antwerpen*, dl. VII, bl. 392, werd hij vervolgd en gevangen gezet voor het drukken van verboden boeken, doch ter oorzake van den dag zijner veroordeeling, den goeden Vrijdag, in vrijheid gesteld. *Rekeningen van den Marckgraef van Antwerpen. Veneris XIII aprilis ante Pascha Anno XXXV (1536 n. s.)*.
α *Outgheert Janssens, boekprintere, geboren*

van Amsterdam, obtinuit (mids den heyligen tydt ende den goeden dach van heden, wesende Goet Vridach) gratiam snorum delictorum. »

JANSSENS, ALEXANDER. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1558.

JANSSENS, HERMAN. Boekdrukker. Bij eene gerechtelijke huiszoeking werden bij hem, den 14ⁿ April 1570, verboden boeken gevonden. Hij werd gevangen genomen en naar de staatsgevangenis « het Steen » gevoerd. Wij vonden geene vermelding van het vonnis. Ook kennen wij geene werken van dezen drukker.

JANSSENS, GHELEYN (GISENUS). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1587. Hij woonde eerst (1589) *op onser Vrouwen Kerckhof*; nog dit zelve jaar, en nog in 1605 vinden wij hem *in de Cammerstraet, In den wakenden Haen* woonachtig.

In de *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. II, bl. 136, treffen wij het volgende aan :

D. O. M.

Monumentum

GISLENI JANSENY Bibliopolæ

qui obyt 18 Mart. 1619

et

CATHARINÆ A TONGRIS eius uxoris

quæ obyt 2 Julii 1621

R. I. P.

Beiden werden in de St-Jacobskerk begraven.

JANSSENS, P.-J. Boekdrukker. Woonachtig in 1799 *op de Vlasmerkt*; in 1800 *in de Corte Gaste (Gasthuis) straet*; van 1801-1807 *in de Pruym-straet (Pruynen-straet)*, en 1808-1810 *op de groote Merkt, In de Blauw-Cuyp*. Hij was drukker en uitgever van de *Antwerpsche Gazette*, een halfweekblad, in-4°, later in-f°. In 1810 was het nog slechts een advertentieblad.

JANSSENS, P.-E. Boekdrukker, werkzaam in 1849-58. Woonplaats *Groote Koraalberg*, n° 52.

JANSSENS, TOBIE-J. Boekdrukker en boekverkooper, werkzaam in het begin der XIXe eeuw. Woonplaats *Groote Markt*, n° 674, ook in het huis dragende het n° 480 (wijknummers). Later, in 1850, op den *Grooten Kauwenberg*.

JANSSENS-JACOBS, P. Boekdrukker en boekverkooper, woonplaats *Hopland*, n° 34.

JANSSENS EN VAN MERLEN. Boekdrukkers en uitgevers van het *Antwerpsch Nieuwsblad*, een halfweekblad, klein in-folio, gesticht in 1821, onder den titel *Correspondentie van de Schelde of Antwerpsche Courant*, welken titel het behield tot in 1824.

« In de eerste jaren na de omwenteling, zegt K. L. Torfs, genoot het tamelijk veel bijval, en verkreeg het oorlof om zich *Provinciaal Antwerpsch Nieuwsblad* te noemen. Na de afschaffing van het

zegelrecht in 1848, zag het zich gedwongen — door de concurrentie van andere bladen — dagelijks te verschijnen, tot dat het eindelijk, aan mangel van abonnentvoedsel in 1853 bij een nieuw gesticht blad ingelijfd werd. » Zie K. L. Torfs, *Periodische drukpers*.

JANSSENS, LODEWIJK. Boekdrukker en boekverkooper. Aanvankelijk onder deze firma, en sedert 1889 onder de volgende firma werkzaam :

JANSSENS & ZONEN, LODEWIJK. Boekdrukkers en boekverkoopers. Woonachtig, van 1879 tot 1888, in de *Kerkstraat* en heden in de *Carnotstraat*, n° 125. Het eerste werk dat onder deze firma het licht zag, is de herdruk van G. Ogier's *Seven Hoofd-sonden*. T'antwerpen, by Lodewyck Janssens en Sonen, Druckers & Boeckvercoopers, in de Carnotstraat, 125. Anno 1890. in-8°.

Zie verder het *Biographisch woordenboek* van J. G. Frederiks e. a.

JANSZ. (JORIS). Boekdrukker, werkzaam in 1657. In gemeld jaar drukte hij het volgende werk :

Beurs-praetjes, over de Prognosticatie van den Winter en Lente des leugenachtigen Heers Mattheus Questor, tusschen Paul, Rogier, Robbert en St-Gaspar, Coopluyden. Tot Antwerpen, gedrukt by Joris Jansz., sonder gront, woonende in de Lange-straat, 1657, in-4°.

Wij vermoeden dat Joris Jansz. een duiknaam is.

JEGER of IEGER, CHRISTOFFEL. Boekdrukker en plaatsnijder, werkzaam in 1637-1641... Geboren in 1596, en overleden in 1652. Hij werd in St-Lucasgilde aangenomen in 1627.

JODE of JUDE, GEERAERT (GERARDUS) DE, WILLEMSZ. Boek- en plaatdrukker. Geboren te Nijmegen. In 1547 in St-Lucasgilde opgenomen, verkreeg hij, den 26^a Juli 1549, het poorterrecht van Antwerpen, alwaar hij overleed, den 5^a Februari 1592; hij werd op O. L. V. kerkhof begraven. In 1584 vinden wij hem woonachtig op de *Catelynevest*; ook zagen wij van hem een werk met het adres *In de Catte, by de Borse*, waarschijnlijk op de *Catelyne*, ook vroeger *Catte vest* genaamd.

JONGHMANS, J.-A. Boekverkooper. Woonachtig (1854) in de *Korte Nieuwstraat*, n° 13. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

JONGHMANS, WED. J.-A. Boekdrukker. Woonplaats *Hespenstraat*, n° 12.

JORSSSEN, J. Boekdrukker-uitgever. Hij stichtte zijne zaak in 1861 en was aanvankelijk uitgever en drukker van het dagblad *L'Opinion*, alsook van de strijdbladen *De Trompet*; *De Fakkell* en van het fransche tooneelblad *Mephisto*, van het weekblad *De Werker* en heden nog van het weekblad *De Voorwacht*, alsook van een klein getal geschiedkundige werken. Hij overleed ten jare

1880, en werd opgevolgd door zijn zoon die de zaak onder dezelfde firma voortzet. Woonplaats *Hochtstetterstraat*, n° 21.

JOUAN, J. Boekdrukker en boekverkooper, werkzaam in het begin der XIXe eeuw, later onder de firma :

JOUAN, J. Boekdrukker, boekverkooper en uitgever van het *Journal d'Anvers et de la Province*, in 1814 gesticht, en sedert van vader op zoon voortgezet, tot in het jaar 1882.

« Dit *Journal* », zegt K. L. Torfs, « als dagelijks (zon- en feestdagen uitgezonderd) verschijnende, was eigenlijk het eerste dagblad van Antwerpen, en vóór de omwenteling het voornaamste dezer stad. Het had toen tot opsteller wijlen de heer Peseux, een Franschman, doch die zich geheel met Antwerpens belangen had vereenzelvigd. Het *Journal d'Anvers* mag uit zijn verleden schoone bladzijden aanhalen. Den 26ⁿ Juli 1817 werd den uitgever door het speciaal gerechtshof van Brussel eene veroordeeling medegegeven, omdat zijn blad de afschaffing van den Scheldetol had besproken. Het maakte zich ook verdienstelijk tijdens den Spellingsoorlog, als wanneer het de zijde hield van het Taalcongres en de Desrochisten dapper bestreed. »

JOUAN & ZONNEN. Boekdruckers en boekverkoopers. Woonplaats *Groen Kerkhof*, n° 6.

JOURET, PETRUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1696. Stadsdrukker in 1705. In 1698 vinden wij hem woonachtig op de *Melck-marckt*, In de *dry Monicken*. In 1716, het jaar waarin hij drukte : *'T nieuw gesang der maegden...* (*Liedekens door G. Van Roost, plebaen van Mechelen*) — door de geestelijkheid verboden — woonde hij op de *Melck-Merckt*, In de *gulde Tralie*; in 1720 op de *Melck-Merckt*, In de *gulde Tes*, en in 1732 (volgens de Liggeren van St-Lucasgilde 1728) tot aan zijn dood, weder In de *gulde Tralie*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

JOURET, WED. VAN PETRUS. Stadsdrukker. Woonplaats op de *Melck-Merckt*, In de *gulde Tralie*. Het volgende vinden wij vermeld in de *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 44.

« *Petrus Jouret sterf den 16 January 1734, Anna Barbara Coppens, syn huysvrouw, sterf den 13 Sept. 1759.* » Beide werden in de hoofdkerk te Antwerpen begraven.

Zie aangaande P. Jouret : A. Govaerts, *Typographie musicale dans les Pays-Bas*, bl. 147-148.

JOURET, BERNARDUS-JACOBUS. Stadsdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1724. In 1730 vinden wij hem woonachtig op de *d'Eyer-Merckt*, In de *Sterre*, en in 1746 in de *corte Nieuwstraet*, In 't *gulde Vlies*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

JOURET, WED. VAN BERNARDUS-JACOBUS.
Boekdrukker. Woonplaats *in de corte
Nieuwstraet, In 't gulde Vlies.*

JUXTA MORTARIUM AUREUM. Zie
MORTARIUM.

K

KAETZ, PIETER. Boekverkooper. Woon-
achtig *in de Cammerstraet, In 't huys
van Delft.*

AANT. Volgens de *Bibliotheca belgica*, bl. B 120,
was gemelde boekverkooper-uitgever, die te
Londen was gevestigd, waarschijnlijk een uit-
gewekene uit de Nederlanden, die te Antwerpen
een succursaal bezat. In 1525, verscheen bij
hem, te Antwerpen, eenen *Bibel int duitsche
neerstelick overgheset*, in-16°, gedrukt door Jan
(Hans) Van Roemundt of Remunde. De heer
ridder van Havre in zijn meer gemeld werk,
en de *Bibl. belgica* deelen zijn merk mede.

KAJU of KAJEU, ANTONIUS. Zie CAJU of
CAIU, DU.

KEERBERGHE of KEERBERGHEN, PEETER
VAN. Boekdrukker, woonachtig *op onser
Vrouwen Kerckhof, In de gulde Sonne*,
en in 1563 *op onse L. V. Kerckhof, Int
gulden Cruys*. Aangenomen in Sint-
Lucasgilde in 1557. Hij wordt vermeld
onder de huurlingen der kerkfabriek,
voor de eerste maal in eene rekening
van O.L. V. kerk, van Kersmis 1562-63,
en voor de laatste maal, in die van
Kersmis 1568-69. Zijne weduwe wordt
ook in dezelfde hoedanigheid als haar
echtgenoot aangetroffen, in eene reke-
ning van Kersmis 1569-70 en 1570-71.
Zij zette de zaak voort onder de firma :

KEERBERGHEN, WED. VAN PEETER VAN,
en was nog werkzaam in 1572.

AANT. Peeter Van Keerberghen mag voor een der
werkzaamste en bijzonderste drukker van zijnen
tijd aanzien worden ; ook leverde hij, met zorg
uitgevoerd, een groot getal werken in verschil-
lende talen.

KEERBERGHEN of KEERBERGEN, JAN
VAN, PEETERSZ. Boekdrukker en boek-
verkooper, geboren te Antwerpen in
1565, aangenomen in St-Lucasgilde in
1586. Hij was Deken van gemelde
gilde in 1614 en in 1616 wordt hij
vermeld met Jan Van Meurs, als over-
sten der boekverkoopers. In 1591
vinden wij hem woonachtig *op onser
liever vrouwen Kerckhof, Int huys van
Neeringhe*, en in 1594 *in de rechte
Cammerstraete, In de gulde Sonne.*

AANT. Jan Van Keerberghen, beschuldigd door
zijn « naesten ghebuer » Jan Trogniesius en
Philippus Jansz., van verboden boeken ver-
kocht en gebonden te hebben, werd den 13°
Januari 1570 op het Steen gevangen gezet,
doch later uit oorzaak van onvoldoende be-
wijzen, en na aangetoond te hebben dat dezelfde
Jan Trogniesius « *by allen manieren altyt heeft
gesocht des verweeters (Jan Van Keerberghen's)
neringe te ondercruypen, ende den verweeters
Jan Van Keerberghen's) alsoe had mogelijk geweest
gebeelyck te ruymende* », werd hij onder borg-
tocht in vrijheid gesteld.

Hij stierf kort nadien te zijnen huize, niet onwaar-
schijnlijk aan de gevolgen van deze valsche
beschuldiging, of aan eene besmettelijke ziekte,
opgedaan in de gevangenis het Steen, waaraan
zijn voorganger J. Roelants, aldaar bezweek.

KEERBERGHEN, JAN VAN (de jonge), JANSZ.
Boekverkooper, aangenomen in Sint-
Lucasgilde in 1617.

KENNES, H. & L. Boekdruckers-uitgevers, opvolgers van L. GERRITS. Woonplaats *Gratie Kapelstraat n° 8*. Zij zijn de uitgevers van verscheidene klerikale weekbladen; en drukten ook eenige verdienstelijke werken.

AANT. Dit huis werd eigenlijk in 1852 gesticht, onder de firma Kennes en Gerrits, maar in 1860 veranderd in L. Gerrits. Later, na de dood van L. Gerrits, werd de zaak voortgezet door de zonen H. & L. Kennes.

KERSTIAEN... *de printere*. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1486. Eerst in 1507 vinden wij hem weder vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde, en dan nog zonder opgave van bedrijf. Ook hebben wij nergens iets aangaande zijner drukpersvoortbrengselen vermeld gevonden. Zie KESSLER.

KERSTIAEN, LIEVEN (LEVINUS). Boekdrukker. Hij leerde in 1540 bij Jan Lyfrinck, en werd in gemeld jaar als leerjongen in St-Lucasgilde aangenomen. Wij vinden hem later niet weder vermeld, en deelen zijn naam slechts mede in verband met hem die voorafgaat, KERSTIAEN... *de printere*.

KESSLER of KESLER of KESTER, NICOLAES. Boekdrukker. Volgens J. W. Holtrop's *Monuments typographiques des Pays-Bas au xve siècle*, en Dr Campbell's *Annales de la typographie néerlandaise au xve siècle*, was deze drukker op het einde der xve eeuw werkzaam te Bazel, in Zwitserland, en bracht hij zijne kunstvoortbrengselen ook te Antwerpen

in den handel, met het doel daarvoor meerdere aftrek te vinden, zoo als onder andere het werk *Petrus Lombardus in Sententias*. Antverpiæ, par Nicolaum Kesler, 1489, in-f°. (Dr Campbell, n° 1408, overgenomen van Janssens.) Dit blijft onaangeroerd! Maar wat wij willen terechtwijzen, is de misslag door beide hooger vermelde bibliographen begaan, wanneer zij beweren dat Kessler of Kester in St-Lucasgilde als meester boekdrukker werd aangenomen in 1488, (Dr Holtrop zegt 1486). Wij zochten vruchteloos op beide jaren, en vonden wel in 1486 Kerstiaen... *de printere*, maar geen Kessler noch Kester, tenzij Kerstiaen voor Kessler óf Kester moet doorgaan, waaraan wij grootelijks twijfelen, aangezien er in 1540 ook een Leonardus Kerstiaen als drukkersgezel voorkomt.

Wij sluiten met de vraag: kon Kessler of Kester, die een vreemdeling en te Bazel werkzaam was, wel deel maken van de St-Lucasgilde? Wij gelooven neen! daar er uitdrukkelijk in hare statuten, gedagteekend van 1442, in Art. 1 het volgende vermeld staat:

I.... *In den yersten, dat van nu vordane nyemant in hair geselschap en sal mogen, die meesterye houden wille, by en sal tyerst poorter sin,*

KEYSER, MARTEN (MARTINUS) DE, ook MARTIN LEMPEREUR, MARTINUM CÆSARUM. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1528. In 1525 vinden wij hem woonachtig in de *Bucsteek (Boeksteeg)*, by *dysere Waeghe*.

KONINCKX, A. DE. Boekverkooper-uitgever. Hij stichtte zijne zaak in 1887 in de *Edelinckstraat*, n° 27, en is heden werkzaam op de *Lombardevest*, n° 8, *In den Passer*. Hij is uitgever van een drietal tijdschriften en van eenige geschiedkundige werken.

KORNICKER, MAX. Boekverkooper. Zie RUEF, MAX

L

LAET, HANS (JAN) DE. ook LATIUM, LATIO, gezegd van STABROECK, ARNOLDUSZ. Boekdrukker, waarschijnlijk geboren te Stabroek in 1525. Hij werd poorter van Antwerpen in 1544, en in 1553 in St-Lucasgilde aangenomen onder den naam van Jan van Stabroeck. Hij woonde in 1546-49 *op die Lombaerde veste teghen over den Yshont*; in 1552-53 *in de Cammerstraet*, *In den Salm*; in 1554-57 in dezelfde straat *In de Meulen*. Na dit tijdstip tot in 1564, *in de Cammerstraet*, *In de Rape*, en eindelijk in 1566 tot aan zijnen dood *op de Lombaerde veste*, *In den Zayer*.

De werken van dezen drukker, waaronder ook muziekdrukken, worden om hunne keurige uitvoering zeer gezocht. Op het werk : *Een nieuwe tractaet... dat batement van recepten*, 1549, komt de plaats voor die ons zijnen oorsprong doet kennen : (gedrukt bij) *Hans de Laet / van Sta / broeck*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

LAET, WED. VAN HANS DE. Boekdrukker. Zij gebruikte hetzelfde merk als haar echtgenoot, hetwelk wij hier mededeelen :

LAET, FRANS DE. Boekverkooper. Waarschijnlijk een broeder van den voorgaande. Hij komt niet voor in de Liggeren van Sint-Lucasgilde. Zie hier wat wij over hem in de *Rekeningen van den Marckgraef van Antwerpen*, 1565-67, aantreffen :

« *Van Franchois de Laet, die overmitz zekere quade ende seditieuse boecken ende andere prentingen by hem vercocht ten voirs. dage gebannen is zes jaren lanck, opte pene van zes jaren lanck gestelt te wordene inden dienst vande galeyen van zynder Majesteyt.*

Archievenblad, dl. ix, bl. 364.

LAMBERT, THIERRY. Boekdrukker. In 1555 drukte hij het werkje :

Ses remonstrances faictes par lempereur a tous les estas de son empire : estant au siege imperial en sa ville de Bruxelles.

Imprime en Envers par Thierry Lambert, le xx^e iour de fevrier mil cinq cens cinquante cinq avant Pasques, kl. in-8°.

Dit zeer zeldzame werkje behelst de redevoering door den Keizer bij zijnen troonsafstand in 1555 uitgesproken. Het eenig gekend exemplaar kwam in 1857 voor in den catalogus van M. Potier. (verkoop prijs : 100 fr.)

Zie *Annales du Bibliophile belge et hollandais*, 1^e jg., bl. 16.

LAMOT-JACOBS. Boekdrukker, werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

LAMOT-JACOBS, WED. Boekdrukker. Woonplaats *Hopland*, n° 37. Bij haar verscheen het gekende hekelblad *Reinaert de Vos, een Zondagblad voor verstandige lieden, aeneengeknoopt door zeven filosofen*, in-4°, gesticht in 1860, en gestaakt kort na den dood van zijnen geestigen opsteller Lod. Vleeshouwer, die in 1866 voorviel. De verzameling van dit hekelblad is heden nog zeer gezocht.

LANGENDONCK, VAN. Boekverkooper, werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw.

LANSMAN, WILLEM. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « vrymeester printere » in 1550. Ook komt zijne weduwe voor in de Liggeren dezer gilde als nog werkzaam zijnde in 1556. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

LEENPUTTE, H. VAN DEN. Boekdrukker of boekverkooper. In 1650 verscheen bij hem een *Vlaamsche bybel*.

Zie Cat. H. G. Bom, 1878, n° 7053, en *Bibliogr. adversaria*, dl. IV., bl. 45.

LEEST, JACOBUS VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1579.

LEEU, CORNELIUS.... Volgens F. Verachter, werd hij als meester boekdrukker in St-Lucasgilde aangenomen in 1486. Dit is echter eene dwaling, daar wij in dit jaar geen C. Leeu, maar wel een C. Zeeu (de Zeeuwe), zonder opgaaf van bedrijf in de Liggeren vermeld vinden.

LEEU, GEERAERD. Boekdrukker, geboren te Gouda. Hij verliet zijne geboortestad, alwaar hij als drukker werkzaam was, om zich in 1484 te Antwerpen te komen vestigen. Hij werd als « vrymeester » in St-Lucasgilde aangenomen in 1485, en overleed alhier in 1493, door eenen slag hem toegebracht in eene woordenwisseling met een zijner werklieden, den genaamden H. Van Symmen. G. Leeu woonde *naest onser Liever vrouwen pant (Kerchof-straet, thans Schoenmarkt)*, In *St-Marcus*.

Wij zullen hier niet uitweiden over den roem dien deze meester op de korte jaren zijner rustelooze werkzaamheid hier te Antwerpen inoogste, maar onze lezers verwijzen naar de uitvoerige geschriften van de heeren Van der Meersch, *Imprimeurs belges et néerlandais*; Dr Campbell, in den *Bulletin du*

Bibliophile belge, t. III, IV, V en VI, en J. W. Holtrop, *Monuments typographiques des Pays-Bas au xve siècle*, bl. 74. G. Leeu, bediende zich van twee drukkersmerken, waarvan wij er een hieronder en een hiernevens laten volgen :

Zie aangaande de veroordeeling van bovengemelden « Henric Van Symmen, vuyt Hollant », den eersten jaargang van de *Annales du Bibl. belge et hollandais*, bl. 7.

LEEU, NICOLAES. Boekdrukker. Waarschijnlijk de broeder van G. Leeu. Hij bediende zich van het kleine drukkersmerk van den voorgaande. Men kent geene bijzonderheden aangaande dezen drukker. Ook zijn de werken, van zijnen naam voorzien, klein in getal en worden zij slechts op een viertal gerekend, die in den loop der jaren 1487-88, verschenen. Wij vinden hem ook niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Daar

er op de vier drukken door Dr Campbell medegedeeld, de aanduiding zijner woonst niet te vinden is, durven wij veronderstellen dat hij ten huize van G. Leeu als « meester drukker » werkzaam was, zooals trouwens toegelaten was door de statuten van St-Lucasgilde.

LEEUWE, ANTONIUS DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1509.

Nota der Liggeren : « *Item ontfangen van Anthonymysen de Leeu, liberier, ter saken van dertich stuyvers erslic, den penninck sesthiene, maken t' samen vj R.* »

Rekening van O. L. Vrouwekerk, van Kersmis 1532-33.

LEMINEUR, HENDRIK-FRANS. Boekdrukker en boekverkooper. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1785.

LESIJNS, PIETER VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1581. Daar wij geene werken van dezen drukker kennen, denken wij dat hij slechts als drukkersgezel werkzaam zal geweest zijn.

LESTEENS, WILLEM, GASPARDZ. Boekdrukker, geboren te Antwerpen in 1590, en overleden in 1661. Hij werd aangenomen in St-Lucasgilde in 1612, en woonde *in de Hoochstraet, In den gulden Pellicaen*. W. Lesteens drukte ook in vennootschap met Engelbert Gymnicus (1653).

Drukkersmerk van Geeraerd Leeu.

LETTERSNIIDER of LETTERSNYDER,
HENDRIK DE. Boekdrukker.

Onder den duiknaam « Lettersnider » vinden wij twee drukkers hier te Antwerpen vermeld : Hendrik de Lettersnider en Jan Dingesche, alias de Lettersnider. De eerstgenoemde, Hendrik Pietersz., die den naam van zijn vroeger bedrijf (lettersnijder) aangenomen had, en wiens familienaam wij vruchteloos gezocht hebben, was geboortig van Rotterdam, zooals op de uitgave **Boeck van den Houte**, omtrent het jaar 1496 van zijne pers verschenen, vermeld staat. Hij werkte te Antwerpen in gemeld jaar, keerde later naar zijn vaderland terug en vestigde zich eerst te Rotterdam, alwaar hij in 1505 drukte; vertrok van daar naar Delft (1), waar hij in 1508 reeds werkzaam was.

Hendrik de Lettersnider, woonde te Antwerpen *in de Cammerstraet, naest den gulden Eenhoren*. Het getal werken alhier van zijne pers verschenen, mag op 4 of 5 geschat worden.

(1) *Bibliographische adversaria*, dl. 1, bl. 80.

LEUVEN, CLAES VAN. Boekdrukker. Hij wordt in de Liggeren van St-Lucasgilde in 1556 vermeld, niet als « meester boekdrukker » maar als patroon in wiens dienst de genaamde M. Van den Broecke werkzaam was. Deze werd als leerjongen in gemeld jaar in St-Lucasgilde aangenomen.

LEYSSENS, IGNATIUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucas-

gilde in 1704-05. Hij woonde in 1708 *by de Meire Brugge, In St-Joseph*. Twee jaar later vinden wij hem woonachtig *op de Jesuïete pleyn, In St-Joseph*, in het huis van J.-P. Robyns.

In 1710 verscheen bij hem het volgende werk :

De Goddelycke Voorzienigheydt, uytgebeeldt in Joseph, onderconinck van Egypte, verciert met sinne-beelden, door Nerrincq (F.) Soc. Jesu. Antw. by Ignatius Leyssens, 1710, in-4°.

LIEFRINCK. Zie LYFRINCK.

LIESVELT of LIESVELDT, ADRIAEN VAN. Boekdrukker. Volgens M. Van der Meersch, in zijn meer gemeld werk, zou dezen drukker zijne kunst geleerd hebben bij Geeraerd Leeu, en zou hij hem na dezee dood zijn opgevolgd. Hij bediende zich van dezelfde letter als G. Leeu. Ook zijn de hoursneden die hij gebruikte voor het werk **Bonaventura**, verschenen in 1499, dezelfde als die welke de uitgave van hetzelfde boek versierden, door Nicolaes Leeu in 1487 in 't licht gegeven. Het eerste werk waarop de naam van A. Van Liesvelt voorkomt, verscheen in 1494, het laatste in 1499. Zie Van der Meersch en J. W. Holtrop's meer gemelde werken.

A. Van Liesveldt woonde aanvankelijk *op die oude vee Merct, bi die Meerpoorte*, en in 1499, *buyten die Camerpoorte, In den gulden Eenhoren*.

LIESVELT of LIESVELDT, JACOB VAN.

Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1536. Hij was gehuwd met Maria Ancxt, die zijne zaak na zijnen smartelijken dood voortzette. (zie ANCXT, M.). Wij vinden hem woonachtig van 1534 tot 1545, *op de Cammerpoortbrugge, In den schilt van Artoys.*

Jacob Van Liesveldt verwierf zich niet alleen eene groote beroemdheid door zijne kunst, maar ook door zijn martelaar-seinde. Hij werd gevangen genomen om tegen het verbod des Keizers « heretiecke boecken » gedrukt te hebben, en na een lang proces den 27ⁿ November 1545, op de groote Markt onthoofd.

AANT. Tot heden wordt de oorzaak zijner veroordeeling toegeschreven aan het drukken van den gekenden Liesveldtschen Bijbel van 1542, ofschoon dit echter eene dwaling schijnt te wezen, wanneer wij betrouwen mogen stellen in de in druk gebrachte *Archieven van Antwerpen*, waar er op bl. 465, van dl. VII, in zijn vonnis van 23 Juni 1545, duidelijk te lezen staat « *het drukken van seker duytsch boecken, geintituleert « Troostinge der goddelyker scrift » welck boeckhen nyet alleene nyeuw en was, maer was oock vol erreuren, dwalingen ende heresien,.... »* (1) Wij zullen later op deze algemeene dwaling in een afzonderlijk artikel terug komen.

(1) **Troostinghe der godlycker scrift aen die in lichamelycke cranckheyt ghevallen is, ende hoe men voor die cranckheyt bidden sal.**

Dit werkje komt voor op den Index van verboden boeken, gedrukt door Chr. Plantyn in 1570.

LIESVELT of LIESVELDT, WED. VAN

JACOB VAN. Boekdrukker « ghesworen boeckprinteresse der K. M. » Zij zette

de zaak van haren echtgenoot met veel ijver onder bovengemelde alsook onder de firma MARIA ANCXT, voort.

LIESVELT of LIESVELDT, HANS (JAN)

VAN, JACOBZ. Boekdrukker « gesworen boeckdrukker ». Hij was werkzaam in de drukkerij zijns vaders *op de Cammerpoortbrugge, In den schilt van Artoys*, en drukte er onder zijnen eigen naam van 1538 tot 1551. In 1553 vinden wij hem woonachtig *in de Cammerstraete, buten de Cammerpoortbrugge, Int lant van Artoys tegen over den Bruyvenbaert*, en in 1563, waarschijnlijk na den dood zijner moeder, zegt de heer ridder van Havre, woonde hij opnieuw *op de Cammerpoortbrugge, In den Schilt van Artoys.*

LIESVELT, HANS (HANSKEN). Boekdrukker.

Onder dezen naam verscheen in het jaar 1538 :

Den Bijbel, met groter neersticheyt gecorrigiert, enz. Gheprent 't Antwerpen op die Camerpoortbrugge, in den Schilt van Artoys, by my Hansken Van Liesvelt int jaer ons Heeren 1538 den 12ⁿ dach novembris, in-f^o.

Deze Hans Van Liesvelt is ongetwijfelt de zoon van Jacob Van Liesvelt, en dezelfde als den voorgaande die reeds in 1538 in zijns vaders drukkerij werkzaam was, ofschoon hij soms wel voor een broeder van Jacob gehouden wordt.

LIN, WOUTER (WALTER) VAN. Boekver-

kooper. Hij woonde *op die Lombaerde veste, naest de Gulden Hant.* In 1534

verscheen bij hem het volgende zeldzame werk :

Een chronycke / waer in als een tafel / seer cortelic begrepen wort / alle thgene dat bescreven ende geschiet is vant beghinsel des weerelts tot dezen jare teghenwoordich van xxviii.... vergadert doer Achillem Gassarum tot Lindawwe in Oostenryck... Gheprent Tantwerpen voor Wouter Van Lin wonende op die Lombaerde veste, naest den Gulden hant. Men vintse oec te coope int Gulden Missael in die Cammerstrate by Adriaen Van Berghen, 1534, kl. in-8°. (Ad. Van Berghen is vermoedelijk de drukker van dit werkje.)

LINDEN of LYNDE (LINDANUS), DIERICK (THIERY, THEOD.) VAN DER. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1572. Woonachtig in de *Heyligh Gheest straet, In den Heylighen Gheest*. Zijne weduwe zette de zaak voort en drukte reeds in 1577, onder de firma : **LINDEN, WED. VAN DIERICK VAN DER.**

AANT. Was deze D. Van der Linden een Hollander van oorsprong, of tellen er tusschen zijne nakomelingen, hetzelfde bedrijf uitoefenend, ook voortvluchtigen naar Holland ? In Dr Ledeboer's werk, vinden wij er vermeld die aldaar in de xvii^e en xviii^e eeuw als drukkers werkzaam waren.

LISAERT, PHILIPPUS. Boekdrukker of boekverkooper. In 1612 verscheen bij hem het volgende werk :

G. Horatii Flacci Emblemata imaginibus in aes incisus notisque illustrata, studio O. Vaeni. Antverpiæ, apud Philippum Lisaert, 1612, met 103 pl., text in 5 talen.

LOE of LOO, LOODE, LOEUS, JAN VAN DER. HENDRIKSZ. Boekdrukker. Hij werd poorter van Antwerpen in 1542, en ingeschreven onder den naam van Hans Van den Loode. In 1541 werd hij in St-Lucasgilde als « vrymeester-boeckverkooper » aangenomen en overleed in 1568. Hij was eerst woonachtig *In Onze Lieve Vrouwen Pandt*, later, reeds in 1549, tot aan zijnen dood, *In de Cammerstraete, In den (zwarten) Arent, teghen Scarabæum*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : **LOE of LOO, WED. VAN JAN VAN DER.**

LOE of LOO, GOVAERT-HENRIK VAN DER. JANSZ. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1575. Hij woonde in 1573-75 in de *Cammerstraet, In den Swerten Arent*.

LUCAS ook LUYCKX, JOANNES-FRANCISCUS. Boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1716-17. Hij overleed in 1723-24.

LYFRINCK of LIEFRINCK, WILLEM. Boekdrukker. Als « meester printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1528. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

LYFRINCK of LIEFRINCK, HANS (JAN). Boekdrukker en figuursnijder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1538. Hij was Deken van gemelde gilde in 1558. Woonplaats op die *Lombaerde vest, In den Witten Hasewint*, waar hij het volgende zeldzame werk drukte : *Een seer wonderlyck Tecken dwelck ghesten*

is gheweest inden locht / Boven Antwerpen van seer vele diuersche Personen. Int jaer M.D.L.II. de XIX dach Januarius.

LYFRINCK of LIEFRINCK, HANS (JAN). Boekdrukker, waarschijnlijk de zoon van den voorgaande. Hij werd aangenomen in St-Lucasgilde in 1555, en was woonachtig op de Lombaerde veste, In 't Turckx Hoot.

M

MAIRE, ABRAHAM. Boekdrukker of boekverkooper. Bij hem verscheen omstreeks 1649 het volgende werk, dat voor een zeldzamen Antwerpschen druk gehouden wordt :

Les essais de Michel Seigneur de Montaigne. A Envers, chez Abraham Maire, z. j., in-8°.

MACHILSEN, PHILIPPUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1628.

MALCOT of MALCOTIUS, LIBERTUS. Boekdrukker. Wij vinden hem in 1563-66 woonachtig in de (Valkstraet?) In den Valk. Het volgende werk kwam in het jaar 1563 van zijne pers :

De quatuor plaustis haereticarum fabularum quas Lutherani Evangelistæ adversus Ecclesiam Christi passim agunt... auth. Arnoldo Mermannio Alostano. Antverpiæ, excudebat Libertus Malcotius, sub insigni Falconis, 1563, in-8°.

Er zijn slechts weinige drukken van dezen meester gekend.

MALIAERT of MAILLAERT, JOANNES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester printer » in 1540. Hij werd poorter van Antwerpen den 6ⁿ Augustus 1540, en wordt vermeld onder den naam van « Jan Maillart, Laureyssone, van by Rouaen, Kaertspelmaker ».

(Liggeren der St-Lucasgilde, nota van M. L. de Burbure.)

MANCEAUX, H. Boekhandelaar. Woonplaats Kaasrui, n° 12. Hij was ook de uitgever van *La Revue d'Anvers, politique, commerce, littérature et beaux-arts*, een weekblad in-4° van 8 bl. waarvan het nummer-specimen den 21ⁿ Februari 1861 het licht zag en reeds den 22ⁿ December 1862 het laatste nummer verscheen.

MARCELLIN, JACOB. Boekdrukker of boekverkooper. In 1570 verscheen bij hem het volgende werk :

Commentaire premier du Seigneur Alphonse d'Ulloa, contenant le voyage du Duc d'Albe en Flandre, avec l'armée Espagnole : et la punition faite du Comte d'Aiguemont et autres : et la guerre comme elle s'est passée contre le Prince d'Orange et autres rebelles, iusques à ce que le dict Seig. Duc eust chassé des Pays-Bas le susdict Prince et s'en fut retourné a Bruxelles, l'an de de grace 1568. En Anvers, par Jacques Marcellin, 1570, in-8°. Zeer zeldzaam werk. (Veiling de la Faille, 1878, fr. 150).

MARCOUR, J.-J.-G. DE. Boekdrukker of boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1764. Woonplaats *op de Korenmerkt*.

MARTENS, DAVID. Zie MERTENS.

MARTENS of MARTINUS (MARTINI), THIERRY (DIEDERICK). Boekdrukker, geboren te Aelst, omstreeks het jaar 1450. Reeds op jeugdigen leeftijd moet hij zijne kunst in zijne geboortestad uitgeoefend hebben, daar zijn eerste druk van 1473 dagteekent.

T. Martens schijnt ook te Leuven van de jaren 1474 tot 1487 (in vennootschap met Jan van Westfalen?) gedrukt te hebben, waarna hij terug naar zijne geboortestad keerde en aldaar reeds den 6ⁿ Februari van 1487 een werk drukte. Zes jaren later vinden wij hem te Antwerpen werkzaam, alwaar hij verbleef tot in het jaar 1497. In den loop van dit jaar vertrok hij naar Leuven. In 1502 kwam hij terug naar Antwerpen en bleef er werkzaam tot in 1512, en verliet onze stad om zich thans voor goed te Leuven te vestigen, tot hij zich eindelijk in 1529 aan zijne zaken onttrok om de laatste dagen van zijn werkzaam leven en hoogen ouderdom in het klooster der Wilhelmiëten te Aalst in rust te eindigen. Hij overleed aldaar den 28ⁿ Mei 1534.

Zie verder over hem: A. F. Van Iseghem, *Biog. de Th. Martens*; J. W. Holtrop, *Th. Martens d'Alost en Monum. Typogr. des Pays-Bas au xve siècle*.

MATTHIEU, SIMON. Boekdrukker, werkzaam in 1680. Woonplaats *In den Pelicaen*, zoo als het volgende werk bij hem verschenen, het aanwijst:

De la lecture de l'écriture sainte contre les paradoxes de Mr Mallet chanoine et archidiaque de Rouen. A Anvers, chez Simon Matthieu, au Pelicaen, 1680, in-8°.

De voortbrengselen van dezen boekdrukker zijn klein in getal.

MECHELEN, JAN VAN. Boekverkooper. Woonplaats (*Cathelynevest*) tegen over het *Professien-huys* (der Societeit Jesu). In 1629 drukte Van Wolschaeten voor zijne rekening.

MEERBEECK, GILLIAM (WILLEM). Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1658.

MEERBEECK, JAN VAN. Boekverkooper, werkzaam in 1627. Medegedeeld door F. Verachter.

MEERBERGHE, MAGNUS VAN DER. Zie MERBERGHE.

MEERSCHE, PIETER VAN DER. Boekverkooper, werkzaam in het begin der xviii^e eeuw. In 1702 verscheen bij hem het volgende werk:

Martelaars-Boek, ofte Historie der Nederlandsche Martelaren... door P. Opmeer, Amsterdammer. Tot Antwerpen, voor Pieter vander Meersche, 1702. in-8°. Tot Antwerpen, by Petrus Pratanus, 1700.

MEES, J.-B. Boekdrukker-Uitgever. Hij stichtte zijne zaak in 1865, en woonde aanvankelijk in de *Roozenstraat*, n^o , *Apostelstraat*, n° 14, en sedert 1886, in de *Congresstraat*, n° 24-28. Hij is de drukker-uitgever van de weekbladen: *Ons Belang*, *De Duivenvriend*; alsook van het maandschrift: *Onze Kunst*.

MELDERT, AERT VAN. Boekdrukker of boekverkooper. In 1580 gaf hij het volgende werk in het licht :
Alphabet ou A. B. C. pour la jeunesse de nouveau exhibe et mis en lumiere en Anvers, par Aert van Meldert, anno 1580, in-4°.

MERANUS, MARTINUS. Zie NUTIUS of NUYTS.

MERBERGHE of MEERBERGHE, MAGNUS VAN DER (VAN DEN). Boekdrukker, geboren te Oosterhout; hij kwam zich als boekdrukker omstreeks 1550 te Antwerpen vestigen. Medegedeeld door F. Verachter. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

MERLEN, G. VAN. Boekdrukker en boekverkooper (1838). Woonplaats *Korte Nieuwstraat*, n° 384. Vóór gemeld tijdstip werkte hij ook in vennootschap met den boekdrukker Janssens, onder de firma Janssens en Van Merlen. In 1841-43 was hij de uitgever met J. Van Ishoven, van *De Vlaemsche Letterbode*, een maandschrift, kl. in-8°. In 1859 vinden wij hem voor eigene rekening werkzaam en woonachtig in de *Braderijstraat*, n° 9, en in 1862 in de *Groote Pieter-Potstraat*.

MERSMANN of MEERSMANN, HERMAN. Boekdrukker, werkzaam in de tweede helft der xvi^e eeuw. Hij drukte het volgende werk :
Le seconde semaine de G. de Saluste Seigneur du Bartas. A Anvers, par Herman Mersmann, 1591, in-12°.

MERTENS, FRANS, ANTH.SZ. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1567. Hij werd poorter van Antwerpen den 15 Maart 1552.

MERTENS, JOANNES. Boekverkooper. Hij werd in 1580 in St-Lucasgilde aangenomen onder den naam « Hans Mertens alias den Sanger. »

MERTENS of MARTENS, DAVID, ook in het latijn MARTINIUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1609. Woonplaats in de *Cammerstrate*, waarschijnlijk *In den Bybel*.

MESENS of MEESENS, MESIUS, JACOB I. Boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1596, overleden den 15^a October 1625. Woonplaats *op de Lombaerde vest*, *In den Bybel*, alwaar zijne weduwe de zaak voortzette onder de firma : MEESENS, WED. VAN JACOB.

MESENS, JACOB II. Zoon van JACOB I. Geboren den 26^a April 1603, overleden in 1665. Aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boeckdrucker » in 1631. Hij woonde in het huis zijns vaders *op de Lombaerde vest*, *In den Gulden Bybel*. Zijne weduwe zette de zaak voort

onder de firma : MESENS, WED. VAN JACOB (geb. JOANNA SPITS), en was nog werkzaam in 1668. Zie zijn merk in den *Bulletin des Bibliophiles belges*, t. VI, bl. 195.

MESENS, JACOBUS III, zoon van JACOB II. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1657. Woonplaats *op de Lombaerde-vest, In den Gulden Bybel* (1675-1685). Overleden in 1705.

MESENS of MEESENS, PEETER. Boekverkooper. Hij was omtrent 1534, bij H. Peeter(sen) van Middelborgh, als leerjongen werkzaam en werd als « meester boekverkooper » in St-Lucasgilde aangenomen in 1557. Hij wordt vermeld tusschen de huurlingen der kerkfabriek van O. L. V. in rekeningen van 1562-1579. Woonplaats *Op 't Kerckhof*.

MESENS of MEESENS, MATHEUS, PEETERSZ. Boekdrukker. Wij vinden hem in 1582 werkzaam *op onser vrouwen Kerckhof, onder den cleynen Torren, Inden gulden Bybel*.

MESENS of MEESENS, JOSEPHUS. Boekdrukker. In 1636 drukte hij het volgende werk:

Aub. Miræus, Urbes episcopales Italiae, Galliae et Belgii. Antverpiæ, Joseph Mesens, 1636, in-12°. (Medegedeeld door F. Verachter.)

Hij wordt niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

MESENS of MEESENS, JOAN. Boekdrukker. Volgens F. Verachter zou hij in 1665 het volgende werk gedrukt hebben :

La Malice des filles envers les garçons. Anvers, chez Jean Mesens (1665).

Wij vinden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

MESENS of MEESENS, ROMBOUT. Boekverkooper. Hij komt voor in eene rekening van doodschulden van Sint-Lucasgilde in 1676-77, en was zeer waarschijnlijk werkzaam bij een zijner broeders. Wij kennen geen enkele uitgave waarop zijnen naam voorkomt.

METELEN, JOACHIM (JOAN) VAN. Boekverkooper, werkzaam in 1675.

METELEN, FRÉDERIK VAN. Boekverkooper. Hij was werkzaam onder gemelde firma in 1684, en in 1690 in vennootschap met J. Stichter, onder de firma : FREDERIK VAN METELEN EN JAN STICHTER.

MEURS of MEURSIUS, JAN VAN, GOMMARSZ. Boekdrukker, geboren te Antwerpen in 1583, aangenomen als « meester boekverkooper » in Sint-Lucasgilde in 1609-10; Deken gekozen in 1620-21; hij was Schepen van Antwerpen in 1649-51, overleed in 1652 en werd begraven in O. L. V. kerk. (Zie *Graf-en Gedenkschriften*, dl. 1, bl. 242-243.) Hij drukte ook in vennootschap met de Erfg. van Martinus Nutius en later

ook met Balthazar Moretus en de wed. van Jan Moretus. Woonplaats *In de Cammerstraete, In de vette Hinne.*

MEURS of **MEURSIUS**, **JACOBUS VAN, JANSZ.** Boekdrukker, geboren in 1618, aangenomen in St-Lucasgilde in 1643. Hij volgde zijnen vader op in het huis gelegen *in de Cammerstraet, In de vette Hinne*, en was nog werkzaam in 1664. Wij laten hier een hunner drukkersmerken volgen :

MEYSSENS, JOANNES. Boekverkooper. Wij vinden hem reeds werkzaam in 1649. Woonplaats *Op de Eyermert, Inden goude REXdalter.* In 1662 verscheen bij hem : *Het gulden Cabinet... door Corn. De Bie.* t'Antwerpen gedrukt by Jan Meyssens, constvercooper op de Eyermert, inden gouden REXdalter, in-4°.

MICHELSEN, PHILIPPUS. Boekdrukker, werkzaam in 1634. In gemeld jaar verscheen bij hem het werk :

Waerom? Daerom. Ende Waerheydt. Tot de Hollandtsche Vrede-Haters... Ghedrukt t'Hantwerpen by Philips Michielsen, Anno 1634, in-fol. pl.

Hij maakte sedert 1628 deel van Sint-Lucasgilde.

MIDDELBORGH, HENDRIK PEETER(SEN). Zie PEETERSEN VAN MIDDELBORGH.

MIENIKUS, C. J. Boekdrukker, woonplaats *Lange Koeipoortstraet, n° 43.* In 1862 was hij de uitgever van *De Volksvriend, kunst- en letterblad*, een weekblad, in-4°.

MIERDMANS, STEVEN. Boekdrukker, waarschijnlijk geboortig van Hoog Meerde. Wij vinden hem hier te Antwerpen in

1543-45 werkzaam. Hij vertrok later naar Londen waar hij in de jaren 1551-53 drukte. Een jaar later treffen wij hem voor 't laatst aan te Emden.

S. Mierdmans drukte verscheidene Bijbels die allen op den Index van verboden boeken voorkomen.

MOENS, JACOBUS. Boekverkooper (en boekbinder?). In 1651, verscheen bij hem het volgende werkje :

Abregé des derniers mouvements d'Angleterre ; avec un raisonnement des droits tant du roy que du parlement, à Anvers, chez Jacques Moens, 1651, in-12°.

Medegedeeld door F. Verachter.

MOERENTORF of MORETUS. Zie voor hunne geslachtlijst : PLANTYN.

MOERENTORF, JAN I. JACOBZ. of MORETUS. Geboren te Antwerpen den 22ⁿ Mei 1543, zoon van Jacob en Adriana Gras, gehuwd in 1570 met Martina Plantyn, tweede dochter van Christoffel Plantyn ; overleden den 22ⁿ September 1610, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekverkooper » in 1585. Hij woonde *In de Cammerstræet, of In de rechte Cammerstrate, in de Plantynsche Druckerye*. Van 1597, na den dood der weduwe van Christ. Plantyn, tot 1610 drukte hij onder zijn eigen naam ; vóór dit tijdstip drukte hij onder de firma : WED. VAN CHRISTOFFEL PLANTYN EN JAN MOERENTORF (MORETUS). Na zijn dood was zijne weduwe werkzaam onder de firma : MORETUS

(MOERENTORF), WED. ENDE SONEN VAN JAN.

Voor de levensbeschrijving van dezen vermaarden drukker verwijzen wij naar het werk van Dr Max Rooses.

MOERENTORF, BALTHAZAR I. of MORETUS, derde zoon van JAN I. Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Antwerpen den 23ⁿ Juli 1574, overleden den 8ⁿ Juli 1641, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekverkooper » in 1610. Na den dood zijner moeder, drukte hij eerst met zijn broeder Jan, die volgt, onder de firma :

MOERENTORF, BALTHAZAR EN JAN of MORETUS. Deze laatste was de vierde zoon van JAN I. Geboren te Antwerpen den 27ⁿ Juli 1576, echtgenoot van Maria De Swert. Hij werd in St-Lucasgilde aangenomen in 16.. en Deken gekozen in 1615-1616. Na zijn dood, welke in 1618 voorviel, bleef zijne weduwe eenigen tijd werkzaam met haren schoonbroeder en drukten zij onder de firma :

MOERENTORF, BALTHAZAR EN WED. VAN JAN of MORETUS. Deze samenwerking duurde slechts eenige maanden, waarna zij den 1ⁿ Juli 1618 eene associatie aangingen met hun neef Jan Van Meurs. Van dit oogenblik af drukten zij onder de gezamenlijke benaming van :

MOERENTORF, BALTHAZAR, WED. VAN JAN of MORETUS EN JAN VAN MEURS, tot op het einde van het jaar 1628,

waarna hij (Balthazar) opnieuw, tot aan zijn dood, onder zijn eigen naam werkzaam bleef. Balthazar Moretus I, door zijne geleerdheid en rusteloze werkzaamheid zich een waardige opvolger van Plantyn getoond hebbende, wordt ook met recht voor den beroemste der Moretussen gehouden. Na zijn dood ging de drukkerij zoowel als de boekhandel over aan den zoon zijns broeders Jan, de genaamde :

MOERENTORF, BALTHAZAR II. of MORETUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als «meester boekverkooper» in 1631; Deken gekozen in 1647-48. Hij was geboren te Antwerpen in 1615 en overleed den 29ⁿ Maart 1674.

MOERENTORF, BALTHAZAR III. of MORETUS. Boekdrukker en boekverkooper, oudste zoon van Balthazar II. en Anna Goos, geboren te Antwerpen den 24ⁿ Juli 1646, gehuwd met Maria De Neuf den 20ⁿ Juni 1673. Hij overleed den 8ⁿ Juli 1696. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1674. Na zijn dood, tot in 1714, zette zijne weduwe en hare zonen de zaak voort onder de eenvoudige aanduiding : *EX OFFICINA PLANTINIANA.*

MOERENTORF, BALTHAZAR IV. of MORETUS. Boekdrukker en boekverkooper, zoon van Balthazar III., geboren te Antwerpen den 12ⁿ Februari 1679, gehuwd den 13ⁿ Mei 1703 met Isabella-J. De Mont, overleden den 23ⁿ Maart

1730. Zijn oudste zoon, de erfgenaam der drukkerij, liet dezelve over aan zijn oom :

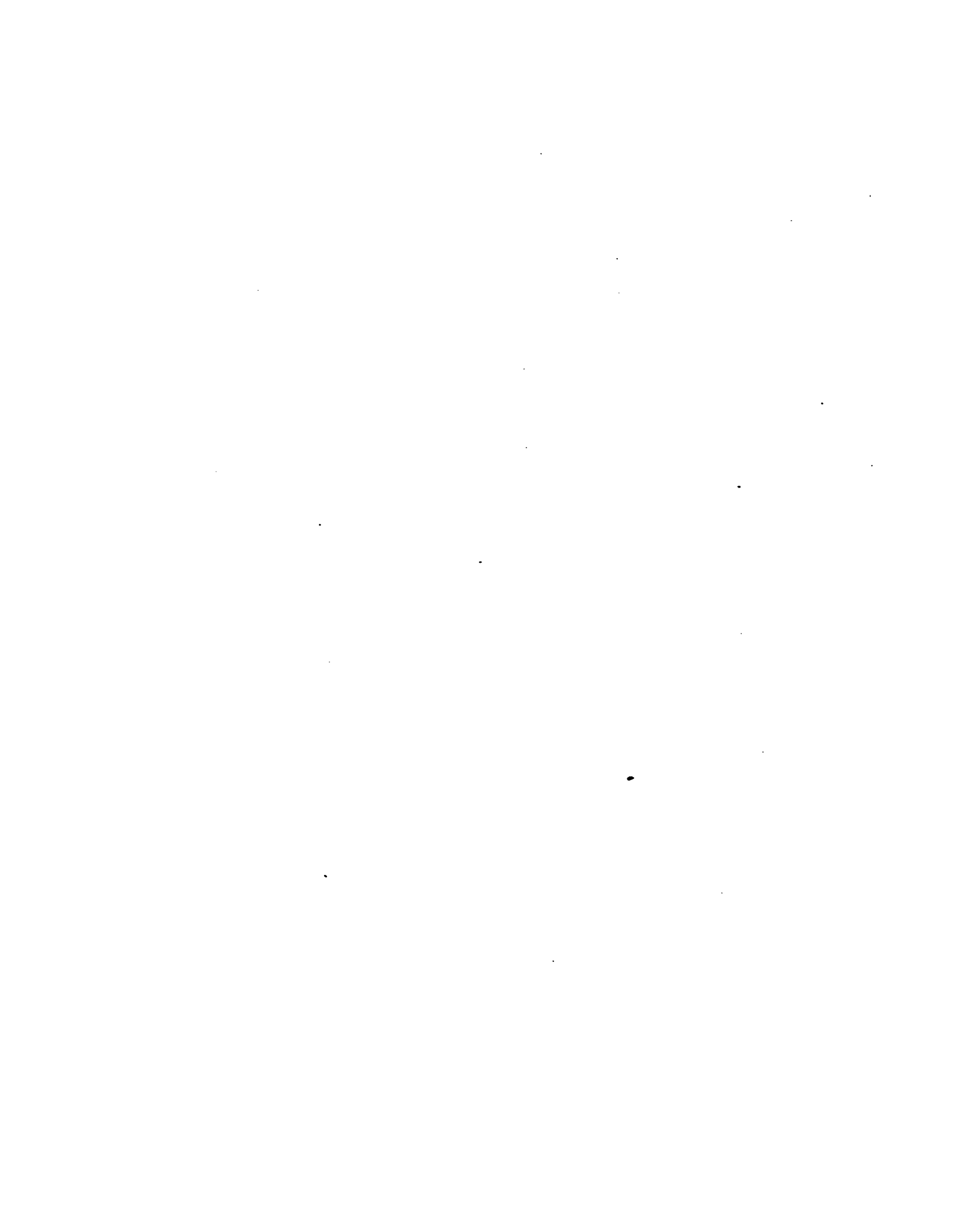
MOERENTORF, JAN-JACOB of MORETUS. Jongste broeder van Balthazar IV, geboren den 17ⁿ Juni 1690, overleden den 5ⁿ September 1757. Hij werd als «meester boekdrukker» in St-Lucasgilde aangenomen in 1731.

MOERENTORF, FRANC.-JOAN. of MORETUS. Boekdrukker, oudste zoon van den voorgaande, geboren den 1ⁿ Juni 1717, overleden den 31ⁿ Juli 1768. Zijne weduwe, Maria Borrekens, zette de zaak voort tot in 1797, waarna hare drie zonen onder den gezamenlijken naam van :

MOERENTORF, JACOBUS-LUDOVICUS-FRANS of MORETUS tot in 1808, het jaar van het afsterven van den oudsten der drie broeders, werkzaam bleven. Van dit oogenblik af ging de drukkerij en hare aanhoorigheden over aan :

MOERENTORF, LUDOV.-FR.-XAV. of MORETUS, zoon van Fr.-Jan en Maria Borrekens, overleden als jonggezel in 1820. Zijn opvolger was de zoon zijns broeders Joseph, genaamd :

MOERENTORF, ALBERTUS-FRANC.-HYAC. of MORETUS, geboren den 26ⁿ September 1795, overleden in 1865. Zijn jongste broeder :

MOERENTORF, EDOUARD-JOSEPH-HYAC. of MORETUS, volgde hem als eigenaar en beheerder der beroemde drukkerij op en bleef nog werkzaam tot in 1866. Hij was de laatste eigenaar der *Plantynsche Drukkerij* en verkocht dezelve, met al haar toebehooren, aan de stad Antwerpen, die haar, met ondersteuning van het Staatsbestuur, tot een openbaar Museum inrichtte.

MOL, FRANS VAN. Boekverkooper, geboren te Antwerpen in 1793, overleden in 1843. Hij stichtte zijne zaak in 1828 in de *Korte Nieuwstraet*, n° 815 (wijknummer), alwaar zijn zoon hem onder de firma :

MOL, J.-B. VAN, opvolgde en in hetzelfde huis tot in 1862 werkzaam bleef. Vandaar betrok hij het huis n° 29 op de *Schoenmarkt* tot in 1879, en vestigde zich alsdan in de *Lange Leemstraet*, n° 383, alwaar hij onlangs overleed. J. B. Van Mol was tevens uitgever en ook opsteller van een groot getal werken en tijdschriften.

MOLYNS of MOLLYNS, JAN. Boekdrukker. Hij werd in St-Lucasgilde onder den naam « Hanneken (Hansken) Molyns figuersnyder », als leerjongen, werkende bij W. Lyfrynck « printer », in het jaar 1532 aangenomen.

In eene rekening van 1553-54 der kerkfabriek van O.L.V. wordt de « figuerdrucker » Jan Molyns als bewoner van « *der plaetsken dat Lieven Nylis in huren plach te hebben* » aangeduidt. Zijne drukken geven ons echter duidelijker de

plaats zijner woonst te kennen, onder andere op het werk :

Een warachtighe ende seer verschrickelycke geschiedenis... Gheprent Tantwerpen opde Cammerpoort Brugghe inden gulden Voet, by Jan Mollyns. Boeckprinter.

AANT. Door het drukken van zeker Lutersch boek, waarvan wij den titel niet kennen, werd hij in 1566 tot 6 jaren uit de stad en het markgraafschap gebannen, als luidt het volgende vonnis :

« 9 October 1566.

« Jan Molyns, boeckdrucker, overmits dyen hy hem vervoirdert heeft binnen deser stadt te printen ende laten vuytghaen sekere schandalycken ende seer schandaleus boeckken oock onder eenen anderen onbekenden naem, met expressie van een ander plaetse, contrarie den rechte ende den octroye hem by zynder Majesteyt om te mogen exerceren de neeringhe van drucken verleent, mitsgaders zynen eedt tot dyen eynde gedaen, sal porren, binnen sonneschyn, vuyten stadt ende vryheyt ende binnen den derden dage, vuyten Merckgraefschap van Antwerpen ende blyven daer continuelicken vuyte den tyt van sesse jaer, sonder binnen middelen tyde weder inne te comen, op zynen hals. »

Correctieboek, 1513-68, fol. 184.

Archievenblad van Antwerpen, dl. IX, bl. 331.

Op den bladrand : « Op heden den xv^e Octobris anno 1572 heeft dezen Jan Molyns overgebracht in handen van mynen Heere den Gouverneur certificatie van Baillieu, Meyere ende Scepenen vander Vierscharen van Zwyndrecht dat hy daer continuelick den tyt van zes jaren gewoont heeft, ende alzoo den tyt van zynen bannissement geduerende vuyten stadt ende vryheyt ende Marckgreefscap gebleven heeft. Ende is hem geconsenteert weder in deze stadt te moogen commen ende blyven. Actum als boven, my present. »

« J. van Asseliers. »

Of hij te Zwyndrecht gedurende zijne ballingschap werkzaam, of in onderhandeling met onze

Antwerpsche drukkers geweest zij, hebben wij niet kunnen opsporen; evenmin kunnen wij met zekerheid vermelden of hij na 1572 in onze stad nog werkzaam was. Wij vinden nogthans in de Liggenen van St-Lucasgilde in het jaar 1574, een Jan Molyms als « meester drucker » aangenomen, vermeld. Dit is zeer vermoedelijk dezelfde. Onze Jan Molyms zal het goed geoordeeld hebben, eens terug in Antwerpen gekomen, om de goede trouw van het Magistraat te verwerven, zich als lid van bovengemelde gilde te doen aannemen. Wij kennen geene werken na 1572 van zijne pers gekomen.

MOLYNS of MOLLYNS, NICOLAES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1575. Hij was woonachtig op de *Lombaerdevest, Int Root huys* (1582), alwaar hij in 1579 het volgende zeldzame werk drukte :

Isbrandus, M. Dienaer des Goddel. Woorts binnen Antwerpen. Een Predicatie van dat cleyn Mostaertsaecken. Ghedruckt Thantwerpen, op die Lombaerde veste, int Root huys, by Nic. Mollyns, 1579, kl. in-8°.

MONNOTZ, JACOBUS. Boekdrukker. In 1570 verscheen bij hem het volgende werk :

L'histoire de Chelidonium Tigurinus sur l'institution des Princes Chrestiens et origines des Royaumes... traduit par Pierre Bonais-tuan, natif de Bretagne. En Anvers par Jacques Monnotz, 1570, in-16°.

De drukken van dezen meester zijn zeer zeldzaam.

MONNIER, EGIDIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667.

WILLEM DU. Zie VAN DEN BERGH.

MONSEURS, GILIS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667.

MONTELEPORIS, J. Boekdrukker of boekverkooper. Onder dezen naam verscheen in 1532 het volgende werk :

Keyserlicher Mayestat mandat und ordnung uber alle seine Land biederet der seythen uberwelche von vier und viertzig namhaffter artikel. 7 oct. 1531. Antdorff, J. Monteleporis, 1532, in-4°, 12 bl.

Is dit geen duiknaam?

MONTAGNE, L. DELA. Boekdrukker-uitgever. Opvolger van Aug. Jans; vestigde zich in 1853 op den *Grooten Goddaert*, later op de *Lombaerde Vest, Reyndersstraet*, en ten slotte in de *Wijn-gaardstraat, n° 10*, alwaar hij nog werkzaam is.

Hij drukte een aantal werken in verschillende talen, en is sedert 1878 tevens uitgever van het maandschrift *De Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle*, in-8°; van *De Vlaamsche Kunstbode*, 1879-85, en sedert 1860 van den *Antwerpschen Zak-Almanak*.

MONTANUS, WILLEM. Zie VAN DEN BERGH.

MONTFORT, JULIAEN VAN. Boekdrukker en boekverkooper. Hij drukte in 1662 voor rekening van Jan Meyssens het volgende werk :

Het Gulden Cabinet. By Juliaen Van Montfort, Boeckdrucker/ende Boeck-vercooper, woonende in de Hoogh-straet/teghen over de Hayre-straet / inden Wolsack. Anno 1662.

MOONS, J. Zie MOYENS.

MOOR, PEETER DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1575, overleden in 1588.

MOREAU, CLAUDIUS. Boekverkooper (?) Hij was werkzaam in 1578. Het volgende werk, hetwelk bij hem het licht zag, wordt voor een zeldzamen Antwerpischen druk gehouden :

Les sept livres de la Diane de George de Montemayor, esquelz par plusieurs plaisantes desguisées souz nom et stil de pasteurs et bergères sont décrits les variables et étranges effectz de l'honneste amour, traduit d'espagnol en françois (par N. Collin) a Anvers, par Claude Moreau, 1578, in-12°.

MORETUS. Zie MOERENTORF; ook voor hunne geslachtlijst, zie PLANTIJN.

MORTARIUM (JUXTA AUREUM).

De boekdrukker die onder deze benaming een 4 of 5tal werken in het licht gaf, is langen tijd onbekend gebleven en zijn bestaan wordt soms nog wel eens in twijfel getrokken, ofschoon de heer Le Long in zijn werk *Boeckzael der Nederd. bybels*, een klaar bewijs levert dat er onder deze benaming niemand anders schuilt dan A. van Berghen.

Tot staving zijner beweesing haalt hij een werk aan gedrukt in 1504, waarop de aanduiding «Juxta aureum Mortarium» in het Nederlandsch voorkomt met de bijvoeging van den naam des drukkers; het draagt voor titel :

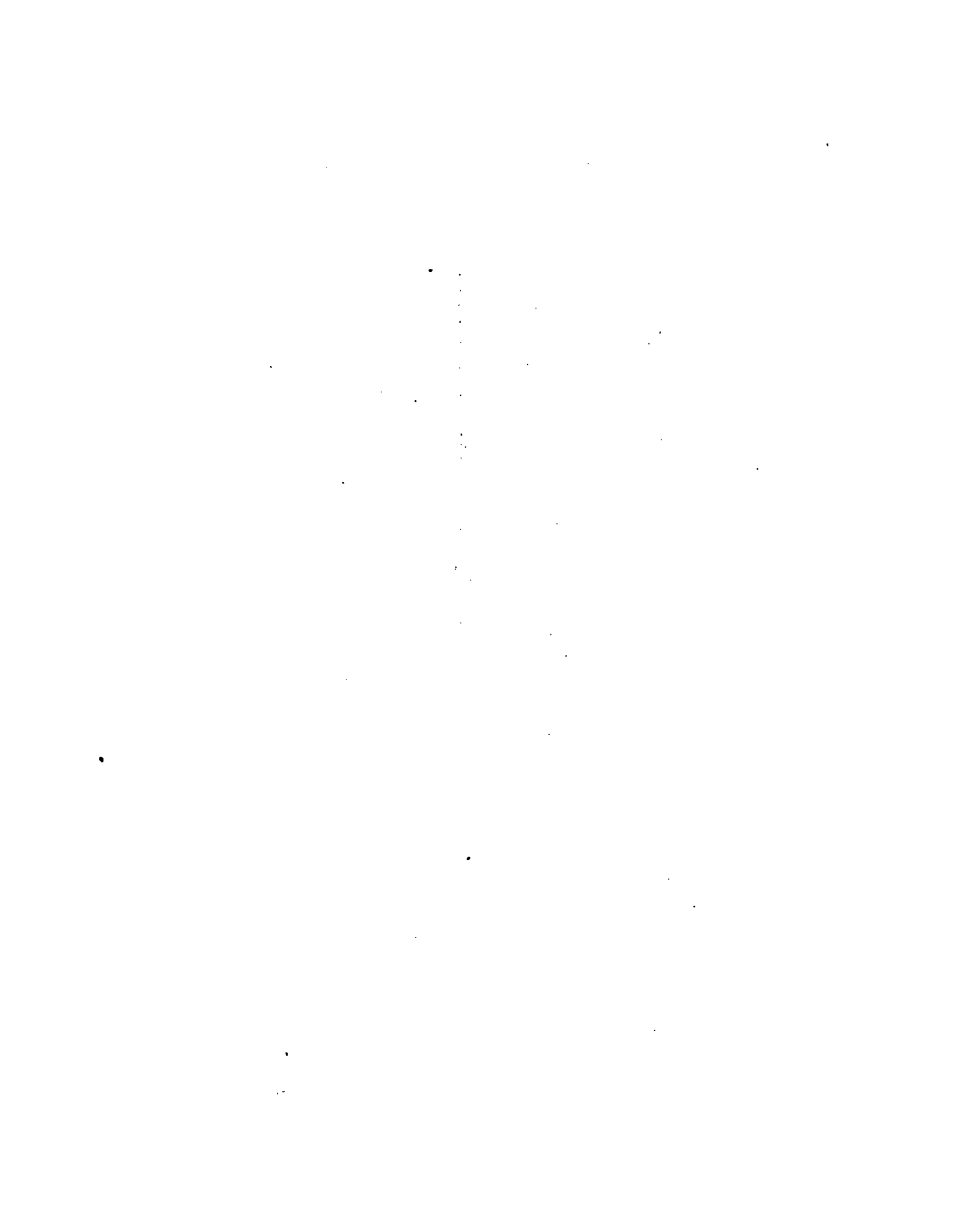
Den Duytschen Souter. Ende op een yegelicken Psalm synen Titel....

« Dit is gedrukt », zegt hij, op bl. 578 van zijn werk « by Adriaen van Berghen, blykens uyt de Historie van Arent Bosman, in-4° »; waarbij men leest : « Gedrukt 't Antwerpen naest den grooten Mortier, by my Adriaen van Berghen. A. 1504, 9 Januarii in-4°. » Het huis *de gulden Mortier* schijnt in twee verdeelt te zijn geweest, en werd bewoond door twee boekdrukkers; A. van Berghen en vermoedelijk F. Wydenere. Althans een zoo gezegd drukkersmerk, waarop het uithangbord en eenige initialen voorkomen, betrekking hebbende op beide namen, versieren het titelblad van een werk bij Adriaen Van Berghen in 1500 van de pers gekomen.

Wij kunnen hier niet verder uitweiden over deze bibliographische bijzonderheid, maar moeten onze lezers naar het volgende werk verwijzen : J. W. Holtrop, *Monuments typographiques des Pays-Bas au xve siècle*, bl. 103.

MORTELMANS, KAREL. Boekdrukker en boekverkooper. Onder deze firma begon hij zijne zaak in 1862 en woonde aanvankelijk in de *Hofstraat*, later op de *Paardenmarkt*, n° 7, en thans in het *Klapdorp*, n° 121. Hij is tevens uitgever van het weekblad *De Duivenliefhebber*, gesticht in 1866.

MORTIER, *naest de grooten*. Zie MORTARIUM (JUXTA AUREUM).

MORTIER, Boekdrukker. In het jaar 1700 drukte hij het volgende werk :

Histoire du Vieux et du Nouveau Testament (gezegd *bybel Mortier*) Anvers, Mortier, 1700, in-fol.

MOTTE, P. DE LA. Boekdrukker of boekverkooper. Hij was werkzaam in 1579. In gemeld jaar verscheen bij hem het volgende werk :

La semaine ou création du monde de G. de Saluste, Seigneur du Bartas, à Anvers, par Pierre La Motte, 1579, in-12°.

MOULIN, J. DU. Boekverkooper, werkzaam in het begin der XVIIIe eeuw. In 1720 verscheen bij hem het volgende werk :

Acta S. Godelevae patronæ Ghistellensium, illustr. J. B. Sollerius, Antverpiæ, Du Moulin, 1720, in-4°.

MOYENS of MOONS, JAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1560. Hij wordt vermeld onder den naam Jan Moons, « boeckvercooper », in eene rekening van O. L. V. kerk van Kersmis 1542-43.

MULLER, FRANS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1688. Hij was woonachtig *op de Cathelyne vest, In St-Peeter*. Hij is de opvolger van Cnobbaert, zooals de volgende aanduiding het vermeldt : « Tot Antwerpen, inde Druckerye van Knobbaert, by Franciscus Muller, 1694. » Wij vinden hem nog werkzaam in 1708.

MUYS, MARTINUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1582.

N

NAULAEUS of NAULÆUM, JACOBUS. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam in 1680. In gemeld jaar verscheen bij hem het volgende werk : *Jac. Benigni Bossuet doctrinæ catholicæ expositio*. Antverpiæ apud Jacobum Naulæum, 1680, in-12°.

NELEN, HENDRIK VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1657. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

NESSEN of NESSERS, NESSCHERS, WILLEM (GILLIAM). Boekverkooper en boekbinder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1618. Hij overleed in 1642.

NEUCKENS, J.-B.-J. Boekdrukker, werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw. Woonplaats *Klapdorp*. Hij was in 1846 de uitgever van *De Weg-Wyzer*, « een hekelblad tegen de geestelijkheid ». Het verscheen wekelijks in-8° formaat, maar was van korten duur.
Zie K. L. Torfs, *Periodische drukpers*.

NICOLAI, ARNOLDUS. Boekdrukker of boekverkooper. Woonplaats *op de Lombaerde-veste*.

NIERG of NIERGUE, F. Boekdrukker. Hij bezorgde de zeldzame Antwerpsche uitgave van *Les œuvres de Rabelais*, 1573, in-16°.

NIERGUE, WILLEM ook LE. Boekdrukker of boekverkooper. Hij was werkzaam in 1579-1583. In dit laatste jaar verscheen bij hem :

H. Estienne. Deux dialogues du nouveau langage françois italianize.... à Anvers, par Guillaume Niergue, 1583, in-16°. Zeer zeldzame uitgave.

NIEUSTADT of NIEUWSTADT, PEETER. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1662-63. Wij kennen geene werken bij dezen drukker van de pers gekomen.

NOOT, THOMAS VAN DER. Boekdrukker, werkzaam in 1513.

NOTOIRE, JAN. Boekdrukker of boekverkooper. Hij gaf in 1587 het volgende werk in het licht :

Les contes et discours d'Eutrapel, revues et augmentez, par le feu Seigneur de la Herisseye : Gentil-homme Breton, à Anvers, par Jean Notoire, 1587, in-12°, zeer zeldzame uitgave.

NUS, FRANS DE. Boekdrukker. Zeer weinig gekend. In 1593 drukte hij het volgende werk :

Leçons catholiques sur les doctrines de l'Eglise.... par F. Franç. Panigarole, à Anvers, par François de Nus, 1593, in-16°.

NUTIUS of NUYTS, ook VERMEEREN, VAN MEER, MERANUS, MARTINUS I, JANSZ. Geboren te Meere in de Antwerpsche Kempen nabij Hoogstraten ; overleden te Antwerpen in 1558. Hij werd als meester drukker onder den naam Marten Vermeren, in St-Lucasgilde aangenomen in 1540, en verkreeg het poortrecht in 1544. Hij werd in de poortersboeken ingeschreven onder den naam Marten Nuyts. Zijne eerste woonplaats was, *op die pleyne van de iseren Waghe, In St-Jacob, naest die gulde Panne*. In 1543 vinden wij hem woonachtig *buyten die Camerpoorte, In den gulden Eenhoorn*, en in 1546 *in de corte Camerstraet, In de Twee Oeyvaerts*. Na zijnen dood drukte zijne weduwe onder de firma :

NUTIUS of NUYTS, WED. VAN MARTINUS. Zij was nog werkzaam in 1564, en overleed in het jaar 1581.

NUTIUS of NUYTS, PHILIPPUS, MARTINUSZ. Boekdrukker. Geboren in 1543 en overleden in 1586. Hij werd als boekverkooper in St-Lucasgilde aangenomen in 1574, alhoewel hij reeds in 1565 als boekdrukker werkzaam was. Hij bewoonde van 1565 tot aan zijnen dood het huis zijner ouders *in de Cammerstraet, In de twee Oeyvaerts*. Zijn jongste broeder volgde hem op en drukte onder den naam :

NUTIUS of NUYTS, MARTINUS II. Boekdrukker. Hij bleef ook werkzaam in het

huis *de twee Oeyvaerts*. Wij vinden hem in St-Lucasgilde aangenomen in het jaar 1587. M. Nuyts overleed in 1608. Zijne weduwe volgde hem ditzelfde jaar ten grave, een viertal kinderen achterlatende. Deze nog te jong zijnde om de zaak op eigen krachten te be sturen, namen in 1610 als deelgenoot aan, de genaamde Joannes Hetsroy, en van 1614 tot 1618, hun neef Joannes Van Meurs. Zij drukten alsdan onder de firma :

**NUTIUS of NUYTS, ERFGEN. VAN MARTI-
NUS.** Na gemeld tijdstip drukten zij beurtelings onder de namen : NUTIUS, ZONEN VAN MARTINUS; NUTIUS, MAR-
TINUS EN BROEDERS, enz.

**NUTIUS of NUYTS, MARTINUS III. (DE
JONGE),** zoon van Martinus II. Boek-
drukker en boekverkooper, geboren in
1594 en aangenomen in St-Lucasgilde
in 1614. Hij werd in 1612 lid en in
1617 consultor van de Sodaliteit der
bejaarde jongmans en overleed ten jare
1638. Woonplaats *In de Cammerstract,
In de twee Oeyvaerts*.

NUYSSENS, J. Zie HUYSENS, J.

O

OORBACH, PAULUS VAN. Boekdrukker,
aangenomen in Sint-Lucasgilde als
« meesterszone » in 1573. Hij komt
nogmaals voor in de Liggeren van ge-
melde gilde in eene rekening van vrij-
meesters, in het jaar 1785.

OS-DE WOLF VAN. Boekdrukker en uit-
gever. Sedert 1878 opvolger van J.-B.
Van Aersen, *Beurzestraat, n° 11*, thans
woonachtig in de *SS. Pieter en Paulus-
straat, n° 2*. Hij is de uitgever van het
maandschrift *Bode van den H. Franciscus
van Assisië* (fr. en vl.), en mag tusschen
de voornaamste onzer hedendaagsche
boekdruckers gerangschikt worden.

P

PAETS, PIETER, JACOBSZ. Boekdrukker. Wij
vinden hem alhier werkzaam van 1631
tot 1657. Hij drukte verscheidene
bijbels waaronder mag genoemd wor-
den de

*Biblia sacra dat is de geheele Heylighe Schrif-
ture vant Out en Nieu Testament, met
veel schoone figueren door Ch. Van Sichem,*
Antwerpen, by P. J. Paets, 1657, in-f°. Hij is waarschijnlijk herkomstig van
Holland, daar er te Leiden alsook te
Amsterdam, omtrent ditzelfde tijdstip,
een vijftal drukkers van dezen naam
werkzaam waren.

PANNES, COENRAED, Boekverkooper, aan-
genomen in St-Lucasgilde in 1674.
Wij vinden hem woonachtig *in de Koe-
poortstraete, Inde vergulde Sonne,* ook
inde Koe-poort-stract, over Londen. Zijne
weduwe zette de zaak voort onder de
firma :

PANNES, WEDUWE VAN COENRAED. Zij
was nog werkzaam in 1707.

PANT, *In de*. Zie HAEGHEN, G. VAN DER.

PARYS, SILVESTER VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1537. Woonplaats *op de Mert, In de vier Eemskinderen*.

PARYS, SILVESTER (VAN). Boekdrukker, waarschijnlijk de zoon van den voorgaande. Hij werd als « meester printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1567 en woonde *op de Lombaerde veste*.

PARYS, WILLEM VAN. Boekdrukker en plaatsnijder. Hij wordt vermeld in eene rekening der Sint-Lucasgilde van het jaar 1585. Woonplaats *op die Lombaerde veste, Inden gulden Pellicaen*. Hij overleed in 1586. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

PARYS, WED. VAN WILLEM VAN. Boekdrukker. Zij was nog werkzaam in hetzelfde huis *op de Lombaerde vest, Inden gulden Pellicaen* tot in het jaar 1592.

PARYS, WILLEM. Boekdrukker. In eene rekening der Sint-Lucasgilde der jaren 1610-1611 wordt hij vermeld. J.-B. Van der Straelen neemt hem, in eene nota der Liggeren van St-Lucasgilde, voor den voorgaande, welke in 1586 overleed.

PARYS, MARCELIS. Boekverkooper en boekbinder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1674. In 1659 vinden wij hem woonachtig *In de Cammerstraete, Inden swarten Hond*, en in 1674 *onder O. L. Vrouwen Toren, In den gulden Sleutel*.

PARYS, CORNELIUS. Boekdrukker (en boekverkooper?). In 1751, woonachtig *op de Lombaerde vest*.

PARYS, PETRUS-JOANNES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1759. Hij was onder het fransch bewind « drukker der centrale administratie van het departement der twee Nethen. » Van 1766-1781 vinden wij hem woonachtig *op den hoek van de Koepoortbrugge, ende Zwarte-Zuster-straet*.

PARYS, JOANNES-ENGELBERTUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1780. Overtuigd patriot, noemde hij zich op zijne uitgaven « drukker van het Vereenigde-Volk van Brabant » (1790), ook deed hij zijne drukkerij kennen onder den naam van « Drukkery der Bataven » (1793). Woonplaats *Koey-poort-straet*.

PARYS, WILLEM. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1784.

PARYS, C. Boekdrukker, werkzaam in het begin der XIXe eeuw. Woonplaats *in de Kammenstraet*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

PARYS, WED. VAN C. Boekdrukker en boekverkooper. Woonplaats *op de Klein Markt, n° 740* (wijknummer). Zij was nog werkzaam in 1838.

PARYS, P. J. Boekdrukker en boekverkooper, woonachtig *in de Lombaerde straet* (1859).

PASCH, JOANNES. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam in het begin der XVIIIe eeuw, woonachtig *in de St-Jan straet, In de Gaublom.*

PASQUIER. Boekverkooper. Werkzaam in 1544.

PAUWELS, WED. Boekverkooper. Zij komt voor in eene rekening der St-Lucasgilde van 1588-89, en was de weduwe van PAUWEL FICKAERT. Zie aldaar.

PETER(S). *In den Oeyvaer.* Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1592.

AANT. In het *Archievenblad van Antwerpen*, dl. IX, bl. 349, bevindt zich een vonnis tegen eenen genaamde Hendrik Peeters, in het jaar 1567 uitgesproken, waarvan wij hier den inhoud mededeelen :

« 15 April 1567.

« Gecorrigeert by Jonckeren Diericke Van der Meeren, Onder-Schouteth, Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt vander stad van Antwerpen, opten xv^{en} Aprilis anno xv^o LXVII naer Paesschen.

« Henrick Peeters, alhier geboren, overmits dyen hy hem heef vervoordert te gane vagebonde, sonder enich ambacht te doene, hem generende met schandaleuse ende fameuse boeckkens te venten ende te vercoopen ende oock diverssche liedekens int openbaar te singhene, contrarie den ordonnonancien deser stad, sal porren, binnen sonnenschyn, vuyter stad ende vryheyte ende, binnen den derden daghe, vuyten Marck-graefschape van Antwerpen ende blyven daer continuelicken vuyte den tyt van vier jaren, sonder binnen middelen tyde daer weder inne te commene, opde gheesselinghe. »

Correctieboek, 1513-68, fol. 197, v^o.

Archievenblad van Antwerpen, dl. IX, bl. 349.

Het is niet onwaarschijnlijk dat deze Hendrik

Peeters dezelfde is als bovengemelde « Peter in den Oeyvaer »; ook zeer aannemelijk is het, dat hij, na zijne straf uitgedaan te hebben, terug in onze stad gekeerd is en zich aldan tot lid der St-Lucasgilde heeft laten inschrijven, om het bedrijf van boekverkooper te mogen uitoefenen.

PEETERS, HENDRIK. Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Antwerpen, in 1825. Na eenige jaren het leeraarschap in het College te Mechelen uitgeoefend te hebben, vestigde hij zich alhier als boekdrukker en boekhandelaar ten jare 1849. Het jaar daarna, staakte hij zijne zaak en werd opvolgentlijk werkzaam als corrector en handelsreiziger bij de heeren Spitaels, te Borgerhout, en de uitgever Casterman, te Doornik. Wij vonden hem later weer als boekdrukker en verkooper, werkzaam te Borgerhout, bij Antwerpen, tot in het jaar 1880. Sedert dit tijdstip is hij als beambte werkzaam in het Ministerie van openbare werken te Brussel.

PEETERS, JACOB. Boek- en plaatdrukker. Woonplaats *op de oude Schoenmarkt, In de vier werelddelen.* Hij bezorgde een Atlas in 1602, waarvan hij zelf de vervaardiger was :

L'atlas en abregé ou nouvelle description du monde, tirée des meilleurs auteurs de ce siècle, par Jaques Peeters. Anvers, chez l'auteur, aux quatre parties du monde, 1602, in-8°.

PEETERSSEN (PEETERS) VAN MIDDELBORGH, HENDRIK. Boekdrukker, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1536.

Woonplaats *binnen die Camerpoorte, In den Mol*. De werken van dezen drukker zijn meest allen zeldzaam, zelfs enkele eenig geworden. Hij bekleed ook een der eerste rangen tusschen onze vermaardste Antwerpsche boekdrukkers. H. P. V. M. overleed ten jare 1549; zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

PEETERSSEN VAN MIDDELBORGH, WED. VAN HENDRIK; *binnen die Camerpoorte, In den Mol*, alwaar zij nog werkzaam was in 1561.

PENNEMANS, JAONNES-FRANS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1724.

PERSSE, *gedrukt op de*. (17..) Onder deze benaming schuilt zeer waarschijnlijk MARTINUS VERDUSSEN.

PERYN of PIRYN, BERNARDUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1573. Wij kennen geen enkel werk bij dezen drukker van de pers gekomen.

PETERS, HENRICK. Boekverkooper. Wij vinden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde, en kennen hem slechts door het bijgaande vonnis :

« Ghecorrigeert by Heeren Clause van Lyere, Riddere, Scouteth, Burgermeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, opten xiiii^{en} dach van Februario anno xxiiii (xxv n. s.).

« Henrick Peters, boeckvercooper, overmids dien dat hij Luytersche boecken ende andere

alhier vercocht heeft, smakende ketterye, tegens de mandementen Ons Heeren s Keyzers, daerof de Heere ende de Stadt wel gheinformeert zyn, sal porren, binnen sonneschyne, vuyten stadt ende vryheyt, ende, binnen den derden daghe, vuyten Mercgraefscap van Antwerpen, ende doen een pelgrimie ten Heyligen Drie Coningen tot Coelen, ende, na de brieven daerof ghesonden, neyt weder inne comen, op zijn vorste lit ».

Op den bladrand : « Presentate fuerunt littere peregrinationis facte Dominis, a predicto Henrico, xxv^a die Februarii anno xxiiii^o.

« Me presente,
« J. De Keyser. »

Correctieboek, 1513-68, fol. 26, v^o.

Archievenblad van Antwerpen, dl. vii, bl. 140.

Wij vinden later niets meer van dezen boekverkooper vermeld.

PIETERSSONE, JACOB « printere ». Aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1530. Wij kennen geene werken door hem gedrukt. Zie JACOB PIETERSSONE.

AANT. De heer J. B. Van der Straelen, in ~~eene~~ nota der Liggeren van St-Lucasgilde, noemt hem ook « Van Middelburg » en geeft ~~dezelfde~~ woonst op als die van Hendrik Peetersen. Dit is ongetwijfeld eene dwaling.

PHALÈSE of PHALESIUS, VAN DER PHALESEN, PEETER, PEETERSZ. Boekdrukker, geboren te Leuven, kwam zich te Antwerpen vestigen, alwaar hij in 1581 in Sint-Lucasgilde aangenomen werd. Hij overleed ten jare 1609, en werd begraven in St-Augustinus kerk. Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. iv, bl. 248.

In 1588 vinden wij hem woonachtig in *de Cammerstraet, In den rooden Leeuw*,

CHRISTOFFEL PLANTIJN.

en in 1606 in dezelfde straat, *In de Coninck Davidt*.

P. Phalesius is bijzonder vermaard om zijne muziekdrukken die hij met veel zorg en kunde bewerkte. Zie A. Go vaerts, *Typographie musicale*, bl. 35.

PHALESIUS, ERFGEN. VAN PEETER. Na den dood van P. Phalesius zetten zijne dochters de zaak voort en drukten onder gemelde firma. Magdalena en Maria werden in 1629 als boekverkoopsters in St-Lucasgilde aangenomen. Magdalena overleed in 1652, waarna hare zuster de drukkerij alleen bestuurde tot in 1672.

PHILIPPE VILLE. Zie **VILLE**.

PLACET, WILLEM. Boekverkooper, als dusdanig vermeld tusschen de leden der St-Lucasgilde in eene rekening gedagteekend van 1610-11. Zie de *Liggeren* van gemelde gilde, dl. 1, bl. 307.

PLANTIJN of PLANTIN, CHRISTOFFEL. Boekdrukker.

Deze beroemde Antwerpsche drukker werd geboren te St-Avertin, nabij Tours in Frankrijk, ten jare 1514. Hij genoot zijn onderricht te Parijs en vertrok later in een zeer bekrompen toestand naar Caen, waar hij in de leer ging bij den drukker Robert Maci. Het is in gemelde stad, dat hij op 31 of 32jarigen leeftijd in den echt trad met Joanna Rivière en omstreeks dit tijdstip zich te Parijs als boekbinder plaatste.

In 1549 kwam hij zich te Antwerpen

vestigen en verkreeg er het poorterecht den 21^a Maart 1550. Zijne bekwaamheid in het uitvoeren zijner kunst maakte weldra zijnen naam bekend en verwierf aan onzen jongen kunstenaar de vriendschap en bescherming van mannen van aanzien en gezag, zoodat hem reeds van den aanvang door den geheimschrijver van Koning Philips II. het vervaardigen van een prachtkoffertje opgedragen werd, ofschoon dit voor hem een betreurenswaardige gebeurtenis moest veroorzaken: Op zekeren avond, in het bijzijn van zijn knecht, opweg zijnde naar zijn hooggeplaatsten cliënt, werd hij bij vergissing door vermomde mannen aangevallen en gewond. Hij herstelde langzaam, maar zijne krachten lieten hem nimmer toe zijne boekbinderskunst uit te oefenen. Hij zette zich met vlijt aan het drukken, zijn voormalig bedrijf te Caen, en verwierf hierdoor weldra eene groote beroemdheid.

Reeds in 1555 drukte hij zijn eerste boek; in 1557 verliet hij zijn huis, gelegen in de Twaalfmaandenstraat, om in de Kammenstraat, het huis *De gouden Eenhoorn* te betrekken, waarvan hij in 1561, den naam veranderde in dien van *Gulden Passer*.

In 1562, beschuldigd een luthersch werkje gedrukt te hebben, zag hij door het magistraat zijne werkhuizen doorzoeken. Dit onderzoek had geen anderen uitslag, dan dat het onzen drukker deed besluiten naar Frankrijk te vluchten. Een jaar later kwam hij terug en

begon alsdan, op bevel van Philips II, den druk van zijnen wereldberoemden bijbel : *Biblia Polyglotta*, waaraan hij gedurende 5 jaren werkte. De uitgave van dezen bijbel verwierf hem den titel van koninklijken aartsdrukker, ook werd hij als toezichter over al de drukkerijen in de Nederlanden aangesteld.

Plantijn was intusschen door zijne kunst en dank aan zijne werkzaamheid een bemiddeld man geworden, zoodat zijne fortuin hem toeliet, geleerde correctors aan zijn huis te verbinden, waaronder een Kiliaen (Corn. van Kiel), een Th. Pulman, Vict. Giselin, Fr. van Raphelinghe, die later zijn schoonzoon werd, en meer andere geleerde mannen.

Uit zijn huwelijk met Joanna Rivière sproten een zoon, die op jeugdigen leeftijd stierf, en vijf dochters. De oudste, Margaretha, gehuwd met Fr. van Raphelinghe, verkreeg voor haar deel de boekdrukkerij gesticht te Leiden; Martina, gehuwd met Jan Moretus of Moerentorf, erfde het huis te Antwerpen; en de derde, Magdalena, echtgenoot van Gillis Beys, datgene gesticht te Parijs. De twee jongste dochters, Catharina en Hendrika, huwden, de eerste eenen doctor te Parijs, en de tweede den broeder van den drukker Jan Moretus.

Getrouw aan zijne kenspreuk « Labor et Constantia » drukte Plantijn gedurende de 34 jaren een verbazend getal boeken. Dit getuige het belangrijke werk — ofschoon nog onvolledig — *Annales*

Plantiniennes, vervaardigd door de heeren Ruelens en De Backer.

Na den dood van Plantijn werd de zaak onder de volgende firmas voortgezet : WED. VAN CHRISTOFFEL PLANTIJN, en WED. VAN CHRISTOFFEL PLANTIJN EN JAN MORETUS.

Zie het belangrijke en zeer volledige werk van Dr Max Rooses : *Christoffel Plantin*, in-f^o.

PLASKY, J. Boekdrukker-uitgever. Hij stichtte zijne zaak in 1872 op de *Kleine Goddaert*, n° 6, van daar betrok hij het huis n° 29 op de *St-Paulusplaats*, en is thans woonachtig in de *Zirkstraat*, n° 36. Als zijne bijzonderste werken kunnen wij onder andere vermelden :

Le Chapitre de N.-D. de Tongres, par Ch. Thijs ;

Table générale de la Jurisprudence du port d'Anvers ;

De Beschaving ;

La Musique aux Pays-Bas, par Van der Straeten.

PLASSCHE, BERNARDUS VAN DER. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1753. Hij was reeds werkzaam in 1741, en gaf in gemeld jaar het volgende werk in het licht :

Acta S. Ludovici confessoris Francorum regis ill. a Joan. Stilingo S. J. Antverpiæ, apud B. A. Van der Plassche, 1741, in-f^o.

PLASSCHE, PEETER-JOANNES VAN DER.

Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1758: Deken gekozen in 1763.

Wij vinden hem in 1765 woonachtig in de *Kammenstraet*, alwaar hij in gemeld jaar het volgende werk drukte: *Acta S. Bavonis Gandavensium Patroni, illustravit Joannes Perierus Soc. Jesu.* Antverpiæ, apud Petrum Joan. Vander Plassche, 1765, in-4°.

P. J. Van der Plassche, waarschijnlijk de broeder van den voorgaande, drukte ook later (1791) in vennootschap met C. H. De Vos.

POITTEVIN DE LA CROIX, LE. Boekdrukker, opvolger van Allebé. Woonplaats *Schoenmarkt*, later (1812-14) *Napoleonstraet* geheeten, tot na de Fransche omwenteling. Hij was Franschman van oorsprong, en schreef in die taal eenige werken, waaronder de *Almanach du département des Deux Nèthes*. Hij was ook de drukker-uitgever van den *Journal du Commerce*, later genoemd *Journal du Département*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma: WED. VAN POITTEVIN DE LA CROIX. Na dezès dood werd de zaak voortgezet door den zoon EDMOND POITTEVIN DE LA CROIX (1844).

POTTER, LUCAS (DE). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1657. Wij vinden hem woonachtig in de *Cammerstraet*, In de *Witte Lelie*. In 1676 verscheen bij hem het werk:

Pia desideria, auctore Herm. Hogone. Antverpiæ apud Lucam de Potter, in candido Lelio, 1676, in-12°.

PRACTER, HANS (JAN). Boekdrukker of boekverkooper. Bij hem verscheen: *Histoire plaisante de Reynier des Champs, Seigneur de Malperdu, avec li sens moral sur chascun chapitt.* (sic) à Anvers, par Hans Practer, 1625, kl. in-12°. (De roman *Reinaard de Vos* in proza.)

PRÉE, MATTHEUS DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1687.

Wij kunnen niet met zekerheid vaststellen of hij als gezet ofwel als meester-drukker werkzaam geweest zij.

PIJMAN, HENDRIK. Boekverkooper. Hij komt voor als «meester-boekverkooper» in eene rekening der St-Lucasgilde van 1585-86.

R

RADE, GILLIS VAN DEN, JANSZ., ook VAN DEN RAEYE, RADEUS, RADIUS. Boekdrukker, geboren te Gent. Hij kwam zich te Antwerpen vestigen in 1570; verkreeg het poortrecht den 1^{en} Juni 1571, en werd als «meester boeckprintere» in St-Lucasgilde aangenomen in 1572.

In 1580 vinden wij hem woonachtig op 't *Vlemincxvelt*, In den *gulden Rinck*,

later in dezelfde buurt *by Scuttersput (St-Jansstraet ?) In St-Anna*. Hij komt nog voor in eene rekening van Sint-Lucasgilde van 1585-86, ofschoon de heer ridder van Havre zegt, dat hij in 1584 Antwerpen verliet om zich te Franeker, in Friesland, te vestigen, alwaar hij later benoemd werd — volgens Dr Ledeboer in den loop van 1585 — tot drukker der Staten van Friesland.

« RADE of RADÆUS, GILLIS-ÆGIDIUS VAN DEN. Boekdrukker, te Franeker (1585-1611) ».

« In 1585 werd hij door de Staten van Friesland uit Antwerpen naar Franeker beroepen, als drukker van de nieuw opgerichte academie, alsmede van de Staten. In 1603 zette zijn zoon Abraham zich te Leeuwarden en zijn tweede zoon Joannes zich te Groningen als drukkers neder ».

Zie Dr Ledeboer, *De Boekdr. in Nederland*.

RAEY, JACOBUS VAN. Boekdrukker. Hij woonde in 1620 *In de Cammerstraet, In de scilt van Troyen*.

RAPHELINGEN of REVELINGE, RAPHELINGHIEN, RAVELYN, FRANS VAN, JACOBSZ. Boekdrukker, geboren te Lannoy, in Vlaanderen, in 1539. Aangenomen in St-Lucasgilde in 1575. Hij kwam als corrector in dienst bij Chr. Plantijn, met wiens oudste dochter, Margaretha, hij in 1565 trouwde, en werd poorter van Antwerpen, onder

den naam van « Franchoys de Ravelinghe, Jacobszone, van Lannoye », ten jare 1576. Wij vinden hem op dit tijdstip woonachtig *in de Cammerstraet, In den grooten Sampson*, en in 1578 *naest onser L. Vrouwen Kerckdeure, aen de Noordt-zyde*, alwaar hij uitsluitelijk den boekhandel uitoefende, daar de werken onder zijnen naam gedrukt werden « ten huize van Chr. Plantyn ». Op het einde des jaars 1585 verliet hij Antwerpen, om te Leiden het bestuur der Plantijnsche drukkerij, die later bij erfenis zijn eigendom werd, in handen te nemen. Een jaar later, in 1586, werd hij benoemd tot leeraar van de Hebreeuwsche taal aan de Universiteit van Leiden. Hij overleed in 1597, drie jaar na zijne echtgenoot. Beiden werden in St-Pieterskerk van gemelde stad begraven.

RASSEVELT, WILLEM VAN. Boekverkooper. Hij werd ten jare 1567 uit de stad en het markgraafschap Antwerpen gebannen, voor het verkoopen van « schandaleuse boeckkens », zoo als het volgend uittreksel uit de rekeningen van den markgraaf van Antwerpen het vermeldt :

Willem van Rassevelt, overmitz dien by bem heeft vervoirdert te vercoopen schandaleuse boeckkens ende andere printingen, den vierden January voirs. metten voirs. personen gebannen is zes jaren lanck, op pene van zes jaeren gestelt te worden op de galeyen.

Archievenblad van Antwerpen, dl. IX, bl. 364.

RATINCKX, HENDRIK. Boekdrukker-uitgever en boekbinder. Hij stichtte zijne zaak in het jaar 1815, op den hoek der *Beggaerdenstraat*. In 1824 vinden wij hem woonachtig op den hoek der *Schoenmarkt* en *Beddenstraat*, alwaar hij in 1831 het advertentieblad *Les affiches générales* stichtte. Een jaar later betrok hij, om reden van uitbreiding zijner zaak, het huis n° 40 op de *Groote Markt*, waar hij, in 1834, den 1° jaargang van het *Adresboek der stad Antwerpen* — in navolging van L. Van den Wyngaert's *Indicateur des adresses des négocians, commissionnaires et agens de commerce de la ville d'Anvers* — uitgaf, hetwelk tot heden de eigendom der firma gebleven is.

In 1852 liet hij zijne zaak over aan zijne drie zonen : Dominicus, Jaak en Thomas, die in 1856 de firma : GEBROEDERS RATINCKX aannamen. Jaak overleed in 1866, Dominicus den 15° Juli 1888. De zaken werden voortgezet door Thomas, en Jaak den zoon van Dominicus, onder dezelfde firma.

RATINCKX, GEBROEDERS, tot in 1888, het jaar van zijn afsterven, en werd opgevolgd door zijn zoon Jaak, die thans nog onder de oude firma, in hetzelfde huis werkzaam is.

REMEUS, GREGORIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1655.

REMUDE of REMUNDT, ROMUNDT, ROEMUNDT, ROMUNDE, RUREMONDE, CHRISTOFFEL VAN, drukker. Wij vinden hem nie

in de Liggeren van St-Lucasgilde. Hij was zeer waarschijnlijk een broeder van Jan Van Remunde die volgt. Wij vinden hem in 1526 woonachtig op die *Lombaerde veste*, waarschijnlijk in *Beerhens ganck*, alwaar zijne echtgenoot na zijnen dood drukte onder de firma :

REMUDE of REMUNDT, WED. VAN CRISTOFFEL VAN, ook BY DE WED. CHRISTOFFEL, BY DE WEVE, *In Berehens ganck*, enz. Zij was nog werkzaam in 1546.

REMUDE of REMUNDT, ROMUNDT, ROEMUNDT, ROMUNDE, HANS (JAN) I. Boekdrukker. Hij werd den 30° October 1525, voor het drukken van Luthersche boeken, veroordeeld tot het volbrengen van een pelgrimstocht naar Wilsenaken, een stadje gelegen in Pruissen, tusschen Havelberg en Perleberg, hetwelk destijds druk bezocht werd door bedevaartgangers, die er het « Heilig Bloed » gingen aanbidden. Wij laten hier den inhoud van zijn veroordeelingsakte volgen :

« Hansken van Remunde, boeckprintere, overmits dien dat hy, contrarie ende in verachtige der mandementen ende bevelen van Onsen Aldergenadichsten Heere den Keyser, alhier te poeyen af gepubliceert, hem gevordert heeft te printene zekere boecken, inhoudende die leeringe der Lutheriaenschen ketteryen, daerof de Heere ende de Stadt te vollen geinformeert syn, sal porren, binnen sonneschyn, vuyter stadt ende vryheyt ende, binnen den derden
 — facade van Antwerpen,
 — Heiligh Bloede,
 — daerof
 — men

hy en hebbe ierst s Heeren ende der stadt gemoede, op zyn vorste lith ».

Op den bladrand : « Littere peregrinationis dicti Joannis fuerunt presentate Dominis Marchioni et Magistratui xxix^e die mensis Martii anno xxxi (xxxii n. s.), et habet facultatem et consensus Domini et Oppidi intrandi Marchionatum et oppidum.

« (Get) Van der Ryt ».

Archievenblad van Antwerpen, dl. vii, bl. 159.

Hans I Van Remunde drukte hier te Antwerpen *In het huys van Wachendonck gelegen op de Lombaerde vest*. Wij denken dat hij kortst na zijne veroordeeling onze stad verliet om zich in Holland te gaan vestigen. Althans vinden wij in de jaren 1546-53 te Zwolle een Hans Van Remunde werkzaam.

Zie over H. Van Remunde ons artikel in de *Vlaamsche School*, nieuwe reeks, 4^e jg., bl. 38.

REMUUNDE of REMUNDT, ROMUNDT, ROEMUNDT, ROMUNDE, RUREMONDE, HANS (JAN) II VAN. Boekdrukker. Hij is waarschijnlijk de zoon van Christ. Van Remunde. Wij vinden hem als «leerjongen» in de St-Lucasgilde aangenomen in 1530. Een schepenbriet gedagteekend van 1535, deelt ons de naam zijner echtgenote mede :

Jan Van Remunde, boeckprintere, en zyne wettige huysvrouw Margriete van Luxembourg Reyniers dochter. (Schepenbriet van 16de Meert 1535 — nota der *Liggen van St-Lucasgilde.*)

RHYN, HENDRIK VAN. Boekverkooper. In 1692 verscheen bij hem het volgende werk :

A. Godeau. Meditatiën over het H. Sacrament des Altaers. Antwerpen voor Hend. Van Rhy, 1692, in-12°.

RICHARD, JOANNES, ook RYCKAERT, RICHARDUS. Boekdrukker. Wij vinden hem in 1542 woonachtig *in de Cammerstræet*, *In den scilt van Bourgognien*, en in 1551-56 *In de gulde Sonne*, *in de druckery van Gillis van Diest*. Hij wordt niet vermeld in de *Liggen van St-Lucasgilde*.

RIDDER, MARTINUS DE, SIMONZ. Boekdrukker, geboren te Broechem, bij Antwerpen, aangenomen in St-Lucasgilde in 1544. Hij werd poorter van Antwerpen in 1554. Wij vinden hem woonachtig *in de Berchstrate*, *In den Berch van Oliveten*.

RISSE of RISSE, RYSCHE, MATHEAS DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boeckverkooper » in 1564. Wij vinden hem in 1583-89, woonachtig *op onser vrouwen Kerckhof, onder den thoren*, *In den gulden Sampson*. De drukken van dezen meester zijn zeer zeldzaam.

RIVIÈRE of RIVIERE, GUILIELMUS (WILLEM) VAN DER, RICHARTSZ. Geboren te Caen, in Normandië. Boekdrukker. Hij werd poorter van Antwerpen in 1576, en als « meester boeckverkooper » ditzelfde jaar in St-Lucasgilde aangenomen. Hij verliet weldra onze stad en ging zich te Atrecht vestigen, alwaar hij nog 1610 drukte.

ROBYNS, JOANNES-PAULUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1704, Deken gekozen in de jaren 1714-1715 en 1717-1718. In 1706 vinden wij hem woonachtig *op de Lombaerde veste, In den gulden Bybel*, later in 1711-1717 *op de Jesuite pleyn, In St-Joseph*, en eindelijk in 1719-1724 *In de Wolstraete, In St-Joseph*. Zijne weduwe zette de drukkerij voort onder de firma :

ROBYNS, WED. VAN JOANNES. Boekdrukker. Wij vinden haar in 1727 nog werkzaam in hetzelfde huis in de *Wolstraet, In St-Joseph*.

ROELANTS, JAN, alias VAN DEN LANGENBERGH. Boekverkooper, « gesworen Librier », geboren te Zundert, in Brabant. Hij werd poorter van Antwerpen in 1536 en aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1559; hij overleed in 1570.

Op een werk in 1550 bij hem verschenen, vinden wij de volgende aanduiding : *voortstaende op onser liever vrouwen Kerchhof, onder den toren*, hetgeen ons doet veronderstellen dat hij eenen tweeden winkel of uitstalplaats bezat, gelegen *onder den toren*, daar wij hem in 1554-58, woonachtig vinden *op de Lombaerde veste, In Onser Liever Vrouwen Thoren*. In 1566 vinden wij hem gehuisvest *op onser liever Vrouwen Kerckhof, onder den grooten Thoren*, en moet hij op dit tijdstip ook zelf gedrukt hebben; onder andere het werk :

Nieuwe en warachtighe tydinghen... Gheprent... by my Jan Roelants. Een ander werk bij hem in 1558 verschenen, draagt de volgende aanduiding : *Gheprint Tantiwerpen in die Cammerstraet teghen over den witten Valck, in onser Vrouwen Thoren, by mi Jan Roelants... Men vintse te coope Tantiwerpen op onser vrouwen Kerckhof onder den Thoren*.

DRUKKERSMERK VAN JAN ROELANTS.

Jan Roelants en zijne echtgenooten Elisabeth, beschuldigd van verboden boeken verkocht te hebben, zooals blijkt uit eene rekening van den markgraaf van Antwerpen van den 5^{en} Mei 1570, werden bij verstek ten eeuwige dage uit de stad en het markgraafschap gebannen. Het mocht echter onzen meester drukker niet gelukken buiten het bereik zijner speurhonden te blijven, maar hij werd weldra achterhaald en in de handen geleverd der Korte Roede. Hij werd in de staatsgevangenis, het Steen, opgesloten, alwaar hij weldra ten gevolge der slechte behandeling, en aangetast door eene ongetwijfeld besmettelijke ziekte — evenals meer andere zijner lotgenoten — nog ditzelfde jaar overleed.

... *noch den inventaris vanden goederen, boecken ende druckerye toebehoirende Lysbeth, huysvrouwe van Jan Roelants, boeckvercoopere, gebannen ende daernaer deselve Jan geapprehendeert synde, gestorven syn selfs doot opte gevanckenisse, blyckende byde voergenoemde recepisse alhier overgelevert.*

Archievenblad van Antwerpen, dl. XII, bl. 472.

ROMAINE, GASPARD DE LA. Boekdrukker.

Hij drukte het zeldzame werkje :

Hymne de la Paix, par G. de Saluste, Seigneur de Bartas. 1582, in-12°, 6 bl.

Wij vinden hem niet vermeld in de Lijst van St-Lucasgilde.

RON, MATHEUS DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1564.

ROOSEN, J.-C. Boekdrukker. Woonplaats *Huidevettersstraat*; hij was ook de uitgever van den *Mercure d'Anvers, Journal de commerce, de politique et de littérature*, kl. in-f°, 1816-24. Zie K.-L. Torfs, *Periodische drukpers*.

ROVEROY, G.-J. DE. Boekdrukker en boekverkooper. Wij vinden hem eerst woonachtig in de *Huidevettersstraat* op den hoek der *Jodestraat* en in 1722 op de *Cathelynevest*, In *St-Joseph*.

ROVEROY, J.-F. DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1767. Hij was reeds werkzaam in 1744 en woonde op de *Cathelynevest by de Meir*, In *St-Joseph*. In 1745-1751 vinden wij hem woonachtig In de *Wolstraat*, In den *H. Joseph*, en later opnieuw in zijne eerste woning. Hij is waarschijnlijk de zoon van G.-J. De Roveroy.

ROVEROY, JOANNES-GODEFRIDUS DE. Boekdrukker of boekverkooper. Woonachtig in 1772-75 in de *Huidevetterstraat*, op den Hoek van de *Jodestraat*, in *St-Joseph*. Hij is waarschijnlijk de zoon van den voorgaande.

ROY, ANTONIUS DE. Boekdrukker, werkzaam in 1555 bij Jan Mollijs. Wij hebben nergens kunnen ontdekken, of hij ooit voor zijne eigene rekening drukte.

ROY, JOANNES VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1591.

ROYE, MATHEUS VAN. Boekdrukker, « gesworen boeckdrukker », geboren te Aarschot. Hij werd poorter van Antwerpen in 1574, en aangenomen in St-Lucasgilde in 1560. M. Van Roye drukte verscheidene werken voor rekening van Hendrik Wouters (boekverkooper?), op *onser vrouwen Kerckhof*, en ook wel voor boekverkoopers in het buitenland. In 1566-73 vinden wij hem woonachtig op *d'yseren Waghe*, In Amsterdam. Hij leerde zijn vak bij J. Van Ghelen.

RUAULT, THOMAS. Boekdrukker of boekverkooper. Hij was werkzaam in 1591. In gemeld jaar verscheen bij hem het zeldzame werk :

Commentaires sur la semaine de la création du monde de Guillaume de Saluste, seigneur du Barta. A Anvers par Thomas Ruault, 1591, in-8°.

RUEF, MAX. Boekhandelaar, opvolger van Max Kornicker. Deze laatste stichtte zijne zaak te Aaken en kwam zich omstreeks het jaar 1845 te Antwerpen vestigen op het *Groenkerkhof*; van daar betrok hij, in 1848, het huis n° 12 in de *Huidevetterstraat*, waar hij in 1868 overleed. Zijne weduwe bleef de zaak voortzetten onder de wakkere leiding van den heer Max Ruef, aan wien zij in 1876 haren handel overliet. De heer Max Ruef bleef nog eenige jaren in hetzelfde huis werkzaam, tot hij eindelijk, om zijnen handel uit te breiden, het huis n° 87 der *Meirplaats* betrok, waar hij heden nog werkzaam is.

RYCK, MATHEUS DE. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1564.

RYMERS, P.-J. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1767. Woonplaats op *de groote Merckt*, In *de Pauw*. Zijne weduwe zette de zaak voort in vennootschap met A. Colpyn, onder de firma : RYMERS, WED. EN A. COLPYN. Haar deelgenoot werd na haren dood haar opvolger.

RYSCHEUVELS, J.-E. Boekdrukker en uitgever van het tijdschrift *Bibliothèque des antiquités Beligues*, 1833-34, een tijdschrift dat bij gebrek aan inschrijvers met het eerste jaar zijne uitgave moest staken. In 1835 was hij ook de uitgever van het tijdschrift *Le Polygraphe*, hetwelk na een half jaar ophield te verschijnen. De *Petites Affiches d'Anvers*, een week- en advertentieblad, in-4°, begonnen in 1831, gaf zijn laatste nummer in September 1833 in het licht.

J.-E. Rysheuvels woonde op de *Paddegracht*, thans *Princesstraat* genaamd.

RIJSWIJCK, JAN VAN. Drukker-uitgever en bijzondere opsteller van het dagblad *De Grondwet*, gesticht in 1857, en in 1865 gestaakt.

Zie zijne biographie in het *Biogr. woordenboek* van Huberts, e. a.

RYN, MATHEUS VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1685-86.

S

SAEYEN(S), JOSEPHUS. Boekdrukker, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1782. In dit tijdstip vinden wij hem woonachtig in de *Arenberg-stræet op den boek van de St-Mertenstræet*; in 1792 op *d'Eyer Merkt, over de Eerwaerde P.P. Beggaerden*, en ook omtrent ditzelfde tijdstip op *'s Jans-Brug*. Twee jaar later, in 1794, vinden wij op een zijner uitgaven vermeld: *Uyt de Drukkerye van den Borger J. Saeyens aen het Bier-hoofd over de Water-Poort*. Van 1795 tot 1800 woonde hij op de *Oude Borze*, en noemde zich « Drukker der Municipaliteit ». Hij was de uitgever van den *Courrier van het Departement der Twee Nethen*, een halfweekblad, in-4°; het verscheen voor het eerst den 1^{en} Vendémaire, jaar V (22 Sept. 1796). Slechts een 80-tal nummers kwamen er van gemeld blad uit. Van 1818 tot 1852 verscheen ook bij hem *De Postryder van Antwerpen*, insgelijks een halfweekblad, in-f°, en van 1821 tot 1858 het weekblad *La Trompette*. Na zijnen dood zette zijne weduwe de zaak voort onder de firma: SAEYENS, WED. VAN J.

SAEYENS, H.-J. Boekdrukker en boekverkooper, werkzaam in het begin der xix^e eeuw. Woonplaats *Korte Doornick-stræet*. Hij was waarschijnlijk de zoon van den voorgaande.

SALUS, BERNARDUS. Boekdrukker, werkzaam in 1728. In gemeld jaar drukte hij het werk:

Disquisitio historica, ex antiquis ecclesiæ augustiss. Senatus academiæ Parisiensis monumentis (J. Boilieu). Antverpiæ, typis Bernardi Salii, 1728, in 12°.

Is dit geen duiknaam?

SCHEFFERS, PIETER. Boekdrukker of boekverkooper. Werkzaam in de eerste helft der xviii^e eeuw. Woonplaats *In 't Missael*. Wij vinden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde.

SCHILDERS, J. Boekverkooper, werkzaam in het begin der xix^e eeuw. Woonplaats *Lynwaedmarkt*.

SCHIPPERUS, JOANNES-JAC.-FR. Boekverkooper. Werkzaam in de tweede helft der xvii^e eeuw. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma:

SCHIPPERUS, WED. VAN J.-J.-F. Boekverkooper. In 1677 verscheen bij haar het werk:

Joannis Bonæ Cardinalis opera omnia. Antverpiæ, sumptibus Viduæ Johannis Jac. F. Schipperii, 1677, in-4°.

SCHOEPEN, J.-B. Handelaar in oude boeken. Hij stichtte zijne zaak in 1861 in de *Lange Clarastraat, n° 35*, betrok in 1862 het huis n° 12 op de *Lombaarde vest*, en is sedert 1883 woonachtig in de *Lange Pandstraat, n° 16*.

SCHOESETTERS of SCHOENSETTERS, PIETER. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667-68.

SCHOESETTERS, JACOBUS-SIMON. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1780, Deken gekozen in 1784 en overleden den 17ⁿ Juni 1822. Hij was woonachtig op den hoek van de Kaes-Ruye by de Melk-Merkt. Zijne weduwe zette met haren zoon de zaak voort, onder de firma :

SCHOESETTERS, WED. J.-S. & ZOON. Boekverkooper. Woonplaats op de Kaes-ruy, alwaar wij deze firma nog in 1850 werkzaam vinden.

SCHOTMANS, L. Boekdrukker-uitgever van *De Vlaamsche Stem*, een dagblad, kl. in-f^o, in 1851 te Brussel gesticht en in 1853 naar Antwerpen overgebracht waar het voor de eerste maal den 25ⁿ April van dit jaar verscheen ; van *De Schelde*, dagblad, in-f^o, in 1853 begonnen (zie Torfs, *Period. Drukkers*, bl. 18) ; van de *Gazette van Antwerpen*, 1857 ; van *Thyl Uilenspiegel*, weekblad, in-4°, 1858, en van *De Volksvriend*, weekblad, hetwelk na zijnen dood door zijne weduwe werd voortgezet.

SCHRYVERS of SCHUYVERS, MATHIAS. Boekverkooper en boekbinder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1681-82.

SCHRYVERS, CORNELIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1783.

SCHUYTEN, FR. Handelaar in oude boeken, werkzaam in de eerste helft der xix^e eeuw. Woonplaats *Beggaerdenstræet*.

SCHUYTEN, J. Handelaar in oude boeken, werkzaam in de eerste helft der xix^e eeuw. Woonplaats *Princenstræet*.

SELDESLACH, JACOB. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1620-21. Woonachtig op het *Vlemincx velt*, In de *Seve-ster*.

SERMON, HENDRIK. Boekverkooper-uitgever. Geboren te St-Pieters-Leeuw, bij Brussel, den 17ⁿ Februari 1834. Hij kwam zich te Antwerpen vestigen, alwaar hij den 5ⁿ Maart 1864 op de *Melkmarkt*, n° 22, zijnen boekhandel opende. Als uitgever deed hij zich kennen door een 15tal werken in verschillende talen, alsook door het tijdschrift *Noord en Zuid*, waarvan hij gedurende de jaren 1862-69 de ieverige hoofdsteller was.

H. Sermon is niet alleen een geleerd boekhandelaar, maar tevens een taalkundige van naam.

SEVERYN. Boekdrukker, werkzaam in 1566. Woonplaats op de *Lombaerde veste*. Niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. Wij kennen hem slechts door de volgende beschuldigingsakte :

« Geboden ende vuytgeroepen by Heeren Janne van Ymmersseele, Riddere, Heere van Bauldries, etc., Schouteth ; Borgmeesteren, Scepenen ende Raide der stadt van Antwerpen, opten 19ten Augusti 1566.

« Alzoe eenen genaempt Severyn, woonende op de Lombaerdeveste, aenden borneputte, hem vervoirdert heeft te drucken seker scandaleuse biletten, wesende eenen echo, ende dat sekeren

- jongen, genaempt Lucas, wesende eenen boeckvercoopersjongen, woonende ten huysse van eenen genaempt Anthoni, aldernaest den *rooden Leeu*, hem vervoirdert heeft het voors. exemplair te gevene' aenden voors. Severyn, om by hem gedrukt te wordene, Soe eest dat men, van 's Heeren ende vander stadt wegen, voortsroeft den voors. Severyn ende den voors. Lucas, ten eynde dat zy ende elck van hun, hun daeraff comen verantwoirden voor mynen Heeren Schoutet, Borgmeesteren ende Schepen deser stadt, van op morgen en acht dagen, voor den noene, opten stadthuysse alhier, wetende datmen huerder absentien nyet tegenstaende, tegens deselve procederen zal gelyckmen zal vinden te behoirende ».

Gebodboeck, vol. C, fol. 47, v^o.

Archievenblad van Antwerpen, dl. II, bl. 387.

SICKES, GERRIT. Boekverkooper. In 1658 verscheen bij hem het werk :

Den Bloem-Hof ende Arupt-Hof der Kerckelicker Cerimonien, door P. J. David der Soc. Jesu. t'Antwerpen, voor Gerrit Sickes, 1658, in-8°.

Dr Ledeboer, *Boekdr. in N. Nederland*, vermeldt ook een G. Sickes, in 1660 werkzaam te Gouda.

SIMON of SIMONS, WILLEM. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1555. Op dit tijdstip woonde hij (op den hoek van de Valkstraat?) In den gulden Eenhoorn, in 1556 In de Cammerstraat, In den Papegay, in 1558 In de Struys, op O. L. V. Kerckhof (n. zijde), en in 1567 (in de Cammerstraat?) In de schilt van Basel. J. De Laet en Chr. Plantijn, drukten voor zijne rekening.

SIX, C. Boekverkooper, werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw. Woonplaats *Lange Koepoortstraat*.

SLAETS, P.-F. Boekdrukker en boekverkooper. Woonplaats *Meirebrug*.

« Hij was », zegt K. L. Torfs in zijne *Periodische drukpers*, « de uitgever van *De Antwerpenaer*, een halfweekblad, in-f^o, met de spreuk « Maetschappelijk welzijn ». Eenige politieke leiders, die *De Postrijder* en *Het Nieuwsblad* te lauvonden, stichtten dit blad, 't welk zij echter weldra aan zijne eigene krachten en die van den drukker overlieten, en na eenige jaren sukkelens, werd het in 1846 bij *Het Handelsblad* versmolten ».

SLEETENS, EGIDIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1573.

SLEGHERS, REYNIER. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekbinder » in 1643; overleden in 1671. Hij woonde in 1658-1667 in de *Cammerstraat*, In den schilt van Artoys, en bediende zich van het volgende drukkersmerk. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

SLEGHERS, WED. EN ERFG. VAN REYNIER. Zij waren nog werkzaam in 1673.

SLEGHERS of SLEGERS, HENDRIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667-68. Overleden in 1699. Wij vinden hem in 1678 woonachtig op de Keis(sic)-ruy, *Inde gulde Roos*.

SLEGHERS of SLEGERS, JOANNES-BAPT. Boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1667-68; overleden in 1686. Hij was waarschijnlijk een broeder van den voorgaande. Wij vinden hem in 1678 woonachtig op de Schoenmerckt, *Inden witten Hase-windt*. Na zijnen dood zette zijne weduwe de zaak voort onder de firma :

SLEGHERS of SLEGERS, WED. VAN JOAN.-BAPT. Zij overleed in 1691.

SMERSEN, (SMEXEN ?) JOANNES. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1530.

Wij kunnen niet met zekerheid vaststellen of hij als meester of als gezelschapsgewerkte heeft, daar wij geen werk kennen van zijnen naam voorzien.

SMIT of SMITS, GEERAERD, LEONARDUSZ. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1571, geboren te Antwerpen in 1549. In 1571 vinden wij hem woonachtig in de Pandtstraete (ook wel *onser lieve Vrouwenstraete*, 1573), *In de gulde Roose*, in 1578 in de Cammerstraet, *In de gulde Roose*. Er zijn van dezen meester weinige drukken gekend, ook is het werk *De ure vād Dood*, by Jan van den Dale, Gheprent Thantwerpen, inde gulden Roose by Gheeraert Smits, anno 1574,

uiterst zeldzaam. Zijne weduwe zette den boekhandel voort onder de firma : SMITS, WED. VAN G. (1581).

SNOEYS, PEETER. Boekdrukker. Hij wordt niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. In het jaar 1542 vinden wij hem woonachtig op de Lombaerde veste naest Sinte Jeronimus, later *In die Bockstede, Int Copstraetken*. Hij drukte het zeldzame werk :

Eene nieuwe sekere copie ende verclaringhe vader Doot vanden Cominck van Vranckrycke / hoe / wanneer ende op wat dach dat hi sterf. Gheprint Thantwerpen in die Bockstede / by my Peeter Snoeys / int Copstraetken, in-8°.

SNYDERS, MICHIEL. Boekdrukker of boekverkooper. In 1626 verscheen bij hem het volgende werk :

Amoris divini et humani effectus varii Sacrae Schripturae Sanctorumque P.P. Sententiis, ac Gallicis versibus illustrati. Antverpiaë, apud Mich. Snyders, 1626, kl. in-8°.

SOCIETAS LIBRORUM OFFICII ECCLESIASTICI.

Dit vennootschap bestond uit de drukkers Jan Van Keerberghen en H. Verdussen. Zij drukten onder deze firma in de eerste helft der XVIIe eeuw eenige godsdienstige werken.

Zie A. Govaerts, *Typographie Musicale dans les Pays-Bas*, bl. 82-85.

SOEST, HENDRIK VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1655-56. Woonplaats onder onse L. V. Toren, *Inden gulden Engel*.

SOEST, JAN VAN. Boekdrukker en boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekbinder » in 1682-83. Wij vinden hem woonachtig in 1694-1700 *op de groote Merckt, In den bonten Mantel*; en later van 1717-1737 *op de groote Merckt, In de Pauw*.

SOEST, J.-HENDRIK VAN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1763. Woonplaats *in de Cammerstræet*. Hij was nog werkzaam in 1801.

J.-H. of H.-J. Van Soest was de zoon van J.-F. Van Soest, hij volgde zijn vader op en bleef tot in 1801 de uitgever van *De Gazette van Antwerpen*. Zie J.-F. VAN SOEST.

SOEST, JAN-FRANS VAN. Zoon van Hendrik I. Boekdrukker en boekverkoopster, overleden den 28ⁿ Juni 1770. Hij werd in O. L. V. kerk begraven.

Wij vinden hem van 1736-1750 woonachtig *op de Steenhouwersvest, In 't hoog Huys*, en in 1750 tot aan zijn dood *in de Cammerstræet, In de schilt van Troyen*. Hij was de uitgever van *De Gazette van Antwerpen*, kl. in-4°, vroeger genaamd *Antwerpsche Posttijdingen*, van vier bladz. in acht kolommen. Het eerste octrooi tot het uitgeven van dit blad schijnt den 12ⁿ Januari 1695 te zijn verkregen door Hendrik Aertssens; doch de titel wordt er niet in opgegeven en de oudste ons bekende nummers zijn van 1716. Aertssens had den 25ⁿ Mei 1738 nog een laatste octrooi verworven, hetwelk den 30ⁿ Mei 1740 gegeven werd aan Jan-Frans Van Soest, boekdrukker, te Antwerpen, in 1752

opgevolgd door zijn zoon Hendrik-Jan Van Soest.... De laatste nummers bij H.-J. Van Soest gedrukt, gaan tot 31 Juli 1801.

Zie K.-L. Torfs, *Periodische drukpers*.

D. O. M.

Rustplaetse

van JOANNES FRANC: VAN SOEST

Gazettier deser Stadt

stirf den 28 Junius 1770

ende van

MARIA CATHARI: MICHELSENS

syne tweede huysvrouwe

stirf den 30 Xber 1752

ende van

hunne kinderen.

R. I. P.

Cathedrale kerk. *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 165.

SOMEREN, (VAN ?) HUBERT. Boekdrukker. In 1526 drukte hij het volgende werkje :

Psalterium ad Hebraicam veritatem fidelissime translatum. Antverpia per Hubertum Someren. Anno 1526. Mense Augusto, in-12°.

SOOLMANS, JACOBUS. Boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde in 1527.

SOOLMANS, NICOLAES. Boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde in 1572. Wij vinden hem in 1578-83 woonachtig *op onser vrouwen Kerchof by de lynwaetmerct, In den gulden Leeu*. Hij voerde voof spreuk : « Ingenio Superatur ».

SPANOGHE, CORN.-MARTIN. Boekdrukker, geboren te Doel in 1758, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekverkooper » in 1781. Hij was een hevig Oostenrijksgezinde en de uitgever van het dagblad *De Dagelijksche Mercurius*, waarin de patriotten niet gespaard werden, zoodat voor zijne hevige aanvallen den 1^{en} December 1789, het volk zijne woning bestormde, zijne perssen aan stukken brak en gansch zijn drukkers-materieel op straat smeed. Woonplaats *Suyker-ruye*.

SPEELMAN of SPELMAN, SPELMANUS, GERARDUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1554-55. Hij woonde in gemeld jaar in het huis genaamd *den gouden Appel*.

SPEELMAN of SPELMAN, SPELMANUS, GUILIELMUS (WILLEM). Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1555.

SPITS, THEOD. Boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1649. In 1670-71 vinden wij hem woonachtig in *de Bogaerdstraet*. In gemeld jaar verscheen bij hem het zeldzaam werk : *De droeve ende blyde wereldt uyt vershyde schryvers by een gebracht door L. D. C.* T'Antwerpen, by Theod. Spits, Boekverkooper, in *de Bogaerdstraet*, 1671, in-12°.

Hij was nog werkzaam in 1683.

SPIRINCKX, ANTHONIUS. Hij werd als « meester drucker met belekens » (beeldkens) aangenomen in St-Lucasgilde

in 1584. Wij vinden hem in 1616 woonachtig op *de Lombaerde-vest*, In *de gulde Hand*. Hij overleed den 5^{en} Januari 1625, en werd bij zijne echtgenooten in St-Michiels-abdij te Antwerpen begraven.

SPIRINCKX, ANT. (den jonghe). Boekverkooper « ende figuersnyder », woonachtig in *de Cammerstraet*, In *de Wapen van Spaignien*. Bij hem verscheen het volgende zeldzame werkje :

Een kort verhael van de sententie en vonnis van de Joden over Christus den Salichmaker des werelds... T'Hantwerpen, by Anthoni Spirinckx, den jonghen / Boeck-verkooper / ende Figuer-snyder / in *de Cammerstraet* / in *de Wapen van Spaignien*, z. j., in-4°.

Hij is zeer waarschijnlijk de zoon van den voorgaande en werd in 1612 als « meesterszoon figuersnyder » in Sint-Lucasgilde aangenomen.

SPOOR of SPOR, NICOLAES, alias VAN COELEN, (Keulen). Hij werkte nog op 50 jarigen ouderdom bij Michiel van Hoogstraeten en verkreeg in 1572 het octrooi van « boeckprinter ».

Woonplaats in *de Bueckelaerestraet*, In 't *Moriaenten*.

SPORE of SPORUS, ANDREAS. Boekdrukker. In 1581 drukte hij het zeldzame stuk :

Nummi aliquot aenei hoc tempore difficillimo in Belgio percussi; ab Jac. Barlaco explanati. Antwerpia excudebat Andreas Sporus, M.D.LXXXI, 1 bl. in-f°, met houtsneden.

STAVOREN, HENDRIK VAN. Boekverkoop-
per, werkzaam in 1657. Hij bewoonde
het huis *In de witte Leli*.

STEELSIUS of STEELSMANUS, JOANNES.
Boekdrukker, aangenomen in St-Lucas-
gilde als « meester boekverkoop- » in
1558, overleden in 1562. Hij was
geboortig van Brusthem nabij St-Trui-
den, provincie Limburg en gehuwd met
Margaretha Hillen, dochter van Michiel
Hillen van Hoogstraten. Voor de tweede
maal met Anna van Ertborn. In 1533-36
vinden wij hem woonachtig *in de*
Cammerstraet, In 't huys van Delft, en
in 1537-62 in dezelfde straat, *In de*
Scilt van Bourgognien.

Het werk : *Novum Jesu Christi testamen-*
tum. Antverpiæ in ædibus Joan. Steelsii
a Brustum, 1553, vermeldt zijne ge-
boorteplaats.

Zie *Notice sur J. Steelsius*, par M. Nuyts.

STEELSIUS, WED. ENDE ERFG. VAN JAN.
Na den dood van J. Steelsius zette zijne
tweede echtgenoot Anna van Ertborn
met hare bloedverwanten de zaak voort
onder bovengemelde firma tot in 1574.
Van dit tijdstip drukte zij onder den
naam :

STEELSIUS, WED. VAN JAN Zij bewoonde
in 1574 nog het zelfde huis *In den Schilt*
van Bourgognien.

STEELSIUS of STEELSMANUS, GILLIS,
JANSZ. Boekverkoop-er, aangenomen in
St-Lucasgilde in 1573. In 1575 werd
hij lid der gilde van St-Peeter en
Pauwel of van de Romanisten, waaruit
blijkt dat hij Rome bezocht had. Hij
bewoonde het huis genaamd *De Sala-*
mander, en gebruikte de hieronder-
staande drukkersmerken :

STEVENAERTS, HENDRIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1698.

STICHTER, JOANNES. Boekverkooper. Woonachtig in de Kalverstraet, by de Capel, In de oude Bergh van Kalvarien, 1683.

STICHTER, C. Boekverkooper. Ofschoon wij hem, noch zijne weduwe vermeld vonden, moet hij toch even als zijne echtgenoot als boekverkooper werkzaam geweest zijn, daar het volgende werk door de erfgenamen van de Wed. C. Stichter uitgegeven werd :
Catechismus, dat is de christelycke leeringe. Antwerpen, voor d'erfgenamen van Wed. C. Stichter (1611), in-12°.

STOOMANS, ABRAHAM. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1582. Dit zelfde jaar verliet hij Antwerpen uit oorzaak van den « quaden tyt » (der beroerten).

STROOBANT, WILLEM (GUILLIAM), PAULUSZ. Boekverkooper en boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boeckdrucker » in 1593. Wij vinden hem in 1594 woonachtig in de Rechte Cammerstraet en in 1595 op die Lombaerde-Veste, In den witten Hasewint.

Willem S. verliet onze stad om zich te Rijssel te vestigen. Zijn broeder Pauwel nam de zaak over en bleef het vaderlijk huis bewonen, hetwelk later zijn eigenendom werd. In 1637 verkocht hij het aan Godtgaf Verhulst. Hij was werkzaam onder de firma : STROOBANT, PAUWEL (II).

STROOBANT, PAULUS (de oude). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1596. Woonplaats in de Rechte Cammerstraete, In den witten Hase-wint. Hij bezorgde eene uitgave van *Dat boecxken van den Haute*, door J. van Maerlant (1612), kl. in-8°, 12 bl.

SULTEN, GOMMARUS VAN, ook SULSENIUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1596. De uitgaven van dezen boekverkooper zijn klein in getal.

SUYVELGHEEST, was de pseudonym van Antwerpens historieschrijver K.L. Torfs. Zijne kleine geschriften verschenen meest allen onder dezen duiknaam, en waren bij hem « by den auteur » te verkrijgen, *t'Antwerpen op de oude Voldersveste (Minderbroedersruï)*, In de *Gulde Klock*.

K. L. Torfs was geboren te Antwerpen den 7^a April 1808 en overleed aldaar den 24^a September 1868.

SWING of SWINGIUS, HENDRIK. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1587. Wij vinden hem in 1597 woonachtig in de Berchstrate.

De voortbrengselen van dezen drukker zijn uiterst zeldzaam.

SYLVIVS of SILVIUS, WILLEM. Boekdrukker (Zijner C. M.), geboren te 's Hertogenbosch, aangenomen in St-Lucasgilde in 1561. Op dit tijdstip vinden wij hem woonachtig in de *Cammerpoortbrugge*, In den *Gulden Engel*. Na

1572 tot in 1579 woonde hij in de *Sleutelstraete, In den Gulden Engel*.

Hij werd tijdens de beeldstormerij, ofschoon onschuldig, als medeplichtige der beeldstormers in hechtenis genomen (*Archievenblad van Antwerpen*, dl. x, bl. 11-64 en dl. xi, bl. 288-296) en verliet in 1579 onze stad, na afloop van zijn langdurig proces, hetwelk met zijne vrijstelling eindigde, om zich te Leiden te vestigen alwaar hij tot Staatsdrukker benoemd werd en in 1580 stierf.

Nota der *Liggeren van St-Lucasgilde*, dl. 1, bl. 226: « Meester Silvius wordt tusschen de huerders der kerkfabriek genoemd, in de rekeningen van Kersmis 1559-60 tot Kersmis 1571-72, en in die van Kersmis 1578-79 weder als huerder. In de rekeningen van Kersmis 1560-61 wordt

hij « boeckvercooper », en in die van Kersmis 1562-1562 « boeckprinter » genoemd. »

« SYLVIUS of SILVIUS, WILLEM, 1577-80 te Leiden. Vroeger drukte hij te Antwerpen en was « Drucker der Co. Majesteit. » Hij werd den 8ⁿ Juni 1577 tot drucker der Academie aangesteld, op een inkomen van 300 gl. jaarlijks. In 1579 werd hij, onder toevoeging van den naam: *Lugd. Typogr. regius et universitatis*, als student ingeschreven ». Zie Dr Ledeboer, *De Boekdr. in Nederland*.

W. Sylvius bediende zich van een tiental drukkersmerken, opgenomen in het werk van den heer R^r van Havre, waarvan wijer hier twee mededeelen :

T

TALLOT, NICOLAAS. Boekverkooper, werkzaam in 1662. In gemeld jaar verscheen bij hem het volgende werk :

La belle Esclave, tragi Comedie de monsieur de L'Estaille. A Anvers, chez Nicolas Talot, 1662, in-12°.

TAVERNIER, AMEET, FRANZ. Boekdrukker, geboren te Belle (Fransch Vlaanderen). Hij werd poorter van Antwerpen in 1557 en aangenomen in Sint-Lucasgilde als « meester lettergieter » in 1556. In 1570 werd hem het octrooi verleend om zich hier als boekdrukker te mogen vestigen. Volgens J.-B. Van der Straelen, bewoonde hij in 1563 het huis genaamd *Het gulden Hoofd*. Wij vinden hem nochtans reeds in 1563-1570 werkzaam *In onser liever Vrouwen strate, In de gulde Roos*, thans het Postkantoor.

Nota der *Liggeren van St-Lucasgilde* : « Ameet Tavernier wordt vermeld tusschen de huerders der Fabriek, voor de eerste maal, in de rekening van O. L. Kerk van Kersmis 1560-61, en voor de laatste, in die van Kersmis 1568-1569. In de rekeningen van Kersmis 1563-64 en volgende wordt hij steeds als boekverkooper aangeduid. « De weduwe Ameet Tavernier, boeckvercooper » komt voor de eerste maal voor in de rekening van Kersmis 1569-70 en voor de laatste, in 1571-72. »

Na den dood van Ameet Tavernier, welke volgens bovengemelde nota in 1569-70 voorviel, drukte zijne weduwe onder den naam van : **TAVERNIER, WED. VAN AMEET.**

TAVERNIER (de jonghe). Aangenomen in St-Lucasgilde als « meesterszone lettergieter » in 1593. Hij wordt verder niet meer als lettergieter noch als boekdrukker vermeld.

TASSEMAN, PIETER. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1709. Daar wij geene werken van dezen drukker kennen, kunnen wij niet met zekerheid vaststellen of hij als meester of als drukkersgezel werkzaam was.

TESSARO, FRANS (I). Boek- en plaatverkooper, herkomstig van Italie. Hij kwam zich in het begin der XIXe eeuw te Antwerpen vestigen, en bewoonde er aanvankelijk het huis n° 1315 (wijknummer) der *Huidevettersstraat*, betrok later het huis n° 37 der *Schoenmarkt*, alwaar hij na zijnen dood door zijn zoon Frans (II) opgevolgd werd. Deze laatste was tevens de uitgever van het *Journal des beaux-arts et de la littérature*, een halfweekblad in-4°, waarvan het eerste nummer den 15ⁿ Januari 1859 verscheen, alsook van eenige plans der stad en der provincie Antwerpen. Sedert 1873 wordt de zaak voortgezet onder de firma : **ZAZZARINI & Co, OPVOLGERS VAN F. TESSARO.**

THIEBAULT of THYBAULT, JOANNES. Boekdrukker en lettergieter. Woonplaats *op de Lombaerde veste, tegen der Marcgraven huys over, In de groenen M^{an}.* In 1525 bezorgde hij eene uitgave van van het werk :

Sanctum Jesu Christi Evangelium.... in italieke letter gedrukt, waarvan hij de uitvinder schijnt geweest te zijn. Op dit werk bevindt zich zijn merk n° 2, medegedeeld door R^r van Havre.

Volgens F. Verachter werd J. Thiebault in 1519 onder den naam van Tumulet of Trumelet in St-Lucasgilde aangenomen.

THIELEMAN(S), CROES. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1564.

THIEULLIER, HENDRIK I. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1691-1692, overleden in 1696. Hij woonde *op de Minderbroeders ruy, In de witte Hinne*. Zijne weduwe zette de drukkerij voort onder de firma :

THIEULLIER, WED. VAN HENDRIK. Boekdrukker. Woonplaats *op de Goddaert oft Minnebroedersruy, In de witte Hin*.

THIEULLIER, HENDRIK II., zoon van Hendrik I. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1697-98. Hij drukte reeds in 1701, tijdens de werkzaamheid zijner moeder, de weduwe van Hendrik (I), en woonde *in de Wolstraet, op den boeck van de lieve Vrouwe straet*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : **THIEULLIER WED. VAN HENDRIK** ; en later in vennootschap met A. P. Colpyn, onder de volgende firma :

THIEULLIER, WED. VAN HENDRIK EN ANDREAS-PAULUS COLPYN. (*op de groote Markt, In de Pauw*).

THYS, JOSEPH. Boekdrukker. Uitgever van den *Antwerpschen Almanak* (1842). Woonplaats *op de Vlas-merkt*.

TIELENS of THIELENS, TILENIUS, ANTONIUS. Boekverkooper, geboren te Brecht, aangenomen in Sint Lucasgilde in 1564. Wij vinden hem in 1567 woonachtig *in de Cammerstraet, In t'Molenyser*, en in 1581-88 in dezelfde straat *In den gulden Struys*.

TILIANUS, ADRIAEN. Boekdrukker of boekverkooper. Hij bezorgde in 1526 met J. Hillen van Hoogstraeten de eerste uitgaaf van het werk :

Rerum gestarum a Brabantiae Ducibus Historia per Adrianum Berlandum.

TONGHEREN, PEETER VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1591, ofschoon reeds werkzaam in 1581. Hij was gehuwd met Catharina Moerentorf (Moretus), den 5^a Juni 1580, en woonachtig in het huis genaamd *den gulden Arent*. In 1597 vinden wij zijne woonst als volgt opgegeven : *op de Cattelyne Veste, In den Arent—int Hoeffyser*.

TONGHEREN of TONGEREN, GUILLIAM (WILLEM) VAN, PIETERSZ. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1613. Woonachtig *In de Cammerstraet, In den gulden Griffioen* (1618). Hij bediende zich van verschillende drukkersmerken waarvan de heer R^r van Havre, in zijn meergemeld werk, er een viertal mededeeld.

TONGEREN, SUSANNA VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1627.

TONGEREN, KAREL VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1631-1632.

TOORGULUS, JOANNES. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1570.

TORCY, NICOLAES. Boekdrukker en boekverkooper. Werkzaam in 1550. In gemeld jaar verscheen bij hem het zeldzame werk :

Commentaire de l'illustre Seigneur Don Loys d'Avila et Cunigo, de la guerre d'Allemagne faite par Charles Cinquiesme en l'an 1546 en 1547, nouvellement traduit en françois par M. Vaulchier dict Francheconté. Imprimé à Anvers par Nicolas Torcy. Libraire juré de la coure de sa dict Majesté, 1550, kl. in-8°.

TOSSYN, GILLIAM (WILLEM). Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1677-78. Wij weten niet of hij als meester of als gezeldrukker werkzaam geweest is.

TOURNES, HERMAN DE. Boekverkooper, werkzaam in 1756. In gemeld jaar verscheen bij hem het werk :

Fénlon. Aventuras de Telemaca. En Amberes, a costa de los Hermanos de Tournes, 1756, 2 dl. in-8°.

TROGNESIUS of TROGNÆSIUS, TRO-
NESIUS, EMANUEL-PHILIPPUS. Boek-
drukker en boekverkooper, aangenomen
in St-Lucasgilde in 1564. Woonachtig
*op onser vrouwen Kerckhof, In 't gulden
Cruys.* Zie zijn merk bij R' van Havre,
Marques typographiques..., bl. 291.

TROGNESIUS of TROGNÆSIUS, TRO-
NESIUS, JOACHIM, zoon van Emanuel-
Phil. Boekverkooper, aangenomen in
St-Lucasgilde in 1589, overleden in
1624 en begraven in de Abdij van St-
Michiel te Antwerpen. In 1609 vinden
wij hem woonachtig *op onser liever
vrouwen Kerckhof, In 't gulden Cruys,*
ook *op 't klein Kerckhof en Melckmerdt.*

TROGNESIUS of TROGNÆSIUS, CÆSAR-
JOACH., zoon van Joachim. Boekver-
kooper, geboren in 1590, aangenomen
in St-Lucasgilde in 1624. In 1637 was
hij woonachtig *op onser lievervrouwen
Kerckhof, In 't gulden Cruys.*

TROGNESIUS, ALEXANDER. Boekverkooper,
aangenomen in St-Lucasgilde in 1627.

TROYEN of TUNGRIS, TONGRIS, GAS-
PARD. Boekdrukker en boekverkooper,
aangenomen in St-Lucasgilde in 1577.
Wij vinden hem in 1580-82 als drukker
gehuisvest *op die Catte-veste, In den Ten-
nen Pot.* Hij verliet Antwerpen vóór
het jaar 1596 om zich te Dordrecht
te vestigen, alwaar hij in gemeld jaar
reeds het volgende werk drukte :

Gbeestelycke Liedekens gemaect (ende oock sommige by een vergadert) tot stichtinge aller Christghelooovighen door M. Joris Wybo alias Sylvanus, voormaels Dienaer der ghereformeerder Ghemeynten Christi binnen Antwerpen ende daernaer tot Londen.... Tot Gorcum, voor Jasper Troyen woonende tot Dordrecht, In de Griffioen, an. 1596, kl. in-8°.

TUMELET of **TIMOLET**, **JAN**. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester printere » in 1519. Is hij niet dezelfde als J. Thibault ?

V

VAENBERGHEN, **HANS (JAN) VAN**. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1581.

VAILLANT, **WILLEM**. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1550. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

VALESIUS. Zie **PHALESIUS**.

VERBIST of **VERBIEST**, **PIETER, PIETERSZ.** Boekdrukker en plaatsnijder, geboren den 12ⁿ Januari 1607, aangenomen in St-Lucasgilde in 1642. Hij volgde zijn vader op in het huis *In America of de nieuwe Werelt, op de Lombaerde veste.*

VERBRAEKEN, **JAN-BAPT.** Boekverkooper. In de Liggeren van St-Lucasgilde wordt hij vermeld in de lijsten van doodschulden van 1676-77, bijgevolg moet hij op dit tijdstip overleden zijn. Het jaartal zijner aanneming als lid van gemelde Gilde hebben wij vruchteloos gezocht.

VERBRUGGEN, **ADRIAEN**. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1535.

VERDUSSEN, **HIERONIMUS I (de oude)**. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1535, overleden in 1635, echtgenoot van Maria Schyffs. Hij komt voor in de Liggeren van St-Lucasgilde als betalende gildebrouder, voor de eerste maal in eene rekening van 1585-1586, voor de tweede maal in 1588-1589. Wij vinden hem in 1591 woonachtig *op onser liever vrouwen Kerckhoff, aen de Noordtzyde, In de X (thien) Gheboden*, en in 1616 *In de Cammerstract, In den roode Leeu*. Ook zagen wij van hem een werk waarop het volgende adres voorkomt : *op de Schoemerck, In het voghel-huys*. Hij bediende zich van 7 verschillende merken, door R^r van Havre in zijn meer gemeld werk medegedeeld, waarvan wij er een laten volgen.

Nota der Liggeren : « Ieronimus Verdussen, boeckvercoopers knecht, wonende by Henrick Wouters, boeckvercooper, op 't Kerckhof In de Gulde Sonne, werd poorter van Antwerpen den 19 Augusti 1575 ». — Ieronimus Verdussen wordt vermeld tusschen de huerders der (kerk) Fabriek, in de rekening van O. L. Vrouwekerk van Kersmis 1579 tot 30 Juny 1580, alsook in degene van Kersmis 1585-87.

Drukkersmerk van Hieronimus Verdussen I.

VERDUSSEN, HIERONIMUS II, zoon van Hieronimus I, geboren den 5ⁿ April 1583, overleden in 1653, echtgenoot van E. Ewons. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde, als « meester boekverkooper » in 1635-36.

Nota der *Liggeren* : « Sepulture van Hieronymus Verdussen, boeckdrucker, overleden den 7 April 1653, en van Elisabeth Emons, syn huysvrouw, gestorven den 12 Juny 1639 ». — Beiden werden in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven. *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 365.

VERDUSSEN, GILLIAM (WILLEM). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1613. Hij bewoonde het huis zijns vaders Hieronimus I. op O. L. Vrouwe Kerckhof, In de X gheboeden, alwaar hij « met consent van den Hove » de *Extraordinarisse Posttydinghen* uitgaf. « Van dit blad » zegt K.-L. Torfs, « 't welk tweemaal per week verscheen, hebben wij drie exemplaren gezien : 1° een van 1637, op eene strook langwerpig in-4°, bevattende twee bladzijden of vier kolommen ; 2° een van 1638, het eerste in romeinsche, al de voorgaande in gothische letters zijnde ; 3° een van 1644, bij hetwelk wij deze bijzonderheid opmerkten, dat de drie laatste letters van het woord *extraordinarisse* in cursief stonden ».

Nota der *Liggeren* : « Guillelmus Verdussen, boekverkooper, op Onze Lieve Vrouwe Kerckhoff ». — J.-B. Van der Straelen : « Gilliam Verdussen wordt vermeld tusschen de huerlingen der Fabriek, in de rekening van O. L. Vrouwe kerk van Kersmis 1620-21 ». — Barbara Mols, huysvrouw van Guilliam Verdussen,

overleed den 28 January 1657. Zij werd in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven. *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen*, dl. 1, bl. 201.

VERDUSSEN, HIERONIMUS III. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1643-44, en Deken gekozen in 1657. Hij overleed den 4ⁿ Mei 1687. In (1658) gaf hij een werk in het licht met het volgende adres : *'t Antwerpen, by Hyeronimus Verdussen, Guilliams sone, in de Augustynstraet, teghen over St. Andries Kerck, inden Naem Jesu.*

VERDUSSEN, JAN-BAPT. I. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1655-56, zoon van Hieronimus en E. Ewons, geboren den 7ⁿ November 1625, overleden den 30ⁿ December 1689, echtgenoot van Sara Van Wesenbeeck. Hij woonde in 1676 *In di Cammerstraet, In de twee Oyevaers*, alwaar hij in vennootschap met zijnen broeder Hieronimus onder de volgende firma drukte :

VERDUSSEN, JOANNES-BAPT. EN IERONIMUS. Hij drukte later ook voor zijne eigene rekening. Na zijnen dood zette zijne weduwe met haren zoon de zaak voort onder de firma :

VERDUSSEN, WED. EN ZOON VAN JAN-BAPTIST. Zij overleed den 15ⁿ November 1718.

Nota der *Liggeren* : « Begraetplaets van Joannes-Baptista Verdussen, overleden den 30 december

1689, en van Sara van Wesenbeeck syn vrouw, gestorven den 15 november 1718 ». Beiden werden in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 141.

VERDUSSEN, HIERONIMUS IV. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1657-1658, zoon van Hieronimus en E. Emons, geboren den 17^a Mei 1620, echtgenoot van Cath. Tasse en van S. Aertssens, overleden den 4^a Mei 1687. Woonplaats *in de Cammerstraet, In de rooden Leeu*. Hij was de gewezen deelgenoot van Jan-Baptist I. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de volgende firma :

VERDUSSEN, WED. ENDE ERFG. VAN HIERONIMUS. Zij was in hetzelfde huis nog werkzaam in 1689.

VERDUSSEN, PETER. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1657-58.

Nota der *Liggeren* : « Begraefplaats van Petrus Verdussen, overleden den 19 february 1677 ».
— Hij werd in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 226.

VERDUSSEN, FRANCISCUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekverkooper » in 1660-61. Woonplaats *op den hoek van de Vleeminckstraet, In 't Heylig Graf*. Den 10^a Februari 1665, verkreeg hij het privilege om de plakkaarten der Munt te mogen drukken. De werken door F. Verdussen gedrukt, zijn zeer zeldzaam.

VERDUSSEN, HIERONIMUS V. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1683-84, zoon van Hieronimus en Cath. Tasse, geboren den 26^a Maart 1650, overleden in 1717, echtgenoot van M. C. Verhulst. Wij vinden hem in 1690 woonachtig *op d'oude Coremert, Inde Gulde Tes*, en in 1695-17.. *op de groote Merckt, In St. Augustinus*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

VERDUSSEN, WED. VAN HIERONIMUS. Woonplaats *op de groote Merckt, In St. Augustinus*.

VERDUSSEN, MARIE. Boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde in 1683-1684. Zij overleed in 1691.
Zie *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen*, dl. 1, bl. 226.

VERDUSSEN, CLARA. Boekverkoopster, aangenomen in St-Lucasgilde in 1690-1691, overleden in 1695.
Zie *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen*, dl. 1, bl. 226.

VERDUSSEN, HENRICUS, zoon van Hieronymus IV. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1691-92, geboren den 14^a Maart 1653, overleden den 3^a Februari 1721, echtgenoot van A. M. Blanckaert. Hij werkte in vennootschap met zijn broeder Cornelius onder de firma :

VERDUSSEN, HENRICUS EN CORNELIUS.
Woonplaats *In de Cammerstraet, In de gulden Leeu.*

VERDUSSEN, CORNELIUS I. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1692-1693, zoon van Hieron. en Cath. Tasse, broeder van Henricus. Hij werd geboren den 20ⁿ September 1661, huwde Isab. Gillis en overleed, zonder nakomelingen, in het jaar 1728.

VERDUSSEN, JAN-BAPTIST II. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1692-1693. Hij werd geboren den 16ⁿ November 1659 en overleed den 4ⁿ Juni 1759, in den ouderdom van 99 jaren en 7 maanden. Hij was reeds weduwnaar in 1724. Na den dood zijner moeder (1718) met wie hij in deelgenootschap werkzaam was, drukte hij voor zijne eigene rekening. Hij had voor uithangbord *In de twee Oyevaers*, en woonde waarschijnlijk *in de Cammerstraet*, in hetzelfde huis als Jan-Baptist I.

VERDUSSEN, HIERONIMUS VI. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1817-18. Woonplaats *op de Melck-Merckt, In de gulde Traelie*, alwaar hij in 1776 nog werkzaam was.

Nota der *Liggeren* : « (In) 1719. 23 januari, is by den hoere binnen-borgemeester toegestaen aen Jeronimus Verdussen, syne bruyt tot Breda te mogen beslaepen, sonder verlies van syne poorterye ». (Poortersboeken van Antwerpen.)

VERDUSSEN, MARTINUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1719-20. Wij vinden hem in 1723 woonachtig *inde Cammerstraet, In de Vette Hin*, in 1746 *op de oude Schoenmarkt, In 't Vogelhuys*, en later *op de groote Marckt, In St. Augustinus*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

VERDUSSEN, WED. VAN MARTINUS. Zij was nog werkzaam in 1777.

VERDUSSEN, CORNELIUS II. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1751-1752. Hij was de zoon van Henricus en A. M. Blanckaert, geboren in 1706, en overleden in 1748. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

VERDUSSEN, WED. EN ZOON VAN CORNELIUS. Na haren dood drukten hare drie kinderen onder den gezamentlijken naam van : VERDUSSEN, EEFGEN. VAN DE WED. CORNELIUS.

VERDUSSEN, HIERONIMUS-JOANNES. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1761. Woonplaats *op de Schoenmarkt, In het Vogelhuys*.

VERDUSSEN, HIERONIMUS-JACOBUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1761. Woonplaats *op de groote Marckt, In St. Augustinus*.

VERDUSSEN, JOANNES-PAULUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in

St-Lucasgilde in 1766-67. Opperdeken gekozen in 1779-80, zoon van Cornelius II, geboren in 1738, overleden zonder nakomelingen in 1803. Hij was schepene der stad Antwerpen ten jare 1790.

VERDUSSEN, HENDRIK-PIETER. Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Antwerpen den 14ⁿ Augustus 1778. Hij genoot zijn eerste onderricht bij de P. P. Augustijnen zijner geboortestad, van waar hij, na zijne humaniteiten geëindigd te hebben, naar de Hoogeschool van Leuven vertrok om zich op de wijsbegeerte en wetenschappen toe te leggen. Hij volgde er de lessen tot in 1797, het jaar der tijdelijke opschorsing der Alma mater. Bij zijne terugkomst in het ouderlijk huis, legde hij zich met vlijt op de boekdrukkunst toe.

Als blijkt uit deze lijst, behoorde hij tot een geslacht dat sedert 1590 tot 1830 toe, een onafgebroken reeks van boekdrukkers heeft opgeleverd, die gedurende bijna twee eeuwen een overgroot getal belangrijke werken in het licht gaven.

Toen H.-P. Verdussen eindelijk afzag van zijne drukkerij, begaf hij zich in den handel, maar de liefde voor de boeken bleef in hem steeds levendig. Dit bewijst zijne kostbare boekerij die na zijnen dood, in de maand Juni 1858, onder den hamer kwam.

VERHOEVEN, ABRAHAM, ABRAHAMSZ. Boekdrukker, geboren te Antwerpen in 1580, overleden vóór 1641 (?). Hij werd als

« meester cunstdrucker » in St-Lucasgilde aangenomen in 1604.

A. Verhoeven is de grondlegger der eerste courant welke in Europa verscheen. Zijn nieuwsblad droeg voor titel *Nieuwe Tydinghe*. In 1605 ontving hij van de Aartshertogen Albertus en Isabella het octrooi tot het uitgeven van het oorlogsnieuws tusschen onze souvereinen en de generale staten van Holland. Hij woonde op de *Lombaerde vest*, In de *gulde Sonne*, in het huis genaamd *De gulde Handt*.

Zie het belangrijke werk van A. Goovaerts: *Abraham Verhoeven d'Anvers, le premier gazetier de l'Europe*. Anvers, P. Kockx, 1880, in-16°.

VERHOEVEN, ISAAC. Als boekbinder in St-Lucasgilde aangenomen in 1629-30, overleden in 1636. Na zijnen dood moet zijne weduwe zich als boekdrukker gevestigd hebben op de *Lombaerde vest*, In de *gulde son*, ofschoon wij van hare werkzaamheid nergens iets vermeld vinden dan bij K.-L. Torfs (*Periodische drukpers*), aangaande het nummer van eene courant genaamd *Extraordinarisse Posttydinghe des Iaers 1637, ghedruct den 24 April t'Antwerpen by de weduwe van Isaac Verhoeven, op de Lombaerde vest in de gulde Son*, en waarvan hij zegt: « Het onderhavige nummer vonden wij in de verzameling van den wel eerwaarden heer Carton. Onzeker of het een buitengewoon nummer is van *Ordinarisse Posttydinghen*, dan wel of het blad in handen van eenen anderen drukker kwam », namelijk van Guillelmus Verdussen; zie aldaar.

VERHOEVEN, WILLEM (GUILLIAM). Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1666-67.

VERHULST, MARIA, WED. VAN P. COECK VAN AELST. Zij bezorgde in 1553 eene uitgave van het volgende werk :

De (vijf) boecken van Architecturen Sebastian Serlii in Nederlands overgesedt duer Peeter Coecke van Aelst. Gedruet inde vermaerde coopstadt van Antwerpen, ende nu eerst wt laten gaen duer Mayken Verhulst weduwe des selven Peeters voers. int jaer 1553, in-^o.

In gemeld jaar vinden wij haar woonachtig op de Lombaerde Vest, In de Schilt-padde.

VERHULST, TH. Boekdrukker of boekverkooper. Wij vinden hem niet vermeld in de Liggeren van St-Lucasgilde. In 1643 gaf hij een werkje uit aangaande het broederschap van het H. Kruis te Hoboken, getiteld :

Librito de la Confradia de la St-Cruz de Hoboque de la diocesis de Amberes, in-12°.

VERHULST, GODTGAF I, ARNOLDUSZ. Boekdrukker en boekverkooper. Hij komt in eene rekening der St-Lucasgilde van het jaar 1617. In 1626-41 vinden wij hem woonachtig in de Cammerstraet, Inden witten Hasewint, op den hoek der Zwaluwstraet, welk huis den 29^a October 1637 zijn eigendom werd. Hij overleed ten jare 1676.

VERHULST, JACOBUS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1651-52. Overleden in 1680-181.

VERHULST, MARTINUS I, zoon van Godtgaf I, geboren in 1622. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1646, Deken gekozen in 1674-75 en 1678-79. Woonplaats, in 1647, op d'oude Coremarckt, In St. Salvador, en in 1649 op dezelfde markt In de Gulde Tes. Van 1655-65 af was hij woonachtig op den hoek (van d'oude Coremarckt ?) van Meulegat, In de Gulde Croon.

VERHULST, GODTGAF II (den jonghere), zoon van Godtgaf I, geboren in 1632. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boeckvercooper » in 1654, Deken gekozen 1667-68, overleden in 1700. Woonplaats, in 1662, op de groote Marckt, In de gulden Bergh, en in 1668 op dezelfde markt In de gulden Ballans. Op een werk bij hem in 1693 verschenen vinden wij vermeld op de groote Mert, Inde Druckerije. Hij gebruikte het volgende drukkersmerk :

Nota der Liggaren : « Godtgaf Verhulst sterft 13 september 1700, Theodora des Marcs, syn huysvrouw, sterft 16 october 1669, Catharina Kerrix, syn tweede huysvrouw, sterft 1 october 1692, Adriana van Urseel, syn derde huysvrouw, sterft 20 januarius 1700 ». Allen werden in de kerk van St-Michielsabdij, te Antwerpen, begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. iv, bl. 19.

VERHULST, PHIL. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1657.

VERHULST, JOANNES-BAPT. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1667.

VERHULST, GILLIS (EGIDIUS). Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1673-74. Wij vinden hem in 1679 woonachtig in de *Cammerstræet*, *Inden Haesewint*, en in 1686 in de *Borse-stræet*, *In Sinte Jan*.

VERHULST, MARTINUS II. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1674-1675. Wij vinden hem woonachtig in 1683 in de *Cammerstræet*, *In de Croon*, en in 1723 in dezelfde straat *In de vette Hin*.

VERLINDEN, WOUTER. Boekverkooper. Hij moet in de eerste helft der xvi^e eeuw werkzaam geweest zijn, daar hij op 11 Juli 1534, voor de vierschaar gedagvaard werd, als luidt de volgende oproeping :

Men roept voirts, van sHeeren ende vander stadswegen, Wouteren Verlinden, boeckvercoopere, dat hy hem come verantwoirden.

op nu in Vrydage naest comende, vroech voer der noenen, voere mynen Heeren Schoutet, Burgermeesteren, Scepenen ende Rade van deser stadt, van dat izynen huysse bevonden zyn diverssche Luteriaensche boecken ende anderssins, suspect wesende van heresie.

Archievenblad van Antwerpen, dl. II, bl. 327.

VERMEERE, MARTEN. Zie NUTIUS.

VERMEULEN, ADRIAEN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1567.

VERMEY, CHRISTIAEN. Boekverkooper. Wij vinden hem in 1705-09 woonachtig in de *Korenbrugsteeg* (*Kronenburgsteeg* ?), *In de Vier Evangelisten*. In dit laatste jaar verscheen bij hem :

Meditatien tot de H. Communie, door Abraham van der Mat, canonik tot Uytrecht. t'Antwerpen, voor Christianus Vermey, in de Koorn-Brugsteeg, 1709, in-8°. Hij vertrok naar Leyden alwaar hij nog in 1724 werkzaam was.

VERSCHUEREN, ADRIAEN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1582, en in ditzelfde jaar overleden.

VERSCHUEREN, CORNELIUS. Boekdrukker en boekbinder. Hij komt voor in eene rekening van St-Lucasgilde van 1616-1617 als « meester boekbinder » en woonde in 1605 in de *Cammerstræet*, *over de Kerckhofstræets*, *In den rooden Leeu*, en in 1614-20 in dezelfde straat in het huis *De Raep*.

VERSCHUEREN, MARTINUS, CORNELIUSZ. Boekverkooper en boekbinder, werkzaam in de eerste helft der xvii^e eeuw. Zoon van den voorgaande, overleden den 24^a Mei 1632.

VERVLIET, DANIEL. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1564. In 1565 was hij woonachtig op de *Lombaerde veste, Inden Wolsack*. Onze stad verlaten hebbende uit oorzaak van den « troubelen tydt » keerde hij in 1585 terug en vestigde zich in de *Cammerstraet, In de Schilt van Artoys*. Hij drukte in 1599 in vennootschap met Henricus Swingely. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : VERVLIET, WED. VAN DANIEL. Zij overleed ten jare 1625.

VERWILT, MICHEL. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1672-73, overleden in 1719-20.

(VER)WITHAGEN, HANS (JOANNES). Boekdrukker, in 1543 aangenomen in Sint-Lucasgilde als meester drukker, onder den naam van Hans Withagen.

Wij kennen geene werken van dezen drukker.

VERWITHAGEN of VERWITHAGHEN, WITHAGEN, WITTHAGIUS, WITTHAGE, JOANNES. Boekdrukker « zijner Coninck. Majesteyt », aangenomen in St-Lucasgilde in 1556. Van in dit tijdstip tot in 1561 vinden wij hem woonachtig *In di Cammerstraete, In den witten Valck*, en in 1565 in de *Valckstrate*,

In het Meulenyser. In 1567 vinden wij hem terug *In di Cammerstraet*. Zijne weduwe Elisabeth Roelants, dochter van Jan Roelants, zette de zaak voort onder de firma :

VERWITHAGHEN, WED. VAN JOANNES. Zij was nog werkzaam in 1592.

VIBERT, PÆTER. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam in 1568. In gemeld jaar verscheen bij hem het volgende werk :

Dialogues de feu Jacques Tabureau Gentil-homme du Mans, non moins profitables que factieux. En Anvers, par Pierre Vibert, 1568, in-16°.

VICINO, ANTONIO. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1708. Wij kunnen niet met zekerheid vermelden of hij als meester- of als gezeldrukker werkzaam geweest is.

VILLE, PHILIPPE. Boekdrukker, werkzaam in de eerste helft der xix^e eeuw. Woonplaats op de *oude Koorde (Koren) Merkt*, n° 2836 (wijknummer).

VILLEVAL. Boekverkooper, werkzaam in de eerste helft der xix^e eeuw.

VINCK, ADRIAEN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1682.

VINCK, FR.-IGN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1768. Opperdeken gekozen in 1783-84. Woonplaats in het *Klapdorp, In de vyf Ringen*.

VINCK, JOANNES-NORBERTUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1789.

VINCK, GEBROEDERS & Co. Boekdruckers en boekverkoopers (1836-). Woonplaats *Kalkbrug*.

VISSENAKEN, WILLEM VAN. Boekdrukker. Hij was werkzaam in de eerste helft der xvi^e eeuw en woonde *buyten die Camerpoorte, In den gulden Eenboren*, vroeger bewoond door W. Vorsterman en door Chr. Plantijn. Hij drukte het volgende zeldzame werk :

Dit is een schoon boeckke / ende is gheheeten. Qui sequitur me. Ende noch dry andere boeckkens nu nieuwe gheprent ende neerstelick gecorrigeert. By Willem van Vissenaken / in den gulden Eenboren. (In fine.) Gheprent Tantwerpen buyten die Camerpoorte / by my Willem van Vissenaken, Inden gulden Eenboren, in-8°.

Men kent van dezen meester-drukker slechts een klein getal werken.

VOLDERS, MARIA. Boekdrukker. Zij komt voor tusschen de vrijmeesters der St-Lucasgilde, aangenomen in 1688-89. Wij kennen geen enkel werk door haar in het licht gegeven.

VOORVECHTER, CLAES, Boekdrukker. Hij drukte het volgende werk :

Tragoedie van den bloedigen Haag, ofte broeder-moort van Jan en Cornelius De Wit door N. V. M. T'Hantwerpen, gedrukt by Claes Voorvechter, in 't witte Hooft, z. j., in-8°.

Hebben wij hier met een duiknaam, ofwel met een waren familienaam te doen (?).

VORSTERMAN, WILLEM. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1512. Deken gekozen in 1527. Hij overleed in 1543 en werd begraven in de St-Michiels-abdij. Wij vinden hem woonachtig van 1518 tot aan zijnen dood *buyten die Cammerpoorte, In den gulden Eenboren*. Hij drukte ook in vennootschap met Michiel van Hooghstraeten.

W. Vorsterman leverde een groot getal prachtige drukwerken ; ook wordt hij voor een der bijzonderste drukkers van zijnen tijd gehouden. Hij bediende zich van het hiernevenstaande drukkersmerk :

VOSENHOLE, HANS DEN DRUCKER, gezegd VAN VOSENHOLE. Boekdrukker. Den 16ⁿ October 1568, werd er eene proclamatie tegen hem uitgevaardigd met eene premie van 100 gulden :

« *tegen drucker Hans, vuerende den bynaem van Vossenholen* », die hem vervoordert heeft « *te drucken diverse quade, seditieuse, opruerige boecken, liedekens, refereynen ende diergelycke* » — « *tot quade stichtinge van de gemeynte* ».

Hij werd bij verstek veroordeeld en « *gebannen vuyten stadt, vryheyt ende Marcgraefschap van Antwerpen ten eeuwighen daeghe, op syn hooft ;* »

Zijne echtgenootte werd te Brussel gevangen genomen, en volgens eene rekening van den markgraaf van Antwerpen, te Brussel verbrand :

« betaelt aen dry gesworen colfdragers van dat zy tot Bruessele duer bevel ende ordonnantie van zynder Excellentie, geuert hebben *Lyntken van Lynxdonck*,

Drukkersmerk van Willem Vorsterman.

huysvrouwe van Hans van Vossenhole... »
(*Archievenblad van Antwerpen*, dl. XII,
bl. 317, 404 en 411.)

Wij zochten vruchteloos naar eenig werk
van zijnen naam voorzien.

VRIENT of VRINTIUS, JOAN.-BAPT. Boek-
verkooper. Werkzaam op het einde der
xvi^e en in het begin der xvii^e eeuw.
Woonplaats *op de Lombaerde Veste, In*
de Schilt van Spagnien.

VRIESE, ANDREAS DE. Boekdrukker of
boekverkooper, werkzaam in 1668.

W

WAESBERGHE of WAESBERGE, JAN
(HANS) VAN, LIEVENSZ. Boekdrukker en
boekverkooper, geboren te Breyvelde,
bij Aelst, omstreeks 1528, overleden
te Rotterdam den 9ⁿ April 1590, al-
waar hij in het hooge koor der groote
kerk (gereformeerden godsdienst) be-
graven werd. Wij vinden hem in 1558
te Antwerpen woonachtig *op onser liever*
Vrouwen Kerckhof, In den Schilt van
Vlaenderen op de Lijnwaedmarckt en in
1580-89 *in de Cammerstraet*, in het huis
genaamd *De Rooden Borg*, alwaar hij
echter zijn vroeger uithangbord *In de*
Schilt van Vlaenderen gebruikte. Hij
verkreeg het poortrecht in 1555 en
werd als « meester boeckvercooper » in
St-Lucasgilde aangenomen in 1557.

Jan van Waesberghe was ook een derge-
nen die de strengheid moesten onder-

vinden, waarmede Philips II te werk
ging, om de overtreders zijner maat-
regels tegen drukkers en verspreiders
van gereformeerde of Luthersche boe-
ken, te tuchtigen.

Beschuldigd van verboden boeken gedrukt
en verkocht te hebben, de predikatiën
der sectarissen te hebben bijgewoond,
werd hij den 29ⁿ Maart 1568 gedag-
vaard om voor den Schout te verschij-
nen, en ofschoon hij zijne onschuld
bewijzen kon en zeven getuigen zijne
verkleefdheid aan den Roomschen gods-
dienst bekrachtigden, werd hij ondanks
dit alles op eenen vroegen morgend
der maand Januari 1569, uit zijne
woning gehaald, in de gevangenis het
Steen opgesloten en in boeien geslagen.
Gedurende zijne opsluiting door eene
zware ziekte aangetast, waaraan reeds
velen zijner lotgenooten bezweken
waren, besloot zijne echtgenootte Elisa-
beth Roelants, den 20ⁿ April 1570 —
hij zat reeds meer dan een jaar ge-
vangen — een rekest in te dienen aan
het Hof van Brussel, waarin zij de
zware ziekte haars echtgenoots, den
ongelukkigen dood haars vaders, die
insgelijks tijdens zijne gevangenschap
op het Steen bezweek, alsmede haren
eigen neteligen toestand te kennen gaf.
Ingevolge dit rekest werd Jan Van
Waesberghe onder borgtocht in vrij-
heid gesteld. Na dit tijdstip vinden wij
niets meer aangaande den verderen loop
van zijn proces vermeld. Hij verliet
Antwerpen, na zijnen eigendom ver-
kocht te hebben, zeer waarschijnlijk in
1589, om zich te Rotterdam te gaan

vestigen, alwaar hij zooals hooger vermeld, in 1590 overleed, den hervormden godsdienst toegedaan.

Zie Dr Ledeboer, *Het geslacht van Waesberghe* en het *Archievenblad van Antwerpen*, dl. XII, bl. 429-451.

WAESBERGHEN, JAN VAN, JANSZ. Boekdrukker en boekverkooper, geboren te Antwerpen in 1556, overleden te Rotterdam den 25^a Mei 1626. Hij werd als «meester boeckvercooper» in St-Lucasgilde aangenomen in 1577 en woonde in 1589 in de *Cammerstraet*, In den *waeckenden Haen*, ook nog wel de *Schilt van Vlaenderen* genaamd.

WANDELLIN, HENDRIK. Boekdrukker, werkzaam in 1567. Hij is de drukker van het zeldzame werk :

L'Introduction ou traité de la conformité des merveilles anciennes avec les modernes, ou traité préparatif a l'Apologie pour Hérodote... par Henri Estienne. En Anvers par Henrich Wandellin.

De drukken van dezen meester zijn zeer zeldzaam.

WEES, JACOBUS DE. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1648-49.

Wij kennen geene werken van dezen drukker.

WEDUWE of WEVE. Zie **AMCXT, M.**

WELBERGHEN of WILBERGEN, H.-W. Boekdrukker, werkzaam in de eerste

helft der xvii^e eeuw. Wij kennen van hem het volgende werkje :

Het Klein Cabinetken der Catholyken vol schoone gebeden. T'Antwerpen by H. W. van Welbergen, z. j., in-32°.

WEVER, GEBROEDERS DE. Boekdrukkers, werkzaam in het begin der xix^e eeuw. Woonplaats *op de Pottenmarkt (bij de Minderbroedersruis)*.

WIELEN, J. H. VAN DER. Boekdrukker, opvolger der Wed. Saeyens (den 10ⁿ November 1858). Hij woonde aanvankelijk in ditzelfde huis op de *Oude Beurs, n° 46*, tot in het jaar 1864, toen hij na de drukkerij der Wed. J. S. Schoeseters te hebben overgenomen, zich met ter woonst vestigde op de *Melkmarkt, n° 4*. Bij het overnemen van het drukkersmateriëel dezer laatste weduwe, werd hem dan ook het recht toegekend den druk en uitgave te bezorgen van den administratieven Almanak, genaamd *Geriefelijke Nieuwjaarsgift*, dewelke heden zijn 130^e jaar bereikt heeft ; hij is tevens de drukker-uitgever van eenige kleine werkjes. Woonplaats *Koeipoortstraat, n° 30*.

WIEMER (CAPITEYN). Boekverkooper. Woonplaats *in de Rechte Cammerstrate*. Werkzaam in de xvi^e eeuw.

WILLEMSSENS, JOANNES-BAPT. Boekverkooper en boekbinder, aangenomen in St-Lucasgilde in 1685-86, overleden in 1715.

WILLEMSSENS, JORIS. Boekverkooper en boekbinder, aangenomen in St-Lucasgilde als « meester boekbinder » in 1655-1656, overleden in 1672-73. In 1666 verscheen bij hem het volgende werk: *Pharmacia Antverpiensis Galeno-Chimica..* Antverpiæ, apud Georgium Willemssens, 1666, in-4°. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma :

WILLEMSSENS, WED. VAN JORIS. Zij was nog werkzaam in 1703 en woonde op dit tijdstip in het (*Kip*) *Kiddorp, over den Jesuiten Toren, In St. Ignatius*. Op een ander werk vinden wij vermeld, *achter den Jesuiten Toren, ook by den Jesuiten Toren, in St. Ignatius*.

WILLEMSSENS, JORIS II, zoon van Joris I. Hij komt slechts als « leerjongen bij zijnen vader » voor in eene rekening der St-Lucasgilde van 1672-73. Wij kunnen niet met zekerheid vermelden of hij later voor zijne eigene rekening drukte.

WILLEMSSEN(S), PEETER-FRANS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1688-89.

WILLEMSSENS, JAN-PEETER. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1724-25. Woonplaats in het (*Klapdorp*) *Claddorp, In de vyf Ringen*.

WILLEMSSENS of WILLEMSSENS, JOANNES-PEETER. Boekverkooper, waarschijnlijk de zoon van den voorgaande. Hij werd aangenomen in St-Lucasgilde in 1766.

WILLEMS, JAN-FRANS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in Sint-Lucasgilde in 1767.

WITHAEGHEN, J. Zie VERWITHAEGEN.

WOLSCHATEN of WOLSSCHATEN, WOLSCHAETEN, GEERAERD I VAN, MARTINUSZ. Boekdrukker, geboren in 1563; als « meester drukker en lettergieter » in St-Lucasgilde aangenomen in 1596-97. Deken gekozen in 1624-25. Hij woonde *naest het Clooster van St. Michiels, In den A. B.*

Nota der *Liggeren* : « Geeraerd van Wolschaten, de oude, overleed den 26 oktober 1634; Elisabeth Everwyns, zyne huisvrouw, was hem ten grave voorgegaen, den 28 january 1627 ». Beide werden in St-Andrieskerk te Antwerpen begraven.

WOLSCHATEN of WOLSCHAETEN, GEERAERD II VAN (den jonghen), zoon van Geeraerd I. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1603, overleden den 28^a December 1660, en begraven in Sint-Michiels-abdij. Hij werd als « meester boeckvercooper » in St-Lucasgilde aangenomen in 1625 en bewoonde het huis zijns vaders *in de Cloosterstraet, In den A. B. naest d'Abdye van St. Michiel*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : WOLSCHATEN, WED. EN ERFGEN. VAN GEERAERDT VAN.

WOLSCHATEN of WOLSSCHATEN, WOLSCHAETEN, GEERAERD III VAN. Boekdrukker en boekverkooper; als « meester boeckvercooper » in St-Lucasgilde aangenomen in 1655-56. Woon-

plaats (*In de Cloosterstræct*) *naest d'Abdy van S. Michiels, In den A. B.*

Nota der *Liggeren* : « Geeraerd van Wolschaten werd den 28 october 1658, aengenomen als lid van de Sodaliteit der bejaerde jongmans ». Zie Archieven van gemelde Sodaliteit.

WOLSCHATEN of WOLSCHAETEN, PRETER VAN. Boekverkooper en lettergieter ; onder deze benaming in Sint-Lucasgilde aangenomen in 1659-60. Overleden in 1689.

WOLSCHATEN of WOLSCHAETEN, BALTHAZARD VAN. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1688-89, overleden in 1700.

Nota der *Liggeren* : « Balthazar van Wolschaeten werd den 17 october 1683, aengenomen als lid, in 1690, en den 8 september 1692, consultor, den 8 september 1694, onder-sekretaris, den 8 september 1695, sekretaris, en, den 8 september 1696, assistent van den prefekt der Sodaliteit van de bejaerde jongmans gekozen ». Zie Archieven van gemelde Sodaliteit.

WOLSCHATEN, MELCHIOR VAN. Boekdrukker, boekverkooper en plaatsnijder, als zoodanig aangenomen in St-Lucasgilde in 1693.

WOONS, CORNELIUS, JANSZ. Boekdrukker en boekverkooper, geboren in 1621, overleden in 1673. Hij werd in Sint-Lucasgilde aangenomen in 1643. Woonplaats *op de Melck-mert, In de gulde Sterre.*

Nota der *Liggeren* : « Cornelis Woons, werd in october 1644 Consultor gekozen van de Sodaliteit der bejaerde jongmans, en, den 6 mei

1655, consultor van de Sodaliteit der getrouwen ». Archieven van gemelde Sodaliteit.

« Hier rusten in den Heere Cornelius Woons, stierf 7 augu 1673, syne drye huysvrouwen, Anna Aertsen, stierf 26 augu 1655, Catharina Van der Mersen, stierf 4 augu 1664, Maria-Magdalena de Lavalle, stierf 22 december 1687 ». Allen werden in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 52 en 53.

WOONS, JACOBUS. Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1708-09. Hij was reeds werkzaam in 1673 en woonde *op den hoeck der Wyngaert-Brugghe, Inde Wyngaertpoort*. Zijne weduwe zette de zaak voort onder de firma : WOONS, WED. VAN JACOB. Zij was in hetzelfde huis nog werkzaam in 1721.

WOONS, GUILLIELMUS (WILLEM). Boekdrukker en boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1755.

WOUTERS, HENDRIK. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1571. Wij vinden hem in 1573 woonachtig *op onser liever Vrouwen Kerckhof, In de gulde Sonne*, ook *In de naem Jesus, by de Kercke*; later (1579...) *In de Brouwerstræct (Cammerstræct) In de gulde Sonne*. Hij was nog werkzaam in 1591.

WOUWER of WOUWERE, NICOLAES VAN DEN. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1561, woonachtig *op die Lombaerdeveste, teghen die gulden hant*

over, alwaar hij in 1566 het volgende werk drukte :

Souter liedekens van W. van Zuylen van Nyevelt (met muziek). Gheprent Thantwerpen / op die Lombaerdeveste / teghen die gulden hant over / by my Claes van den Wouwere, 1566.

WEYDEN, WILLEM VAN DER. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1655-56.

Nota der *Liggeren* : « Sepulture van Guilielmus van der Weyden, sterfde den 3 juli 1696, ende Maria Palmen, syne huysvrouwe, den 1 november 1703 ». Beiden werden in de Cathedrale kerk te Antwerpen begraven.

Zie *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, dl. 1, bl. 390.

WYDENERE, FREDERIK, FREDERIKSZ. Boekdrukker, als « meester printer » in St-Lucasgilde aangenomen in 1502. In 1509 komt hij nogmaals voor in de *Liggeren* van gemelde gilde als « meester printer ».

Wij kennen geene werken van dezen drukker. Hij moet waarschijnlijk gewoond hebben *naast of in den Grooten Mortier, op de groote Markt*.

WYNGAERT, LEONARDUS VAN DEN. Boekdrukker of boekverkooper, werkzaam op het einde der xviii^e en in het begin der xix^e eeuw.

WIJNRIJCK, JAN, ook WIJNRIJCX, WIJNDRICX, JAN. Boekdrukker, woonachtig in de *Camerstrate, In de gulde Fonteyne*. Het volgende werk kwam bij hem omstreeks 1555 van de pers :

Die wterste woorden dye van (sic) Jan onlancks Hertoge van Northumberland / ghesproken heeft op dat schavot / ten tijde van sijnder executie de 22 Augusti 1553. In fine : Gheprent Thantwerpe inde *Camerstrate, inde gulde Fonteyne* bi Jan Wijnrijck, z. j., in-8°.

De drukken van dezen meester zijn zeer zeldzaam.

WYNS, GREGORIUS. Boekdrukker, aangenomen in St-Lucasgilde in 1601. Wij kennen geene werken van dezen drukker.

ZEGERS, FRANS. Boekverkooper, aangenomen in St-Lucasgilde in 1647.

BIJVOEGSEL

FORST, OTTO. Boekhandelaar-uitgever.

Van Duitschen oorsprong; hij kwam zich te Antwerpen vestigen, alwaar hij den 1ⁿ November 1879, in de *Hespenstraat*, n° 12, eenen boekhandel oprichtte. In den loop van het jaar 1890 bracht hij zijne zaak over, ten einde dezelve te vergrooten, naar de *Meirplaats*, n° 69.

O. Forst stichtte ook bij zijnen boekhandel eene Leesbibliotheek, alwaar de werken van den dag aan geringen abonnementsprijs te bekomen zijn.

HERT, FR. DE. Boekdrukker en boekverkooper, werkzaam in het begin der XIXe eeuw. Woonplaats *Lange Meestraet*.

LEGROS & MARCHAND, ook wel MARCHAND & LEGROS. Boekhandelaars-uitgevers; onder deze laatste firma gaven zij in 1870 de volgende werkjes uit:

Psalmen, zangen en oratorios, door E. Hiel, 1870, in-8°.

De Liefde in het leven, door E. Hiel, 1870, in-8°.

Na dit tijdstip bleef L. Legros alleen werkzaam en was aanvankelijk woonachtig (1870-75) op de *Kathelijnevest*, van 1875-81 op de *Meirplaats*, n° 45,

en van 1882 tot heden op de *Oude Beurs*, n° 35. Sedert 1 Februari 1891 is hij werkzaam onder de firma LEGROS & Co.

NAHON, G.-L. Zie VORSTERMAN VAN OYEN.

OBERTS, KAREL. Boekverkooper. Werkzaam in de eerste helft der XIXe eeuw. Woonplaats *Steenbouwersvest*. Hij is ook de uitgever van eenige kleine werkjes waaronder:

Een Winteravond in de Kempen, door E.-E. Stroobant, 1844.

Godsdienstige Gedichten, door C.-J. Van den Nest, 1843.

Het Musen-Album, 1843-45.

en meer andere.

PRATANUS, PETRUS. Boekdrukker, werkzaam in het begin der XVIIIe eeuw. In 1702 moet hij voor rekening van P. Van der Meersche het volgende werk gedrukt hebben:

Martelaers-Boeck ofte *Historie der Nederlandsche Martelaren*.... door P. Opmeer, Amsterdammer. Tot Antwerpen, voor Pieter vander Meersche, 1702, in-8°.

De twee titelbladen dragen voor onderschrift: Tot Antwerpen, bij Petrus Pratanus, 1700.

ROEDER & Co, Jos. Boekdruckers en uitgevers. Deze firma werd gesticht in Augustus 1841 en dreef aanvankelijk handel in papier, schrijfboeken en bureelgerief, later richtte zij een steenen boekdrukkerij in. In den beginne waren de werkhuizen in de *Koepoortstraat* gevestigd, daarna in de *Kloosterstraat*; sedert 1853 tot op heden in de *St-Andriesstraat*, n° 8. Sedert 1 Januari 1890 zijn zij gelast met het drukwerk voor het gemeente bestuur.

Jos. Roeder & Co zijn de uitgevers van den *Petit Almanach commercial de poche*, hetwelk thans zijn 32^e jaar bereikt heeft. Zij bedienen zich van het volgende merk :

SEPP, M.-E. Zie VORSTERMAN VAN OYEN.

SUSATO-THIELMAN. Muziekdrukker en uitgever. Wij vinden hem gedurende de jaren 1544-61, werkzaam in de *Twaelfmaendenstraat*, by de Borse.

Zie A. Govaerts : *Typographie musicale dans les Pays-Bas*, bl. 17-32.

SUSATO, JACOBUS, zoon van den voorgaande. Muziekdrukker. Hij volgde zijn vader op in 1561 en overleed reeds in 1564. Woonplaats *aen de nieuwe Waeg*, *In den Cromhorn*. Hij werd in O. L. V. kerk begraven.

Zie A. Govaerts : *Typographie musicale dans les Pays-Pays*, bl. 44-45.

THEUNIS, JOSEPH-FREDERIK. Boekdrukker-uitgever. Hij stichtte zijne zaak in 1882 en woonde aanvankelijk in de *Vinkenstraat*, n° 23, en sedert 1 December 1882 tot op heden in de *Lombaardestraat*, n° 28. Hij is de drukker-uitgever van : *La Jurisprudence du port d'Anvers*, van de tijdschriften *Revue Artistique*, *Revue Vélocipédique*, *La Chronique des Beaux-Arts*, en van de weekbladen *Le Palais de l'Industrie*, en sedert 1885 van het gekend tooneelblad *Le Méphisto*.

Hij is ook gedurende de jaren 1885-90 met het drukwerk voor het gemeentebestuur gelast geweest.

VORSTERMAN VAN OYEN, C.-J. Boekverkooper, stichtte zijne zaak in 1875 en werd na zijnen dood opgevolgd door den heer M.-E. Sepp; deze laatste werd weldra opgevolgd door den heer G.-L. Nahon. Woonplaats *Sint-Jacobsmarkt*, n° 78.

LIJST DER UITHANGBORDEN

DIE IN DIT WERK VOORKOMEN

AANMERKING

Het gebeurt niet zelden dat werken der xv^e, xvi^e en xvii^e eeuw, hetzij door slechte bewaring of anderszins, ten deele van hunnen titel of beschrijvingsblad ontbloot zijn. Soms gebeurt het ook wel dat den boekenliefhebbers werken in handen komen, die slechts ten deele een kenteeken of naam eens uithangbords dragen.

Bij deze gevallen zal onze lijst den navorscher weldra op den rechten weg brengen.

Zoo vermelden wij hier een drietal gevallen — een werk waarop nog leesbaar voorkomt — of niets anders gedrukt staat dan :

1° Gedrukt by Peter in den Oeyvaer.

2°’t Antwerpen int Missael, 1566.

3^oinden Rooden Borgh thantwerpen.

Vindt nu de boekenkenner niet rechtstreeks door aanduiding van het jaartal (zie n^r 2) de naam des drukkers, daar er in hetzelfde huis meer boekdrukkers kunnen gewoond hebben ; hij zal dan toch bij middel van deze lijst erkennen wie er aldaar op zeker tijdstip werkzaam was en door vergelijking van andere werken, in ditzelfde werkhuis gedrukt, het boek met zijn onvolledige beschrijving of titelblad kunnen erkennen en het zijne waarde teruggeven.

LIJST DER UITHANGBORDEN

DIE IN DIT WERK VOORKOMEN

- A. B., In den, *naest het Clooster van St. Michiel, In de Cloosterstraet.*
WOLCHATEN, G. I Van . 1596-1625..
» » II Van . 1625-1660
» » II Wed.
ende erfgen. Van. 1660..
WOLCHATEN, G. III Van . . . 1660..
- ACKERMAN, In den. *Oude Korenmarckt.*
GAESBEECK, F. I Van . . . 1680-1714
» J. Van 1714-1730
Zie G., bl. 34.
- AMERICA, In, of de nieuwe Werelt, *op de Lombaerde vest.*
VERBIST, Pieter 1642..
- AMSTERDAM, In, *op d'yseren Waghe.*
ROYE, Math. Van. 1566-1573
- APPEL, In den gouden.
SPEELMAN, Ger. 1555..
- ARENT, In den, *op de Cattelyne Veste, ook wel Cattevest genaamd.*
TONGHEREN, P. Van (*In den Arent. int Hoeffijzer*). 1597..
- ARENT, In den swerten, *in de Cammerstraet.*
LOE, Jan Van der (*In den Arent teghen Scarabæum*). . . 1549-1570..
LOE, Wed. van J. Van der . . 1570..
» G.-H. Van der . . . 1573-1575..
- ARENT, In den swarten, *op of over de Blauwhandsche Ruy.*
CARSTIAENSSENS, J.-B. 1773..
AANM. — Naar een huis de *Blauw Hant* genaamd, vroeger Blauwhandscheruy, thans Verwersrui geheeten. Zie ook C., bl. 34.
- ARENT, In den gulden, *in de Cammerstraet.*
BEELAERT, Gasp., Jansz. . . . 1610..
» Joan. I. 1564-1595
BINNAERT, Mart. 1644-1648
Zie B., aanm.
TONGHEREN, P. Van. 1580..
- AUGUSTINUS, In St., *op de groote Merckt.*
VERDUSSEN, Hier. 1695-1717
» Wed. van Hier. . . 1717..
» Mart. 1750..
» H. J. 1761..
Zie ook *In de Vette Hin* en *In het Voghel-buys*.
GRAET, Aug. 1690
Zie G., bl. 41.
- BALLANS, In de gulde, *op de groote Marckt.*
VERHULST, G. II. 1668..
Zie ook *In de Druckerij* en *In den gulden Bergh*.
- BEERCKENSGANCK. *Lombaerde vest.*
CHRISTOFFEL, Wed. . . . 1536-1546..
Zie C., bl. 17 en R., bl. 85.

- BERG-CALVARI, In de nieuwe, *bezyden het Stadthuys.*
 BLOEMEN, Geer. Van 1720..
- BERGH, In den gulden, *op de groote Marckt.*
 VERHULST, G. II 1602..
 Zie ook *In de gulde Ballans.*
- BERCH VAN OLIVETEN, In den, *in de Berchstrate.*
 RIDDER, Mart. De. 1544-54..
- BERGH VAN KALVARIEN, In de oude, *in de Kalverstraat, by de Capel.*
 STICHTER, Joannes 1683..
 AANM. — Er was ook eene Wed. C. Stichter vóór 1611 alhier werkzaam. Wij hebben echter nergens hare woonst vermeld gevonden.
- BOECK-DRUCKERYE, In de. *Eyer-merkt.*
 CRABBENS, J.-F. 1671..
- BORGH, In den rooden, *naest de Cammerpoort.*
 BATMAN, J. 1545-1567
 BERGH, W. Van den (Montanus) 1538-1542..
 GOIN, A. (Des) 1539..
 Zie G., bl. 40.
 AANM. — Deze poort bevond zich nabij de Steenhouwersvest en werd in 1518 afgebroken.
- BORG, In den rooden, *in de Cammerstraat.*
 WAESBERGHE, J. Van 1580-1589
- BORZE, by de nieuwe. *Israëlietstraat.*
 BERBIE, Ger. 1754-1789
 HUYSENS, J. I. 1630-1652
 » J. II. 1660..
 » Wed. van J. II . . . 1715..
 JACOBS, J. 1661-1681..
- BROEDERS, bi onser Vrouwen. *Huydevettersstraat.*
 DORPE, R. Van den. . . . 1497-1500
 » Wed. v. R. Van den. . 1500..
- BRUYNENBAERT, In den. *Cammerstraat.*
 GYMNICUS, J. 1546..
 AANM. — Ook *Brouwerstraat* genaamd. Zie Kiliaen.
- BYBEL, In den. *Deverichstraat (Everdystraat).*
 BRABER, Vrouw Hans De 1580
- BYBEL, In den. *Lombaerdevest.*
 CORT, Pieter De 1764..
 » J.-P. De 1772..
 » J.-P. & Zoon De. . . . 1802..
 MESENS, J. I. 1625..
 » Wed. van J. I 1668..
 » J. II. 1625-1665
 » J. III. 1675-1705
 ROBYNS, J.-P. 1706..
- BYBEL, In den gulden. *Huydevettersstraat.*
 BRABER, Vrouw Hans De . . . } 1584..
 BRAECKVELT, Wed. Hans . . . }
 » Paulus Van . 1584-1585
 Zie B. bl. 13.
- BYBEL, In den gulden, *op onser Vrouwen Kerckhof (onder den cleynen Torren).*
 MESENS, P. 1562-1579
 » Mat., Peetersz. . . . 1582..
- CARRE, In de. *Cammerstraat.*
 FAES, D. 1627-1654
- CATTE, In de. *Catelyne-vest.*
 JODE, G. De 1584..
 AANM. — Onder het fransk bewind verkeerdelyk vertaalt door *Rempart des Chats.*
- CHRISTOFFEL, In St. *Cladorp (Klapdorp).*
 BODT, Jacob De. 1670-1882
- CROMHORN, In den, *aen de nieuwe Waeg.*
 SUSATO, J. 1561-1564
- CROON, In de. *Cammerstraat.*
 VERHULST, M. II. 1683..

- CROON, In de gulde, *op de groote Mert.*
 VERHULST, M. I. 1693..
 Zie V., bl. 108.
- CRUYS, In 't gulden, *op O. L. Kerckhof.*
 KEERBERGHE, P. Van . . . 1563-1569..
 » W^e v. P. Van 1569-1572..
 HENDRICSEN, H. 1585..
 TROGNEZIUS, Em.-Ph. 1564..
 » Joachim. . . . 1609-1624
 AANM. — Deze voegde ook soms wel het volgende
 bij zijn adres : *op 't Kleyn Kerckhof en Melck-*
merdt.
 TROGNEZIUS, Cæsar-Joach. . . . 1637..
- CHRYSMAN, In den, *in de St-Jansstraet*
(by tshuttersput).
 AELENS, Hendrik 1570..
 AANM. — Het *tshuttersput* was een bornput,
 gelegen in het midden van het Vleminckxveld.
- CUYP, In de blauw. *Groote Merkt.*
 JANSSENS, P.-J. 1808-1810
- DRUCKERIJE, In de, *op de groote Mert.*
 VERHULST, G. II 1693..
 Zie V., bl. 108.
- EEMSKINDEREN, In de vier, *op de Mert.*
(Zie ook Heemskinderen.)
 PARYS, Silv. Van 1537..
- EENHOORN, In den gulden, *buyten die*
Camerpoorte.
 LIESVELT, A. Van 1499..
 NUTIUS, Mart., Jansz. . . . 1543-1545
 Zie N., bl. 76
 VISSENAKEN, W. Van. (1^e helft d. xvii^e eeuw)
 VORSTERMAN, W. 1518-1543
- EENHOORN, In den gulden. (*Op den hoek*
van de Valkstraat ?)
 SIMON, Willem 1555..
 Zie S., bl. 92.
- EENHOORN, Naest den gulden, *in de*
Cammerstraet.
 LETTERSNIDER, Hendrik de . 1496-1505
- EENHOORN, De gouden. *Cammerstraet.*
 PLANTIYN, Chr. 1557-1561
 Zie P., bl. 81.
- ELIAS, In St. *Lombaerdevest.*
 HEY, P.-L. Van der 1762-1776
 Zie het volgende.
- ELIAS, In St. *Schoenmarckt en Schrynw-*
kersstraet.
 HEY, P.-L. Van der 1777-1797
 » H.-P. » » 1827..
- ENGEL, In den gulden, *onder O.L.V. Toren.*
(Cley Kerckhof.)
 FICKAERT, Frans I. 1614-1626
 » » II 1626-1648
 » W^e ende erf. v. F. II. 1648..
 SOEST, H. Van 1656..
- ENGEL, In den gulden. *Cammerpoortbrugge.*
 SYLVIUS, Willem 1561-1572
 » » (*Sleutelstraet*) 1572-1579
 Zie S., bl. 97-98.
- ENGHEL, In den witten. *Corte Gasthuys-*
straet.
 HEYLEN, G. Van 1676-1693..
- EVANGELISTEN, In de vier gekroonde.
 EYCK, Ph. Van 1663..
- EVANGELISTEN, In de vier. *Korenbrug-*
steeg (Kroonenburgsteeg).
 VERMEY, Chr. 1705-1709..
- FONTHEYNE, In die (gulde ?). *Cammer-*
straet.
 CLYPEUS, C. 1568..
 WYNYCK, Jan 1555..

- FONTEYNE, Naest die gulden, *in dye Valckstraete*.
 BARTHOLEYNS, Wouter. 1555..
- FORTUYNE, In de, *op Onser Vrouwen Kerckhof*.
 COESMANS, Hans. na 1581
- GAUBLOM, In de. *St. Jan straet*.
 PASCH, J. 18**
- GHEBODEN, In de X, *op onser liever vrouwen Kerckhoff, aen de Noordtzyde*.
 VERDUSSEN, Hier. 1579-1591
 Zie ook *In den roode Leeu*.
 VERDUSSEN, Willem. 1620-1657
- GEEST, In den Heilig. *Manstraet (Maenstraet)*.
 GYMNICUS, G. 1689-1694
 AANM. — De Man of Maenstraat besloeg voorheen het zuidelijke gedeelte der Grootte Markt, en ging achter het oud Stadhuis en Lakenhal door. Zij werd in 1714 ter verbreding der Grootte Markt afgebroken.
- GEEST, In den H. *Meir*.
 HEY, Wed. van C.-J. Van der 1749-62
- GHEEST, In den Heylighen. *Heylich Gheeststraet*.
 BACX, A. III 1651-1665
 LINDEN, Th. Van der 1572..
 » Wed. Th. Van der 1577..
- GRAF, In 't Heylig, *op den boeck van de Vleminckstraet*.
 VERDUSSEN, Fr. 1661-65..
- GRANAET-APPEL, Over den. *Israelietstraet*.
 CAJU, Ant.-J. Du. 1728..
- GRIFFOEN, In den gulden. *Cammerstraet*.
 TONGHEREN, Willem Van 1618..
- HAEN, (In) den. *Corte Cammerstraet*.
 ECKERT VAN HOMBERGH, H. 1500
- HAEN, In den waeckenden. *Cammerstraet*.
 JANSSENS, Ch. 1589-1619
 WAESBERGHEN, Jan II Van 1589..
 AANM. — Dit huis was ook gekend onder den naam *De Schilt van Vlaenderen*.
- HAESEWINDEN, In de dry witte. *St. Jans Brug*.
 DIEST, Laureis Van 1635..
 AANM. — De St-Jansbrug was gelegen nabij de St-Jansvliet en St-Janspoort.
- HAMER, In den gulden.
 FEVRE, P. Le 1681..
- HAND, In de gulden. *Lombaerdevest*.
 DIEST, Laureis Van 1636-1660
 SPIRINCKX, A. 1616..
- HAND, Tegen (over) die Gulden. *Lombaerde vest*.
 COCK, Simon (De) 1535-1562
- HANT, teghen die gulden hant over, *op die Lombaerdeveste*.
 WOUWER, Nic. Van den 1566
 AANM. — Waarschijnlijk hetzelfde huis als het voorgaande.
- HAND, naest den gulden. *Lombaerde vest*.
 LIN, W. Van 1534..
- HASEWINT, In den witten. *Lombaerde vest*.
 GHELEN, J. I Van 1533..
 » J. II Van 1544-52..
 LYFRINCK, J. 1538-58..
 STROOBANT, Willem. 1595..
 AANM. — W. Stroobant verliet onze stad om zich te Rijssel te vestigen. Zijn broeder Pauwel nam de zaak over en bleef het vaderlijk huis bewonen hetwelk later zijnen eigendom werd. In 1637 verkocht hij het aan Godtgaf Verhulst.

- HASEWINT, In den witten, *in de rechte Cammerstraet.*
 STROOBANT, Paulus 1596-1612
 » Willem 1594..
 VERHULST, G. I. 1626-1676
 » Gillis 1679..
- HASEWINT, In den witten. *Israeliestraet.*
 GHELEN, Wed. H. Van 1639..
- HASE-WINDT, In den witten, *op de Schoenmerckt.*
 SLEGHERS, J.-B. 1678-1686
 AANM. — Zijne weduwe zette de zaak voort, waarschijnlijk in hetzelfde huis, tot in het jaar 1691, het jaar haars overlijdens.
- HEEMSKINDEREN, In de vier. *Steenhouwersvest.* (Zie ook Eemskinderen)
 CLAES, N. 1561..
- HELM, In den witten. *Kooperstraet (Koepoortstraet).*
 CNOBBAERT, J. 1621..
 Zie C., bl. 18.
- HERT, In den.
 FEVRE, N. Le. 1682..
- HINNE, In de vette. *Cammerstraet.*
 BIRCKMAN, Arn. I. 1533-1548
 » Erfgen. van A. I. 1548..
 » » II. 1568
 » Erfgen. van A. II 1568..
 Zie BIRCKMAN.
 HUYBRECHTS, A. 1587..
 MEURS, Jan Van 1610-1652
 » Jac. Van 1652-1664..
- HIN, In de Vette. *Cammerstraet.*
 VERDUSSEN, Mart. II 1723..
 Zie ook *Int Voghelhuys* en *In St. Augustinus.*
- HINNE, In de witte, *op de Minderbroedersruye.*
 THIEULLIER, Hendrik I. 1691-1696..
 » Wed. van H. 1696..
- HOOFD, Het gulden.
 TAVERNIER, A. 1563
 Zie *In de gulde Roos.*
- HOOT, In 't Turckx. *Lombaerde vest.*
 LYFRINCK, Hans. 1555..
- HOND, In den swarten. *Cammerstraete.*
 PARYS, Marcelis 1659..
 Zie ook *In den gulden Sleutel.*
- HOND, In den witten. *Cammerstraet.*
 CONINCK's, Arn. 1582..
- HUYS VAN DELFT, In het. *Corte Cammerstraet.*
 CROM, M. 1541-1557
 Zie C., bl. 23.
 ECKERT VAN HOMBERGH, H. 1500-1519
 KAETZ, P. 1525..
 Zie K., bl. 54.
 STEELSIUS, J. 1533-1536
 Zie ook *Scilt van Bourgognien.*
- HUYS VAN NEERINGE, By 't, *by O. L. V. Kerckdeure aen de zuytyde, op O. L. V. Kerckhof.*
 COESMANS, Hans 1581..
 Zie ook *In de Fortuynne.*
 KEERBERGHEN, J. Van 1591..
- HUYS VAN NERINGHE, In 't. *Lombaerde vest en Cammerstraet.*
 JACOBS, J.-B. 1698
- HUYS, In 't hoog, *op de Steenhouwersvest.*
 SOEST, Jan-Fr. Van 1736-1750
 Zie ook *Schilt van Troyen.*
- HUYS, In 't Root, *op die Lombaerde veste.*
 MOLLYNS, Nic. 1579-1582..
- HUYS VAN WACHTENDONCK, In het. *Lombaerde vest.*
 REMUMDE, H. Van.
 Zie R., bl. 85-86.

- IGNATIUS, In St., *in het (Kip) Kiddorp, over den Jesuiten Toren.*
WILLEMSSENS, Wed. van Joris . 1703..
- IGNATIUS, In St. *Minderbroeders-ruy.*
BRUERS, Alex.-Ant 1784-1803..
» Mich. 1767..
EVERAERTS, A.-J. 1700-1722
- JACHT, In de, *op de Coremarct, achter der Stadthuys.*
BERGHEN, Adr. Van den . . . 1507..
- JACOB, In St., *op die pleyne van de iseren Waghe naest die gulde Panne.*
NUTIUS, Mart., Jansz. . . 1540-1542
Zie *In den gulden Eenhoorn* en *In de twee Oeyvaerts.*
- JAN, In St. *Borsestræet.*
VERHULST, Gillis 1686..
- JERONIMUS, Naest St., *op de Lombaerde veste.*
SNOEYS, Peeter 1542..
Wij vinden hem later nog woonachtig *In die Bockstede, Int Copstraethen.*
- JHERONIEMUS, In St. *Lombaerdestraet.*
KEYSER, Wed. van M. De . . 1536..
- JESU, In den naem. *Augustynstræet, teghen over St. Andrieskerck.*
VERDUSSEN, Hier. III . . . 1658-1687
- JESUS, In den naem. *Katte vest, achter de Krygsschool.*
BINCKEN, Huibert 1753..
- JESUS, In den naem, *by de Kercke (waarschijnlijk op de Kathelijnevest).*
WOUTERS, Hendrik 157*
- JOSEPH, In St., *by de Meire brugge.*
LEYSSSENS, Ign. 1705-1708
» » (*op de Jesuitepleyn*). 1710
- JOSEPH, In St. *Huydevettersstræet.*
ROVEROY, J.-G. 1772-1775
- JOSEPH, In St. *Cathelynevest.*
ROVEROY, G.-J. De 1722..
» J.-F. De 1744..
Zie R., bl. 88.
- JOSEPH, In St. *Wolstræet.*
ROVEROY, J.-F. De . . . 1745-1751..
ROBYNS, J.-P. 1719-1724..
» Wed. van J.-P. . . . 1727..
- JOSEPH, In St., *op de Jesuite pleyne.*
ROBYNS, J.-P. 1711-1717..
- KETEL, In den. *Cammerstræet.*
CROM, M. 1537-1540
- KLOCK, In de gulde, *op de oude Voldersveste.*
SUYVELGHEEST. (K.-L. Torfs, Antwerpen's historieschrijver.)
AANM. — De Voldersveste aldus voorheen genaamd, draagt heden de naam Minderbroedersruy.
- KOEY, In de bonte. *Hooghstræet.*
BINNAERT, Mart. 1635-43..
Zie ook *In den gulden Arent.*
- KONINCK DAVID, In den. *Cammerstræet.*
PHALESIUS. 1606-1609
- KOP, In den gulden. *Kattevest.*
BINCKEN, Huibert 1760..
- KROON, In de, *op de Meir.*
HOLLANDER, G. De 1670..
- KRUYS, In het wit. *Klapdorp.*
CARSTIAENSSENS, J.-B. . . . 1778..
Zie C., bl. 17.
- LAND, In 't land van Artoys. *Cammerstræet.*
LIESVELT, Hans I Van 1553..

LELIE, In de witte. *Cammerstraet.*

AERTSENS, H. II. 1640-1663

» » I. 1658..

AANM. — Zijne weduwe hertrouwde in 1665 met Lucas De Potter. Zij bewoonden nog hetzelfde huis in 1676.

POTTER, L. De 1676..

LELIE, In de witte. *Huydevettersstraet.*

BEYS, Gilis 1792-1594

STAVOREN, Hendrik Van 1657..

LELIEBLOEM, In de, op *O. L. V. Kerckhof, noordzyde.*

HENDRICSSEN, H. 1572-1577

Zie H., bl. 44.

LEEU, In de gulden. *Cammerstraet.*

VERDUSSEN, H. en Corn. . (1692-1721)

LEEU, In den gulden, op ons *L. V. Kerckhof, noordzyde, by d'Eyermerkt.*

HUYSENS, M. 1583-1614

HELMANS, N. 1657

SOOLMANS, Nic. (*by de Lynwaetmerct*) 1578-1583..LEEU, In den rooden. *Cammerstraet.*

CONINCK, A. 1579-5582..

PHALESIUS, P. 1588..

VERDUSSEN, H. I 1616-1635

» H. IV. 1657-1687

» Wed. van IV 1689..

LEEUW, In den witten. *Corte Nieuwstraet.*

JACOBS, P. 1703-1708

» Wed. van P. . . . 1708-1743..

MAECHT VAN TRIECHT, In de, op de *Lombaerde vest.*

GRAVE, Hans De 1544..

Zie Aant. B., bl. 42.

MAN, In de groenen, op de *Lombaerde veste, teghen der Marcgraven huys over.*

THIEBAULT, Joan. 1525..

MANTEL, In den bonten. *Groote Merckt.*

SOEST, Jan Van 1694-1700..

Zie ook *In de Pauw.*MARCUS, In St., naest *O. L. V. Pandt.*

LEEU, G. 1484-1493

Zie M., bl. 59-60.

MEERPOORTE, bi die, op die oude *vee-Merct.*

LIESVELT, A. Van 1494-1499

AANM. — Thans de Eiermarkt geheeten.

Zie L., bl. 62.

MERE-POORT, In de, op de *Mere-Brugh.*

CRABBENS, J.-F. 1666-1669..

Zie C., bl. 22.

MEULEN, In de. *Cammerstraet.*

LAET, H. De 1554-1557..

Zie L., bl. 58.

MEULENGAT, In 't., op *O. L. V. Kerckhof.*

DESSCHEL, Wouter Van. . . . 1543..

MEULENYSER, In het. *Valckstrate.*

VERWITHAGEN, J. 1565..

MISSAEL, In 't gulden. *Camerpoortbrugge, achter O. L. V. Kerckhof, in die Cammerstrate.*

BERGHEN, Adr. Van den . 1510-1534

SCHEFFER, P. (*In 't Missael*) . . 1725..MOL, In den, binnen die *Camerpoorte.*PEETERSSEN VAN MIDDELBORGH,
Hendrik 1536-1549

AANM. — Zijne weduwe bleef de zaak in hetzelfde huis voort zetten en was aldaar nog werkzaam in 1561.

MOLENYSER, In 't, in de *Cammerstraet.*

THIELENS, Ant. 1567..

Zie ook *In den gulden Struys.*MONIKKEN, In de dry. *Groote Merckt.*

GRANGE, P. 1711-1725

- MONICKEN, In de dry. *Melck-mert*
 DUNEWALT, H. II Van 1680..
 FOPPENS, B. 1688-1696
 Zie F., bl. 33.
 JOURET, P. 1698..
 Zie J., bl. 53.
- MORIAENTEN, In 't. *Bueckelaerstræet*.
 SPOOR, Nic. 1572..
- MORTIER, In den grooten gulden. *Groote Markt*.
 BERGHEN, Adr. Van den. 1500
 » » » (naest
den grooten Mortier). 1504
 AANM. — Zie A. Van den Berghen en Mortarium Aureum, alsook *In de Jacht en Int gulden Missael*, op de Camerpoortbrugge, achter O. L. V. Kerckhof.
 WYDENERE, Fred. (naest of in
den grooten gulden Mortier). 1502-09
 Zie F., bl. 33 en M., bl. 74.
- MUNT, Aen de, in de *Kloosterstræet*.
 CAMP, Jac. Van. 1766-1778
- OEYVAER, Peter in den.
 PETER, in den *Oeyvaer* 1592..
 AANM. — Onder deze benaming werd hij in St-Lucasgilde aangenomen, als « meester boeckvercooper ». Hij was waarschijnlijk woonachtig in het huis genaamd *De Oeyvaer*. Zie P., bl. 79.
- OYEVAERS, In de twee. *Cammerstræet*.
 CHIEN, (Canisius) F. Le. . 1648-1653
 NUTIUS, Mart. I, Jansz. 1546..
 » Phil., Martinusz. . 1565-1586
 » Mart. II 1587-1608
 » Erfgen. van Mart. ook
 zonen van Mart. N. 1608-1618
 » Mart. III. 1618-1638
 VERDUSSEN, Jan-B. I . . . 1676-1689
 » Wed. v. J.-B. I 1689-1718
 » J.-B. II 1718-1759
- PANT, In de (O. L. V. ?). *Cammerstræet*.
 HAEGHEN, G. Van der 1533..
 » A. » » 1541..
- PANT, In Ons lieve vrouwen. *Cammerstr.*
 COCK, Joannes 1530..
 GRAVE, N. De 1512-1535
 LOE, Jan Van der 1541-1548
- PAPEGAY, In den. *Cammerstræet*.
 SIMON, Willem 1556-1558..
 Zie S., bl. 92.
- PARNASSUSBERG, In den. *Eiermarkt*.
 AERTSENS, Hendrik III 1697..
- PASSER, In den. *Lombaerdevest*.
 KONINCKX, A. De. 1890..
- PASSER, In den gulden. *Cammerstræet*.
 PLANTIYN, Chr.
 Zie P., bl. 81.
- PAUW, In de. *Groote Markt*.
 COLPYN, A.-P. 1745-1766..
 » Wed. van A.-P. 1766..
 HEYLIGHER, J.-H. 1792..
 RYMERS, P.-J. 1767..
 Zie R., bl. 89.
 THIEULIER, Wed. van H. en
 A.-P. Colpyn ?
 SOEST, Jan Van 1717
- PEETER, In St., op de *Cathelyne vest*.
 MULLER, Frans 1694-1708
- PEETER, In St., by het *Professie-huys der Soc. Jesu. (Cathelyne-vest.)*
 CNOBBAERT, J. 1622-1637
 » W^e en erfg. v. J. 1637-1671
 » Michiel 1660..
 » Peeter 1669..
 Zie C., bl. 18.
- PELICAEN, In den.
 MATTHIEU, Simon. 1680..

PELLICAEN, In den gulden. *Hoochstraet.*

- GYMNICUS, E. 1649-1696
 GYMNICUS, J. 1696-1697..
 LESTEENS, Willem 1612-1653

PELLICAEN, In den gulden, *op die Lombaerde veste.*

- PARYS, Willem Van. . . . 15** -1586
 » Wed. van W. Van 1586-1592
 » Silv. (Van) 1567..
 » Corn. 1751..

PENNE, In de. *Breedestraete.*

- GRAPHEUS, J. 1532..

PLANTYNSCHE-DRUCKERYE. *Cammerstraet.*

Zie Moerentorf, bl. 70-72.

POT, In den tennen.

- TROYEN, Gaspard 1580-1582..

AANM. — Hij verliet Antwerpen vóór 1596, daar hij in gemeld jaar reeds te Dordrecht drukte.

PROFESSIEN-HUYS (tegen over het) der Societeit Jesu. *Cathelynevest.*

- MECHELEN, Jan Van 1629..

RAEP, In de. *Cammerstraet.*

- FABRI, G. 1628..
 GHELEN, H. 1638..
 HILLEN v. HOOGHSTRAETEN, M. 1518-45
 LAET, J. De 1557-64

Zie L., bl. 58.

REXDALDER, In den goude. *Eyermert.*

- MEYSSENS, Joannes 1649-1662..

RINCK, in den gulden. *Vleminxvelt.*

- RADE, G. Van den 1580..

Zie ook *St-Anna*.

RINGEN, In de vyf, in 't *Claddorp (Klapdorp).*

- VINCK, F. I. 1768-1784..
 WILLEMSSENS, Jan-Peeter 1725

ROOS, In de gulde, *op de Keis-ruy (Kaasruy).*

- SLEGHERS, Hendrik 1678-1699

ROOSE, In de gulden, *in de Cammerstraet.*

- SMIT, Geeraerd 1578-1580
 » Wed. van G. 1581..

ROOSE, In de gulde, *in onser liever Vrouwenstraete.*

- TAVERNIER, Ameet 1560-1570

AANM. — Zijne weduwe bleef nog eenigen tijd werkzaam in hetzelfde huis.

- SMIT, Geeraerd 1571-1573..

O. L. V. straete werd ook Pandtstraete genaamd.

SALAMANDER, In den.

- STEELSIUS, Gillis. 1573-1575..

SALM, In den. *Cammerstraet.*

- BEELAERT, Joannes I. . . . 1553-1559

Zie ook *In den Valk*.

- LAET, J. De 1552-1553

Zie L., bl. 58.

SALVATOR, In St., *op d'oude Core-merckt.*

- VERHULST, M. I. 1647..

Zie ook *In de gulde Tes*.

SAMPSON, In den gulden, *op ons lief Vrouwen Kerckhof.*

- BALLOO, Ant. 1591-1595..

- RISSCHE, M. De. 1583-1589..

SAMPSON, In den grooten. *Cammerstraet.*

- RAPHELINGEN, F. Van. 1576..

Zie R. bl. 84.

SAYER, In den, *op de Lombaerde vest.*

- LAET, J. De 1566..

- » Wed. van J. De 1566..

Zie ook : *In den Yshondt, In den Salm, In de Raep*.

SCHILTPADDE, In de. *Lombaerdevest.*

- VERHULST, M. wed. v. P. Coeck 1553..

- SCHILT VAN ARTOYS, In den, *op de Cammerpoortbrugge of Cammerstraet.*
 LIESVELT, Jac. Van. . . . 1534-1545
 » Wed. van J. Van . . . 1545.
 » Jan (Hans) I Van 1538-51..
 Zie L. bl. 63.
 SLEGHERS, Reynier . . . 1658-1667..
 VERVLIET, D en Wed. . . 1585-1625
- SCILT VAN BASEL, In de. *Cammerpoortbrugge.*
 BONTE, Greg. De. 1543-1551
 Zie B. bl. 12.
 GHELEN, J. III Van 1577-1597
 SIMON, W., (*Cammerstraet?*) . . 1567..
 Zie S. bl. 92.
- SCILT VAN BOURGOIGNEN, In den. *Cammerstraet.*
 BEELAERT, W^e en de erf. v. P 1600..
 » Peeter I. Lucasz. 1574-1600
 » » II. 1614..
 RICHARD, J. 1542..
 STEELSIUS, Joan. 1737-1562
 » Wed. van Joan. . . . 1574..
- SCHILT VAN KEULEN, In de. *Cammerstraet.*
 CRUYS, J.-B. Van der . . . 1728-1734
 » W^e v. J.-B. Van der . . 1734..
- SCHILT VAN SPAGNIEN, In de, *op de Lombaerde veste.*
 VRIENT, J.-B. 16**-17**
- SCHILT VAN TROYEN, In de. *Cammerstraet.*
 RAEY, J. Van 1620..
 SOEST, J.-F. Van 1750-1770
- SCHILT VAN VLAENDEREN, In de, *op de Lynwaedmarckt (op onser liever vrouwen Kerckhof).*
 WAESBERGHE, Jan Van 1558..
 Zie ook *Rooden Borg.*
- SCHOEN, In den gulden. *Melckmarkt.*
 BEELAERT, Peeter III . . . 1665-1675
- SCHRYFBOECK, In 't. *Korte Beggynestraet.*
 BRAEU, Nic. 1685-1693
- SEVE-STER, In de, *op 't Vlemincxvelt.*
 SELDESLACH, Jacob 1620..
- SLEUTEL, In den gulden, *onder O. L. Vrouwen Toren.*
 PARYS, Marcelis 1674..
 Zie ook *In den Swarten Hond.*
- SON, In de, *aent groen Kerckhof van O.L.V.*
 BORCKX, Joannes 1714-1719
- SONNE, In de gulde, *in de (rechte) Cammerstraet.*
 KEERBERGHEN, J. Van. 1594..
 WOUTERS, Hendrik 1579-1591
- SONNE, In de gulde, *op O. L. V. Kerckhof.*
 KEERBERGHE, P. Van 1563..
 RICHARD, J. 1551-1556..
 WOUTERS, H. 1573..
 Zie ook *In den naem Jesus.*
- SONNE, In de gulde. *Lombaerde veste.*
 VERHOEVEN, Abr. 1604-1641
 » Is. 1630-1636
 Zie V., bl. 107.
- SONNE, In de vergulde, *in de Koepoortstraet, over Londen.*
 PANNES, Coenraed 1674..
 AANM. — Zijne weduwe zette de zaak voort (waarschijnlijk in hetzelfde huis) tot in 1707.
- STERRE, In de. *Eyer-merckt.*
 JOURET, B.-J. 1730..
 Zie J., bl. 53.
- STERRE, In de gulde, *op de Melck-mert.*
 WOONS, Corn., Jansz. . . . 1643-1673

- STRUYS, In den gulden. *Cammerstraet*.
 TIELENS, Ant. 1581-1588..
 Zie ook *Int Molenyser*.
- STRUYS, In de, op *O. L. V. Kerckhof*,
noortzyde.
 SIMON, Willem 1558-1567..
 Zie S., bl. 92.
- SYBAEL, In de. *Groote Merckt*.
 GRAET, Aug. 1684-1688
 Zie ook *In St. Augustinus*.
- TES, In de gulde, op de *Coremert*.
 VERDUSSEN, Hier. 1690-1695
 Zie ook *In St-Augustinus*.
- TES, In de gulde, op de *Melck-merkt*.
 JOURET, P. 1720..
 Zie ook *In de gulde Tralie*.
 VERHULST, M. I. 1649..
- TOREN, Onder den exjesuiten. *Catte-vest*.
 CARSTIAENSSSENS, J.-B. 1780..
 Zie C., bl. 17.
- THOREN, In onser Liever Vrouwen. *Lom-*
baerde vest,
 ROELANTS, J. 1554-1558..
- THOREN, onder den grooten, op *O. L. V.*
Kerckhof.
 ROELANTS, J. 1566..
 Zie R., bl. 87.
- TRALLIE, In de gulde. *Melkmarkt*.
 BEELAERT, Peeter III. . . . 1654-1664
 Zie ook *In den gulden Schoen en In de roode Zee*.
 VERDUSSEN, Hier. 1718-1776
- TRALIE, In de gulde. *Melck-merckt*.
 JOURET, P. 1716..
 » » (zie nota) . . 1732-1634
 » Wed. van P. . . . 1734-1759
 Zie J., bl. 53.
- TRALIE, In de gulde. *Vlaschmarkt*.
 CORT, J.-L. De 1783..
- VALCK, In den. *Cammerstraet*.
 BEELAERT, Joan. I. 1559-1560
 Zie ook *In den gulden Arent*.
- VALK, In den. (*Valkstraat ?*)
 MALCOTIUS, Libertus. . . 1563-1566..
- VALCK, in den witten. *Cammerstraete*.
 VERWITHAGEN, J. 1556-1561..
- VLIES, In 't gulde. *Corte Nieuwstraet*.
 JOURET, B.-J. 1746..
 » Wed. van B.-J. . . . 1747..
- VOET, In den gulden, op de *Cammerpoort-*
brugghen.
 MOLYNS, J. 1553-1566
- VOGHEL-HEYN, In den. *Eyeren-markt*.
 GHELEN, J. Van 1652..
- VOGHEL-HUYS, In 't. *Cammerstraet*.
 BACK, Govaert 1492-1511
- VOGHEL-HUYS, In het, op de *Schoenmarkt*.
 VERDUSSEN, Hier. (de oude) . 1600..
 » Martinus 1746..
 » H.-J. 1761
- VYFHOECK, Op den. *Cammerstraet over*
de Lombaerde vest.
 GAESBEECK, J. Van 1730-1746
- WAPEN VAN SPAGNIEN, In het. *Cam-*
merstraet.
 SPIRINCKX, Ant. (165*)
- WERELDDEELF
Schoenmar
 PEETER

WOLSACK, In den. *Hoogh-straet teghen over de Hayre-straet.*

MONTFORT, J. Van 1662..

WYNGAERTPOORT, In de. *Wyngaert-brugh.*

BRAECKEL, Arn. Van . . . 1645-1658

WYNGAERTPOORT, In de, *op den hoek der Wyngaert-Brugghe.*

WOONS, Jac. 1673..

» Wed. Van Jac.

AANM. — Zij was in hetzelfde huis nog werkzaam tot in het jaar 1721.

WOLSACK, In den. *Lombaerdeveste.*

VERVLIIET, D 1565..

WYSERKEN, In het. *Cammerstraet.*

CRUYS, J.-B. Van der. 1724..

Zie ook *Schild van Keulen.*

YSHONDT, teghen over den. *Lombaerde vest.*

LAET, J. De 1546-1549..

ZEE, In de roode. *Groote Markt.*

BEELAERT, Peeter III 1976 .

ZEE, By die wilde. *Corte Gasthuysstraet.*

DINGESSCHE, J. (De Lettersnider) 1500..

ZWEERD, In 't verguld. *Kattevest (Cathelynevest).*

BINCKEN, Huibert 1865-1782

AANM. — Zijn zoon W.-J. volgde hem op en bleef in hetzelfde huis nog eenigen tijd werkzaam.

BINCKEN, Willem-Jos. 1786..

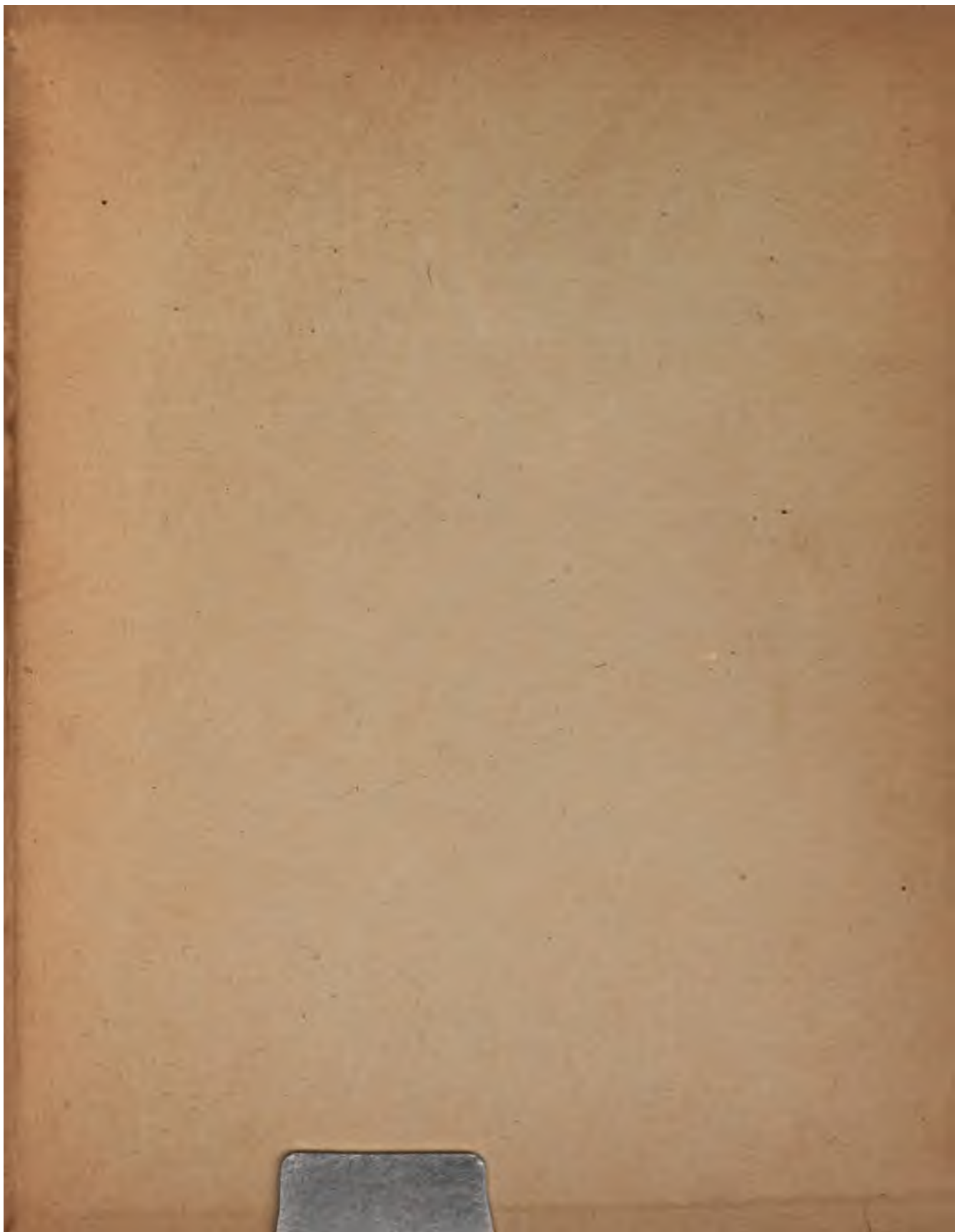

B 5570.62

De boekdrukkers, boekverkoopers en
Widener Library 006359220

3 2044 080 282 544